

ŽIVOT

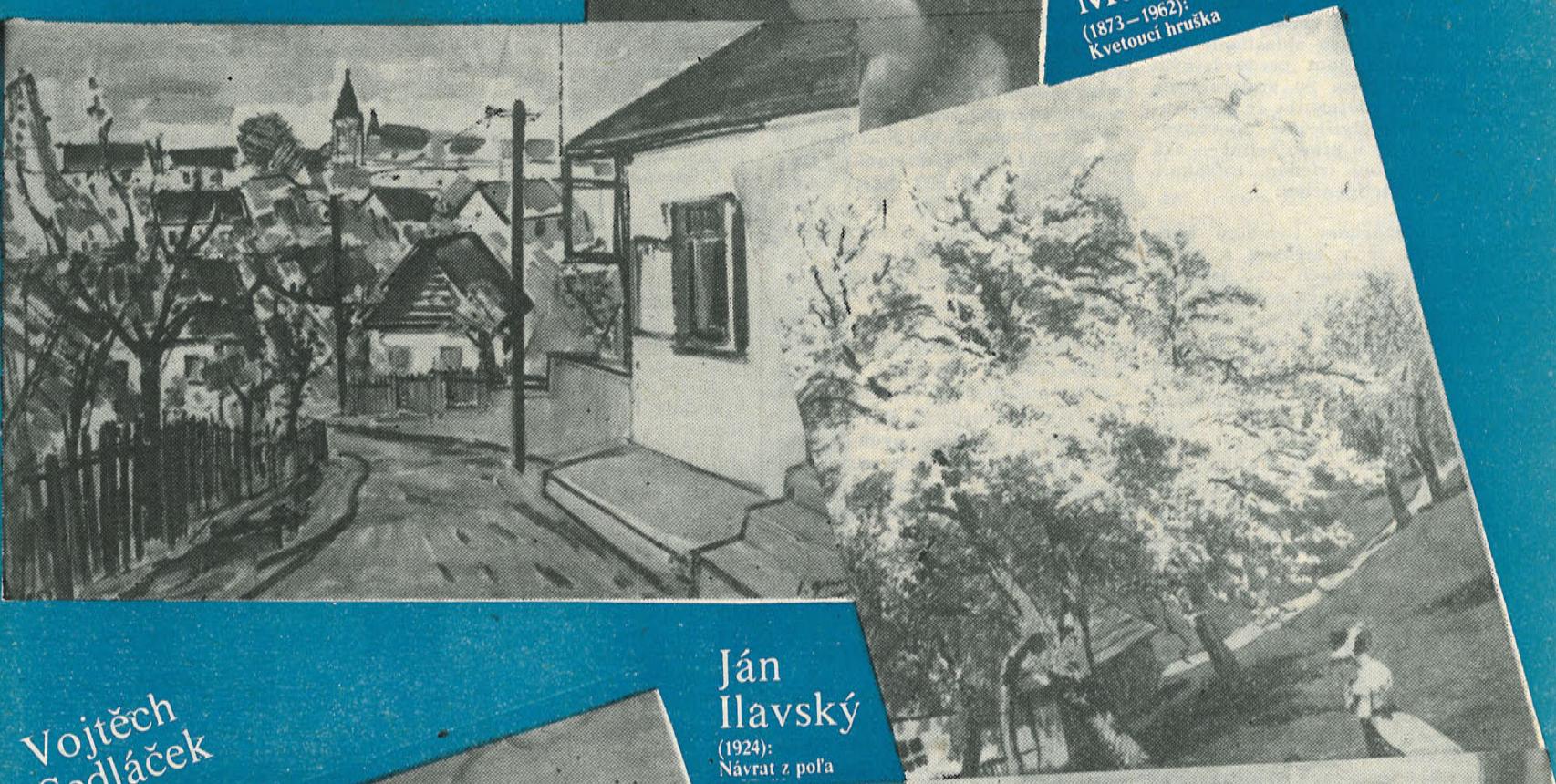
KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MÁJ • KVĚTEN • MAJ 1983 (ČÍSLO 300) CENA 8 ZŁ

SKVOSTY ČESKÉ A SLOVENSKÉ NÁRODNÍ GALERIE

Mikuláš
Galanda
(1895–1938):
Matka

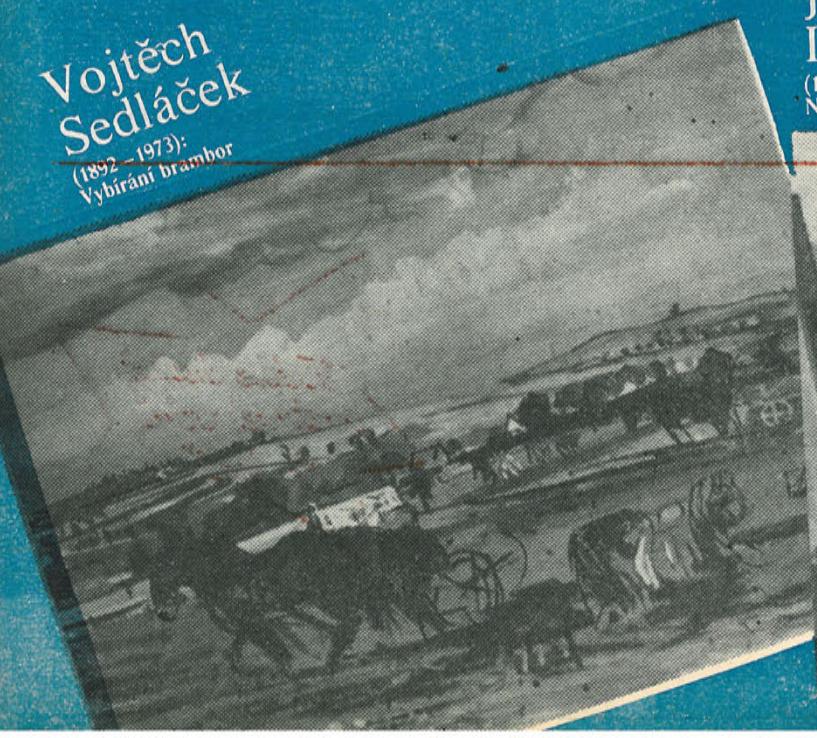
Max Švabinský
(1873–1962):
Kvetoucí hruška

Vojtěch
Sedláček

(1892–1973):
Vyhírání brambor

Ján
Ilavský
(1924):
Návrat z pola

OPRÁVNENOSŤ DOTERAJŠEJ LINIE

XII. plenárne zasadanie ÚV PZRS, ktoré sa konalo 31. mája t.r. vo Varšave pod vedením prvého tajomníka Wojciecha Jaruzelského, bolo venované kľúčovým problémom spoločensko-politickej situácie a smerom činnosti strany. Referát Politického byra ÚV prednesol tajomník ÚV Józef Czyrek. Vedúcou myšlienkovou referátu bolo preskúmanie a upevnenie doterajšej politickej linie strany – linie boja, dorozumenia a reformy, ktorú vytvoril IX. mimoriadny zjazd PZRS v júli 1981.

Hodnotenie plenárneho zasadania bolo jednoznačné: programová linia IX. zjazdu bola správna, overila sa v praxi a priniesla konkrétné a merateľné výsledky. Nastúpili sme cestu dosledného prekonávania tých chýb fungovania štátu a hospodárstva, ktoré spôsobili najväčšiu krízu v dejinách ľudového Poľska, krízu v spoločenskom vedomí, ako aj v mnohých ďalších oblastiach našeho života, v tom predovšetkým v hospodárstve. So zreteľom na to plenum zdôraznilo, že pre stranu je najdôležitejšie upevnenie zväzkov s pracujúcimi – tak s robotníckou triedou, rolníkmi, ako aj inteligenciou.

Na plenárnom zasadení konštovali, že v ťažkých a zložitých podmienkach sa dosiahlo to, čo v tomto čase mohla dosiahnuť strana, štátne orgány a spoločnosť. Stále viacej sa stabilizuje politická a hospodárska situácia v štáte. Strana opäť prevzala iniciatívu v spoločensko-politickej živote krajiny, rastie jej ofenzívnosť, prehľbuje sa jej ideovo-politickej zomknutosť. V hospodárskej reforme vidí dôležitý činiteľ spoločensko-ekonomickej pokroku, čo má podstatný význam pre úspech celej našej pôsobnosti. Uskutočňujeme socialistickú obnovu.

„Najdramatickejšie je za nami, najťažšie pred nami, — konštoval prvý tajomník ÚV Wojciech Jaruzelski v prejave na záver rokovania XII. plenárneho zasadania. Na dosiahnutie plnej normalizácie treba ešte veľa úsilia. A hodne času. Ale už teraz treba tak pracovať, aby sa v procesoch národného obrodenia stále silnejšie prejavili smerы a predpoklady ďalšieho socialistického rozvoja krajiny. Rozvoja bez degenerácií a deformácií, spoločensky účinneho, ktorého základ tvorí reformovaný systém riadenia štátu a hospodárstva, obnovený a upevnený potenciál socialistického vedomia a aktivity pracujúcich.“

Plenárne zasadanie ešte raz potvrdilo význam poľnohospodárskej a potravinárskej produkcie pre krajinu, upozornilo na ťažké problémy na vidiek a na existujúce tam spoločensko-ekonomicke rezidy.

Snaha dosiahnuť poriadok a pokoj sa prejavuje, — konštovalo sa na zasadnutí — vo výrobnej aktivite rolníkov, v rozširovaní tovarovo-výrobných zväzkov medzi mestom a vidiekom. Budeme upevňovať robotnícko-rolnicke spojenectvo a zaistovať realizáciu úloh, ktoré konkretizuje program rozvoja potravinárskeho hospodárstva do roku 1990, o ktorom sa teraz diskutuje v Sejme.

XII. plenárne zasadanie zhodnotilo aktuálnu spoločensko-politicú a hospodársku situáciu v krajinе a na tomto pozadi načrtlo smery činnosti strany, ale zároveň poukázalo i na mnohé ešte nevyriešené problémy, na trápiace nás ťažkosti a nedostatky, na cieľne pre pracujúcich následky hospodárskej krízy. Má to svoj určitý vplyv na spoločenské vedomie. Situácia je teda naďalej ťažká. Ale, ako zdôraznil gen. Wojciech Jaruzelski, je zároveň dobré, keďže zaznamenávame pokrok. Treba taktiež doceniť význam tohto pokroku, ale nezabúdať na podmienky jeho zrodu, aký bol nás start a ako postihli sankcie. To, že napriek všetkým slabinám a ťažkostiam napredujeme, je teda našim veľkým národným a stranickým víťazstvom.

„Našou stálou úlohou — konštatoval Józef Czyrek v referáte — je mobilizovať iniciatívu a energiu pracujúcich do boja za zlepšenie kvantitatívnych a kvalitatívnych výrobných výsledkov. povzbudzovať celospoločenské protiinflačné hnutie, šetrenie, bojovať proti deformáciám rôzneho druhu. Má to nielen rozhodujúci význam pre zlepšenie hmotnej úrovne života spoločnosti. Je to zároveň dôležitý činiteľ spoločensko-politickej stabilizácie.“

Na plenárnom zasadení vyjadril rozhodnú podporu Vlasteneckému hnutiu národnej obrody a uznali ho za najširšiu platformu idey národnej dohody. Potvrdili, že PRON „nie je a nemôže byť považovaný za dočasné riešenie na obdobie krízy, za taktický manéver pre dosiahnutie vlasteneckej podpory.“ Do novej etapy vchádza odborové hnutie, ktoré by malo byť ozajstným zástancom práv a záujmov všetkých zamestnaných.

Na plenárnom zasadení schváli užnesenia týkajúce sa preročovaných otázok a konštovali, že ďalšie, XIII. plenárne zasadnutie ÚV PZRS bude venované ideologickejmu problémom.

PRAZSKÉ SVĚTOVÉ MÍROVÉ FÓRUM. Ve dnech 21.–26. června t.r. se v Praze sejde Světové shromáždění za mír a život, proti jaderné válce. Shromáždění se zúčastní představitelé tradičních mirových organizací a zástupci nových mirových sil, které sponzorují proti hrozbe jaderné války, proti rozmístění nových amerických raket v Evropě. Jak zdůraznil předseda čs. připravného výboru tohoto shromáždění Tomáš Trávníček, příprava světového mírového fóra se stala záležitostí široké československé veřejnosti.

REKONSTRUKCIA PRÍSTAVU. Približne o šesdesať percent sa zvýší do konca terajšej päťročnice pripustnosť prístavu v Rostocku — hlavnej morskej brány NRD do Baltického mora. V súčasnosti sa uskutočňuje už rekonštrukcia, počas ktorej už uviedli do prevádzky jedno z dvoch nových prístavisk určených na prijem hutníckych výrobkov zo Sovietskeho zväzu. Ich vybavenie modernými zariadeniami umožní ročne zvýšiť objem prekládky a nakládky z dvoch na tri milióny ton. Súčasne sa rozširujú prístaviská a skladiská na spracovanie kontajnerových nákladov.

NAJVÄČŠI MIKROSKOP NA SVETE. Americkí vedeči na univerzite v Chicagu konštruujujú supermikroskop, ktorý im onedlho po prvýkrát umožní pozorovanie jednotlivých atómov. Trojtonový počítačom riadený prístroj má byť minimálne pätkrát výkonnejši ako najsilnejší existujúci elektrónový mikroskop. Jeho skonštruovanie má trvať tri roky. Umožní pozorovanie rozmiestenia jednotlivých atómov, ktoré sa budú dokonca dať navzájom rozlišiť. Bude možné nahliadnúť i do priestoru medzi jednotlivými atómami.

Doteraz skonštruovanými mikroskopmi možno pozorovať len jednotlivé ťažké atómy na povrchu. Atómy sú totiž tak nahusto usporiadane, že doteraz nebolo možné nahliadnúť aj do „medzier“ medzi nimi.

PRÍRODNÁ REZERVÁCIA. Neďaleko hlavného mesta Arménska Jerevanu je jedinečná prírodná rezervácia. Je to niekoľko-hektárový pozemok, na ktorom už niekoľko storočí rastú divoké formy obilia — pšenice, raži a jačmeňa. Predovšetkým sú cenné známe botanické varianty pšenice. Pre šachiteľov je táto rezervácia neoceniteľnou pokladnicou materiálov križenia.

SKÚŠKY ROBOTA. Overovanie skúšky činnosti nového priesmyselného robota MURS-3000, ktorý sa bude používať pre prácu pod morskou hladinou, sa uskutočňujú v Tokiu. Toto, na vzdialenosť riadené zariadenie, má hmotnosť 2,4 tony, oceľovú konštrukciu, dva zásobníky so stlačeným vzduchom a súbor pridavných zariadení, medzi ktoré patrí predovšetkým televízna kamera, fotoaparát, analyzátor vody, elektronické hodiny a pomocné manipulátory, jeho základným poslaním bude skúmanie morského dna. Okrem iného bude vypracúvať podkladový materiál pre získanie surovín z morského dna. Rýchlosť pohybu robota je priamo závislá od reliéfu dna. Maximálne sa bude môcť pohybovať rýchlosťou 6 km/hod.

ZÁVISLOSTI V POENOHO-SPODÁRSTVE. Z materiálov HŠÚ (GUS) vyplýva, že klesá počet malých gazdovstiev, zato zváčšuje sa počet stredných a veľkých. Vyše 10-hektárové gazdovstvá zahrňujú spolu skoro 45 percent pôdy, ktorá je v súkromnom vlastníctve. V najrýchlejšom tempe klesá počet gazdovstiev s rozlohou 3–5 ha.

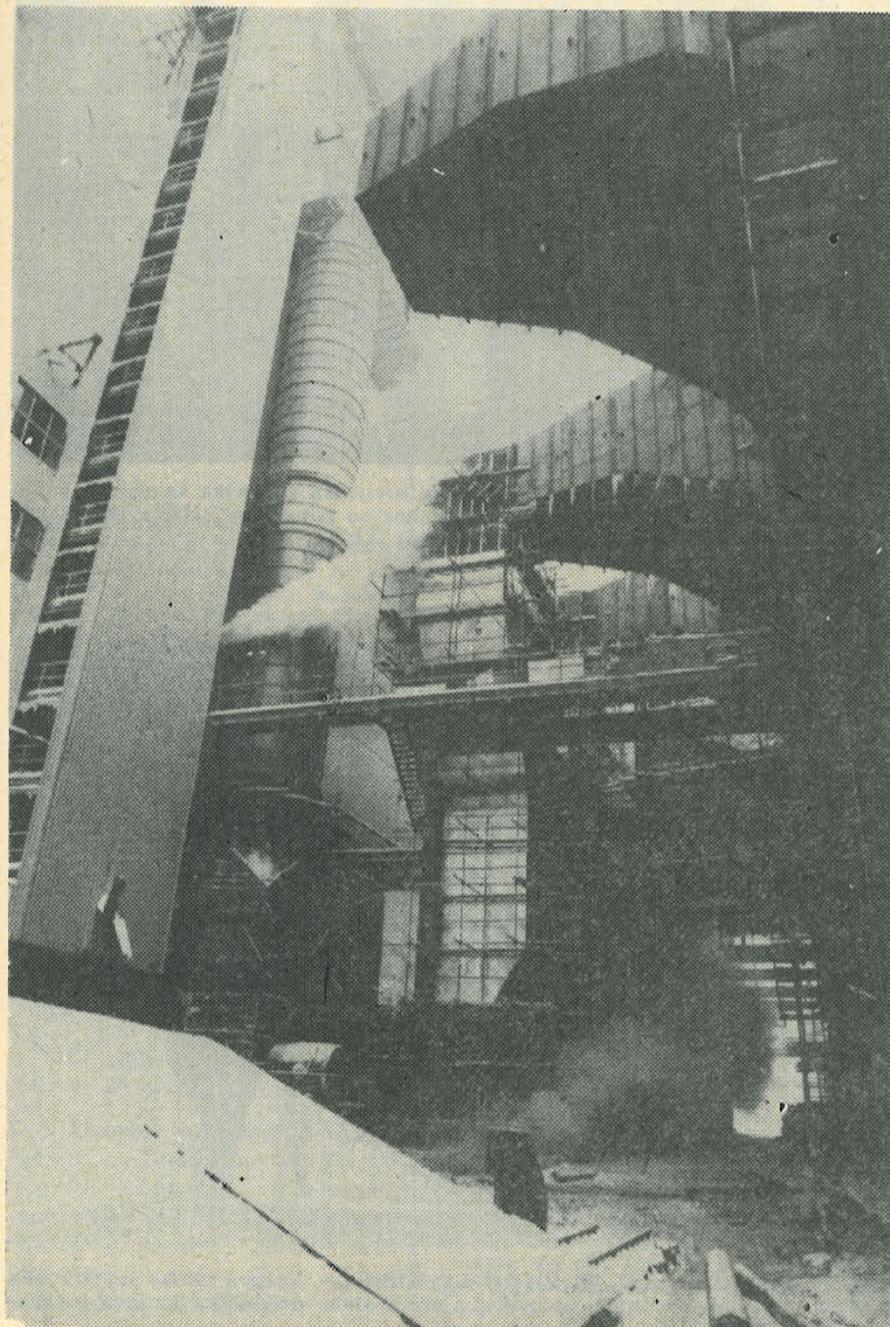
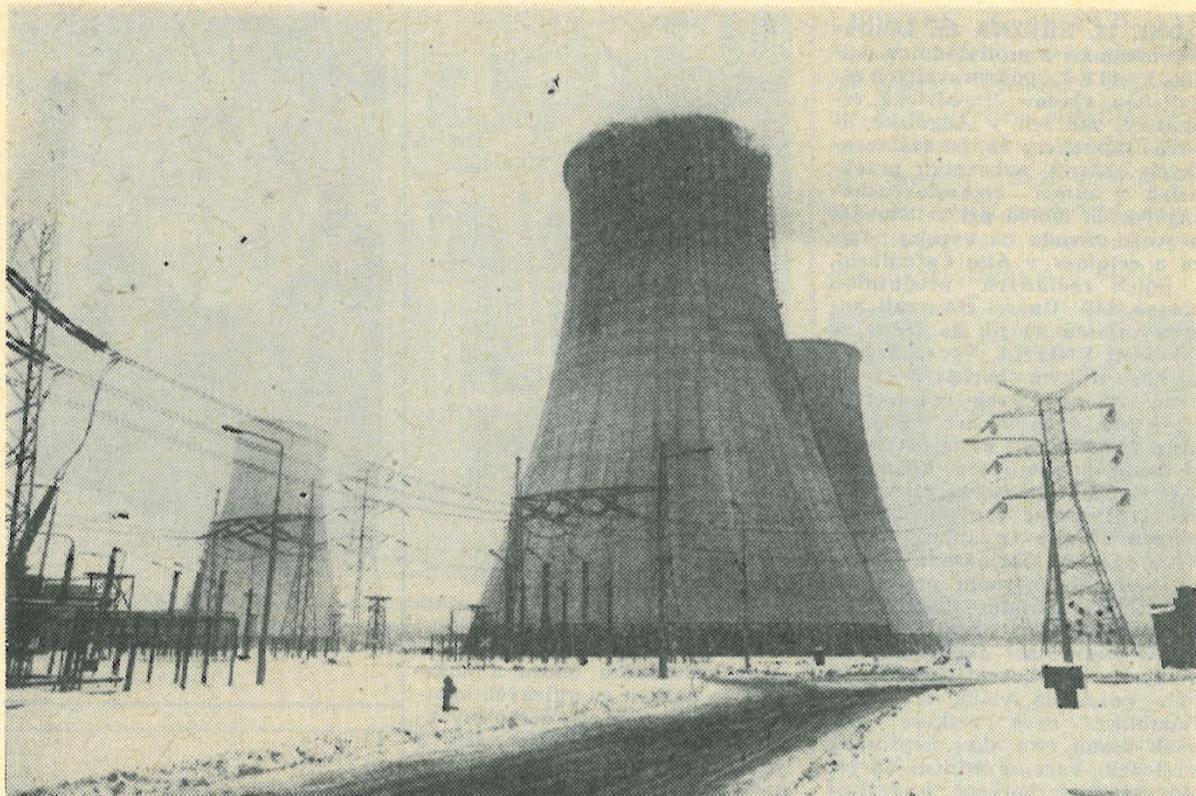
Vyplati sa vedieť, že poľnohospodárske ústavy končia práce nad zavedením do výroby 9 nových odrôd obilia, ako aj 5 nových odrôd zemiakov. Tento výsledok môže iba tešiť, ak nové odrody budú vysokovýnosné a zavedú ich do výroby v najblíšom čase. Totiž lepšie odrody sú veľmi potrebné, ak máme vyjsť z potravinárskej krízy. Z obilním pestujeme u nás žito s priemerou výnosnosťou ok. 20 q/ha, kým napr. v Dánsku 85 percent pôdy — čo sme prečítali v časopise Przegląd Techniczny — obsievajú jačmeňom, ktorý dáva úrodu 60 q z 1 ha. U nás v prvých rokoch po poslednej vojne sme zo 100 kg zemiakov získavali 15 kg múčky (škrobu). Dnes zo 100 kg zemiakov dosahujeme priemerne 10 kg múčky. Zasa v Dánsku jedlé zemiaky musia mať 15 percent škrobu a priemyselné odrody dokonca 25 percent. Zemiaky s malým obsahom škrobu sú nerentabilné tak v chove, ako aj v domácnostach, keďže obsahujú dosť veľké množstvo vody. Nestať si iba uvedomovať tento fakt. Potrebný je pokrok, nové, vysokovýnosné odrody rastlín, správna voľba hnojiv (aby napr. nevhodné hnojivá nazadzrovali zbytočne vodu v rastlinách) a obyčajná každodenná práca.

Národ sobě	—	6
Karel Gott		
predstavuje svoju dcéru	—	7
Malířská díla	—	8
Naše rozhovory	—	10–11
Záhadný testament	—	12–13
A. Jirásek		
na pokračování	—	14–15
Stodvadsať rokov Matice slovenskej	—	21

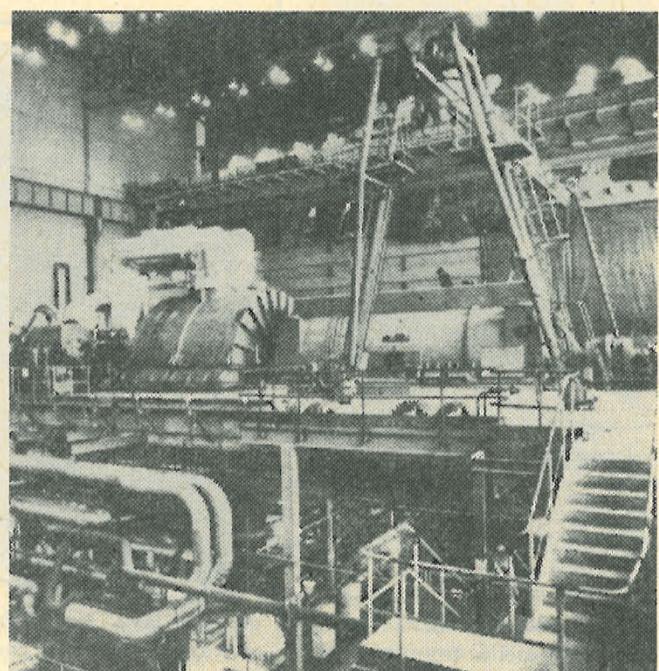

DŮL, ELEKTRÁRNA, MĚSTO A OKOLÍ

Na našich snímcích vidíme poslední fázi výstavby elektrárny a práce na přípravě provozu turbíny s výkonem 360 MW. Snímky CAF

První obrovské rýpadlo, které začalo odkrývat belchatowské uhlí, zahájilo práci v roce 1964. Od té doby bylo odstraněno zhruba 296 metrů nadloží. Vyrobýtá země vytvořila haldy někdy vyšší než 100 metrů. První uhlí bylo vytěženo 29. listopadu 1980. Dosud bylo vytěženo zhruba 3 miliony tun. První blok elektrárny Belchatów, pracující na místním hnědém uhlí, zahájil provoz v prosinci 1981. Druhý blok dosáhl plný výkon 360 MW v posledním dni března t.r. Dosud elektrárna dodala do domácí energetické sítě asi 25 milionů kWh. Konečný výkon elektrárny bude činit 4320 MW. Důl i elektrárna pracují na tři směny. Transportéry nepřetržitě dovážejí uhlí do elektrárny. Zásoby uhlí při plném provozu se odhadují na 40 let. Pracuje tu 8 tisíc horníků; polovina bydlí v dělnických ubytovnách, část dojíždí, a menší část dostala byty v nových sídlištích. Důl se už stal trvalou částí této oblasti, ale jeho rozvoj není doprovázen rozvojem města Belchatova a okoli. A seznam investičních potřeb je velmi dlouhý. Okolní vesnice trpí nedostatkem vody, kterou jim vzal důl. Například v Kučově rolnictví úplně upadá. Z plánů rozvoje města Belchatowa bylo zatím splněno velmi málo. Ani rolníkům důl dosud nic nedal. Spojení moderního průmyslu se zaostalým městem čeká na realizaci. Čekají na vyřešení i vážné problémy, které stěžují život okolním rolníkům, jejichž osud visí v prázdnu.

DNE 13. BŘEZNA t.r. kontra-revolucionáři z protivládních skupin UNITRA, podporovaných rasistickou vládou Jihoafrické republiky, zadrželi v Angolské lidové republice 64 československých občanů, odborníků pracujících v rámci československo-angolských dohod při zajišťování provozu závodu na výrobu papíru a celulózy v Alto Catumbela, a jejich rodinných příslušníků včetně dětí. Unosci eskortují kolonu zajatců na jih do jedné ze základen UNITRA. Vyčerpávající pochod téžkým hornatým terénem, navíc v době deštů, trvá již téměř dva měsíce. Zajatci, mezi nimiž jsou i malé děti, musí denně urazit dvacet kilometrů i více. Československá vláda požádala o pomoc v uvolnění unesených občanů Organizaci Spojených národů, Mezinárodní červený kříž, Mezinárodní organizaci práce, Mezinárodní demokratickou federaci žen a jiné organizace. O koordinaci akcí, jež by vedly k osvobození unesených, byla požádána vláda Kubánské republiky. Přes veškeré úsilí však dosud tyto akce nepřinesly výsledek. Veřejné mínění na celém světě rozhořčen protestuje

proti brutálnímu únosu a dožaduje se dalších energických opatření pro uvolnění československých občanů, zejména žen a dětí; jejichž životy jsou vážně ohroženy.

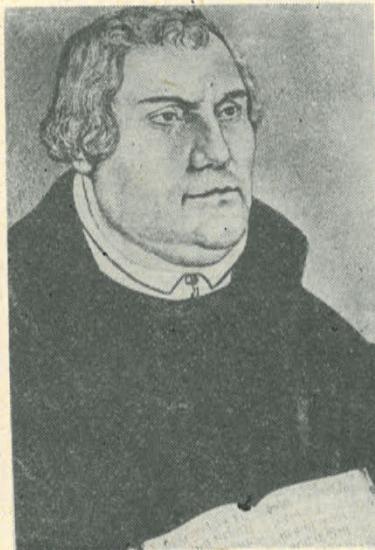
PHNOM PENH. Jak ohlásila hanojská vláda, byla zahájena akce stahování z území Kampuče 10 tisíc vietnamských vojáků, kteří tam byli v rámci mezinárodní dohody. Na snímku: posádka tanku se připravuje k odjezdu. Snímek CAF-AP.

TURECKO: V Istambule zhorel šesťposchodový hotel, v ktorom bolo o.i. 131 zahraničných turistov. 36 osôb zahynulo a 48 je v nemocnici.

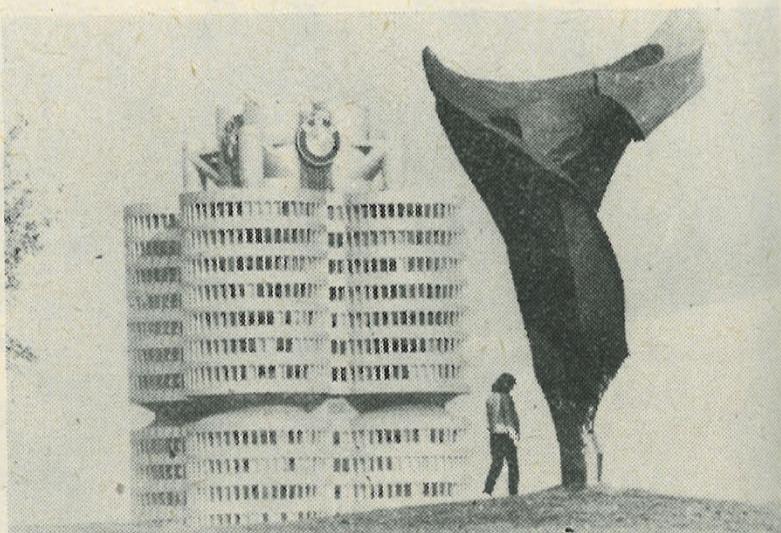
KRÁTER VEZUVU, najaktívnejšej sopky v Európe opäť dymí. Niekoľko budov na úbočí sopky už pohltila láva. Na základe pozorovania obyvatelia tejto oblasti sa obávajú, že Vezuv čoskoro začne soptiť. Foto: CAF-AP

LUTHEROVA POSLEDNÍ VŮLE. U příležitosti 500. výročí narození Martina Luthera v Maďarsku vyšlo luxusní příležitostné vydání poslední vůle velkého reformátora. Rukopis, sepsaný v roce 1542 a potvrzený přáteli, je uložen v Muzeu evangelické církve v Maďarsku v Budapešti. Luther zanechal celý svůj majetek manželce — „milované Kateřině“. Pečlivě se vyhýbal všem právnickým obratům a slovu „závěť“. Svědčilo to o jeho prozřavosti, protože podle tehdejších saských zákonů vdova měla právo pouze na dary, které dostala od manžela po svatební noci, a na určitou část předmětu osobního užitku. Na snímku podobizna Martina Luthera — kresba.

ALLA PUGAČOVOVÁ, známa sovietska speváčka sa počas svojho pobytu w Stockholme stretla s „horšou polovicou“, čiže s páni výbornej hudobnej speváckej skupiny ABBA.

NEVEDNO ČO JE ZAUJÍMAVEJŠIE — kovová socha od Rudolfa Bellinga z Mnichova nazvaná Kvet alebo originálna budova továrne BMW?

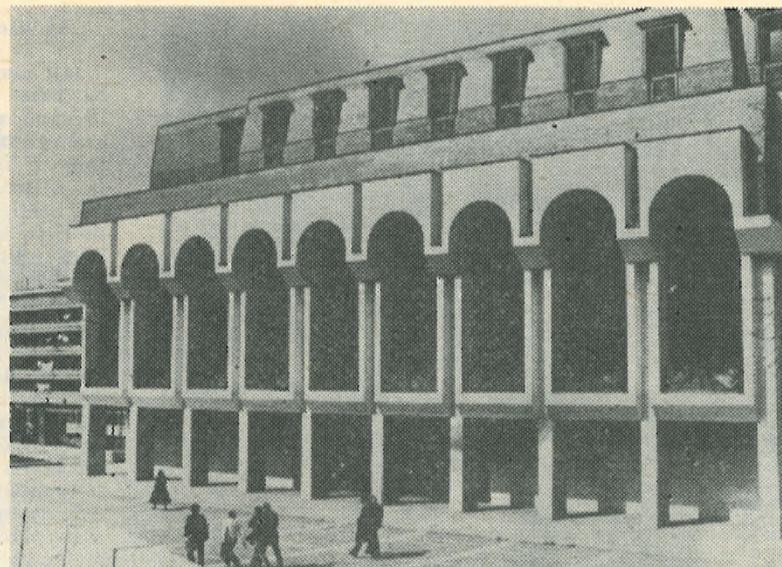
MARGARET THACHEROVÁ — prvá žena ministerská predsedníčka Veľkej Británie a vodkyňa Konzervatívnej strany. Je dcérou majiteľa koloniálneho obchodu v Grantham a má 57 rokov. Hned po voľbom víťazstve vyhlásila v Dolnej snemovni, že za jej vlády Veľká Británia bude zohrávať úlohu „najväčšej z malých mocností.“

Toto vyhlásenie sa potvrdilo, keď 22. apríla 1982 argentínski výsadkári obsadili Falklandske /Malvínske ostrovy. Na rozkaz pani Margarety Thatcherovej mohutné britské loďstvo vyplávalo na juho-západný Atlantický oceán. V júni m.r. Falklandske ostrovy boli opäť britské. 10 000 porazených argentínskych vojakov opustilo ostrovy, padla poňiená vláda gen. Goltierho. „Železná dáma“ dokázala, že je šéfkou „najväčšej z malých mocností“ a Konzervatívna strana získala na popularite napriek tomu, že víťazstvo nevyriešilo budúnosť Falklandských ostrovov. Nemohlo tiež vyriešiť narastajúce vnútorné problémy, ako postupujúcu infláciu a nezamestnanosť.

Nikto nemal pochybnosti, kto vyhrá voľby vo Veľkej Británii. Napredpokladalo sa však, že vo voľbách 9. júna t.r. bude to taký obrovský triumf Margarety Thatcherovej a jej konzervatívnej strany. Pani predsedkyňa vlády môže vládnut ako chce, kedže získala prevahu 144 mandátov nad opozíciou, čiže dve päťtiny všetkých hlasov. Doteraz žiadna strana nemala takú prevahu. Rozbitá opozícia bola priam rozdrvená. Ozajstnú drámu prežíva labouristická strana. Na takúto porážku sa nepamätajú ani jej najstarší členovia. Kedže sa chce zmôcť a otriasť z vnútornej krízy, musí asi — ako písala londýnska tlač — obnoviť vedenie strany a urobiť zmeny vo svojom programe.

Briti rozhodli sami. Čo ich čaká? — na to odpovie budúnosť.

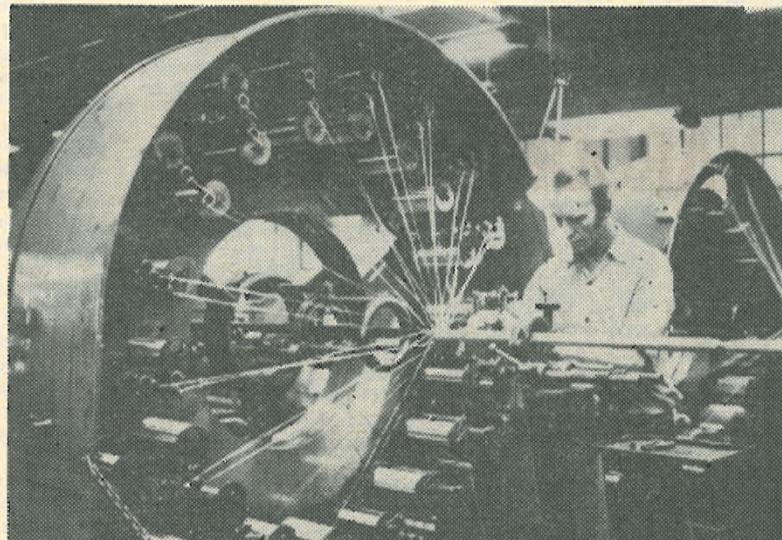
V Londýne sa oceňuje, že Konzervatívna strana vynaložila na voľbnú kampaň 20 mil. funtów šterlingov, z čoho väčšinu bude hradíť veľkokapitál. Voľbný rozpočet Strany práce, ktorý podporujú odbory, sa odhaduje na 2,5 mil. funtów šterlingov.

BULHARSKO: Reštaurovaná budova mestského divadla v Sume — centre bulharskej národnej kultúry. V tomto meste vzniklo prvé divadlo v krajinie, prvy orchester a jedna z prvých čítární.

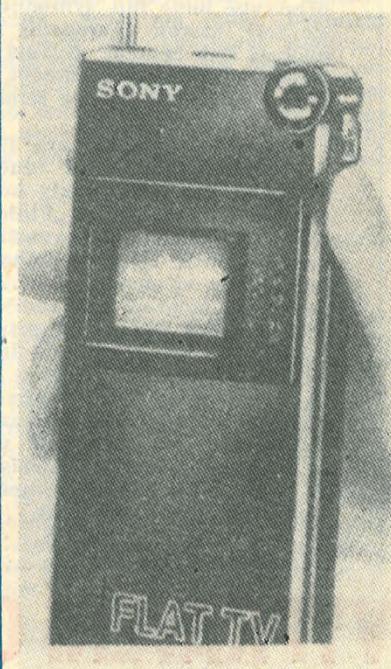
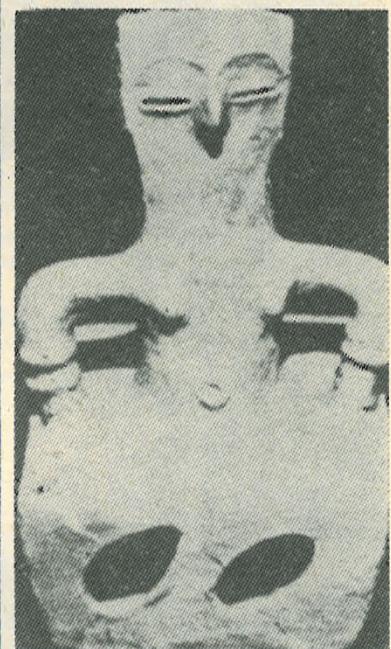

PARÍŽ. Francouzská vláda rozhodla, že kontroverzní program reformy univerzitných studií bude v tomto mesiaci predložen parlamentu pries stávky a prudké protesty studentov. Cílem programu je přizpůsobit systém vysokých škol potřebám rozvoje národního hospodářství. Na snímku: dav studentů protestuje před Muzeem invalidů. Snímek CAF-AP

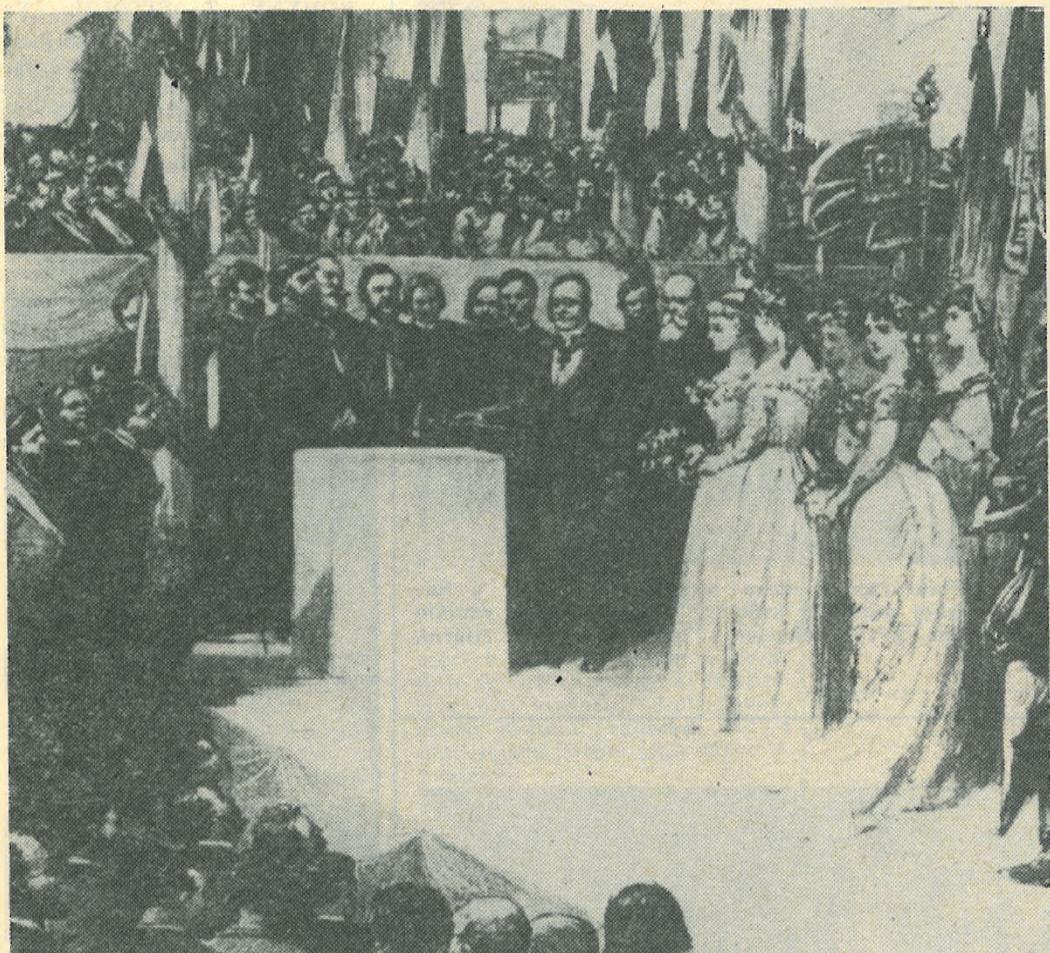

ČSSR. Závody Opimit v Odre na Morave vyrábajú o.i. vysokotlakové ohybné potrubie pre uholné bane. Minulý rok závody dodali skoro 300 000 metrov tohto potrubia. Na snímke: v hale opletacích strojov.

BOHYNĚ Z BITOLJI. Ve Skopji, hlavním meste jugoslávské súsošej republiky Makedonie, bolo otevřeno historické muzeum se zajímavou archeologickou expozicí. Mezi nejcennější exponáty patří neolitická soška bohyně plodnosti vytvořená z pálené hliny, nalezená u Bitolji.

VRECKOVÝ TELEVÍZOR. Japonská firma Sony dodala na trh prvy vreckový televízor na svete. Dvadsať centimetrov dlhý, 9 centimetrov široký a 3,5 centimetrov hrubý prístroj, ktorého obrazovka má iba päť centimetrov, možno nosiť hoci aj vo vrecku. Výrobca, ktorý na istý čas zrejme bez konkurencie, ovládne svojím novým výrobkom trh plánuje, že zaplaví týmto čierno-bielym miniatúrnym prístrojom aj Ameriku. Potom pravdepodobne príde na rad Európa.

Slavnostní položení základního kamene 16. května 1868, obraz Václava Brožíka.

Slavnostní otevření Národního divadla v Praze 18. listopadu 1983 po šestileté přestavbě bude mít symbolický význam. Nejen připomene podobnou událost před sto lety, kterou vyvrcholily snahy o samostatný stánek domácí Thálie, ale také obohatí Rok českého divadla a s ním úvahy o dosavadní cestě naší kultury vůbec. Dějiny dramatického umění, zvláště pak boje o první scénu, totiž ukázaly, kde hledat společnou řeč se širokým publikem a jak formovat myšlení národních diváků.

Obrozencké hry Václava Tháma a Prokopa Šedivého, uváděné na prknech „Boudy“ na Koňském trhu (dnešní Václavské náměstí) nebo Vlasteneckého divadla U hybernů, představovaly koncem 18. století ještě skromnou obranu jazyka a národní existence. Avšak „Fidlovačka“ (1834) J.K. Tyla, provozovaná ve Stavovském divadle, či jiná díla s postavami pražské chudiny a remeslníků v ochotnických představeních „Kajetánského divadla“ na Malé Straně, znamenají už předzvěst politického vlasteneckví, hlásí se jimi o slovo lidové vrstvy. Významným mezníkem bylo položení základního kamene k „zlaté kapličce nad Vltavou“ 16. května 1868. Příštích dvacet let přineslo celonárodní sbírky na „kamenné“ divadlo a nepsaný plebiscit, komu má toto divadlo sloužit. Krejčárkové miliony mluví jednoznačně: národ staví stánek sobě. Také po nešťastném požáru téměř hotové budovy 12. srpna 1881 venkovská chudina a drobní měšťané především rozhodnou, že za tři roky otevřou se brány Národního divadla znova.

Návratům do minulosti vychází vstříc knižka Vladimíra Müllera „Vyprávění o Národním divadle“ (Orbis, Praha 1963). Přibližuje nám jedinečnou atmosféru 19. století, patos nezapomenutelných okamžíků naděje roku 1868, která časem změnila tužbu ve skutečnost.

PETR POSLEDNÍ

VYPRÁVĚNÍ O NÁRODNÍM DIVADLE

V onen slavný den 16. máje 1868 se vstávalo v Praze časně, pokud se vůbec spalo. Vždy v předvečer byla uspořádána na Vltavě regata, při níž zaplálo bezpočetně světel a v průčeli Prozatímního divadla se rozzařil obrys českého lva. Barevné rachejtle svišťivě stoupaly nádhernou jarní nocí, měnily se ve vodopády drobounkých jisker, jež za hlasitého úzasu diváků končily ve Vltavě, zrcadlici tu nádheru. Hudba se střídala se zpěvem a zpěv s hudbou, petřínské stráně sem dýchaly vůni svých květů, skutečnost působí dojemem nejkrásnějšího snu a div se neutuchajícemu volání, když u Střeleckého ostrova se zjeví jako kouzelný přizrak v ozáření socha Slávie! Kdo by mohl jit spat po takových dojmecích? (...)

Na vrchu Vítkově houkly rány z moždířů, v ulicích od Invalidovny až ke sta-

veništi Národního divadla jim odpověděl jásot — slavnost z nejpamátnějších začala. O 9. hodině se hne průvod. Vyleštěné hudební instrumenty ostrostřelecké kapely vyráží své tóny, které splynou s bouří nadšení, a májové slunce na bezmráčném nebi prozáří barevnou strakatinu šátků a šál, praporeků a májek. Tři pořadatelští jezdci zahajují průvod a tu již hřimavé „sláva“ zdraví hanácké bandérium. V čele jede praporečník a mává pravici, již zdobí trikolora. A teď už kavalkáda za kavalkádou! (...)

Jde Sbor pro zřízení Národního divadla. Vede jej předseda Urbánek, ale pozornost plati pohublému muži energické tváře, zdeněné vousem a knírem, dnešnímu slavnostnímu řečníku, mladočechu a pravému tvůrci dnešní slavnosti.

„At žije doktor Sladkovský! Sláva mu!“

Jak mocnou ozvěnu má to zvolání a húdka jako by chtěla zesilit tu pocit, trubky břeskně zazní! Ale to už vidí diváci pružné králejícího dr. Miroslava Tyrše a za ním řady a řady sokolské. Přes dva tisíce jich je, z Prahy i z venkova, garibaldovské rudé košile vzdorně svítí ve slunečních pařscích, hradby těl a ráz dva, ráz dva ulice dnu jejich kroky! Pak zazvoní podkovy sokolské jízdy.

„Nazdar!“

O pozdrav se již dělí poslední řady s nastupujícími řadami urostlých chasníků v bílých kazajkách, v zástěrách, se širočinami — řezníků. Ale mají s sebou i druhy v historických oblecích. Neboť vězle, že ten postříbený klíč, jež nesou na podušce, je památným darem! Ten věnoval jejich dávným předkům král Jan Lucemburský v odměnu za pomoc, již mu poskytli, když proti vůli cizáků bojovně vstoupil do Prahy. Také ona korouhev, již nesou nad hlavami, je pojmenována dějinami: památka na bojovné předky, brániči Prahu před Švédý! (...).

„Bubnuj!“

„A dokonce na universitní bubny, na které se bubnuje při slavnostních promociích!“

Šli, byla jich spousta a mnoho jich se obléklo do krojů všech dob, co stojí vysoké učení pražské. Karlovou dobou se začíná a končí dneškem, a protože Alma mater odchovala netolikou studenty české, krajinu i Chorvati, Srbové, Poláci — zástupci slovanských národů, kteří si byli v boji národním i v boji za demokracii v měřítku celoevropském vzájemnou posilou. Jenom vzpomeňte roku 1863, kdy povstali Poláci proti útisku ruského carismu! Jak bezprostředně se tato událost odrazila v našem politickém životě!

Byla kolem 11. hodiny, když Prahou vyzdobenou prapory a girlandami, zelení a květinami dorazil průvod k cíli. Kdež by se vešlo těch bezmála dvacet tisíc účastníků na slavnostním stávání (...) Ti, jimž společenské postavení umožnilo stát přímo na místě slávy, syšeli slova řečníka dr. Karla Sladkovského:

„Divadlo bylo posledním veřejným ústavem, v němž jazyk otců našich od několika jen věrných synů jejich důstojnější byl ještě pěstován, a divadlo bylo pak také prvním veřejným ústavem, z něhož jazyk náš dojemně a mocně počal opět ozývat se všemu lidu našemu. Divadlo bylo posledním ústavem veřejným, jenž aspoň v hrstce lidu našeho zachoval i silně vědomí národní a divadlo bylo také pak prvním ústavem veřejným, z něhož paprsky národního vědomí mocně a hluboko vnikaly v nejširší kruhy lidu našeho.“ (...)

V malém chrámu s baldachýnem a s nápodobou koruny českých králů na vrcholku spočívá základní kámen. Jako první přistoupí k němu František Palacký. Vezme s poduškou podanou mu družíčkami skvostné zednické kladívko, ukloní se lehce na pozdrav všem, poklepne a do ticha posvátné chvíle pronese slavnostně:

„Ve jméně národa v Čechách a na Moravě jednotného! Požehnej Pánbůh dlu svatyně této, ve které národu českému zjevovali a před oči stavěti se má všeliká mrvání pravda a krása!“

Provolaná sláva spolu s potleskem vzletí a vyvolávají nadšení davů, tisící se v Nových alejích, a pak již přistupují zástupci, jeden za druhým, aby provázeli úder kladívka vznosným heslem — Jan Evangelista Purkyně za vědu, Josef Wenzig jménem umění, Josef Jiří Kolář jménem dramatického umění, Bedřich Smetana za hudbu dramatickou. A další a další a další...

Budu ještě bankety s nadšenými i bojovními příspěvky a půjde se na veselice, budou na Letnou nebo na Střelecký ostrov, a všude, všude bude přátele, bratření, družba, všude smích, nadšení, štěstí.

KAREL A DOMINIKA

— Prečo!

— Nikto z našich novinárov sa ma na to nepýtal, ale v zahraničí už o mojej dcére písali. Zo začiatku ma predstavovali ako otca, ktorý sa o ňu vôbec nezaujima. Iba neskôr uverejnili tri reportáže, ktoré objasnili môj vzťah k dcére a jej matke.

— Aký je tento vzťah?

— Mám rád svoju dcéru ako každý otec. O jej príchode na svet som sa dozvedel až keď mala mesiac. Informovala ma o tom jej matka, žena s ktorou som prežil pol roka. O manželstve, dieťati nikdy sme sa nerozprávali. Keď som sa dozvedel o narodení dcéry, bol som skutočne prekvapený.

— Príjemne alebo nepríjemne?

— Zo začiatku som bol v rozpakoch. Potom som to prijal ako fakt. Až nakoniec prevládla prirodzená radosť. A teraz sa stále väčším teším, že mám dcéru.

— Nič ste nespomínali o kontaktoch s matkou Dominiky?

— Keď sme sa rozišli, nič som nevedel, že čaká dieťa. Nie som zástancom názoru, že dieťa je dostatočným dôvodom pre uza-

V Prahe malá senzácia: Karel Gott je otcom deťaťa. Volá sa Dominika a býva v Prahe so svojou matkou, tanecničkou jedného z pražských divadiel. Dominika sa dobре učí, otec je na ňu hrdý. Napriek tomu nezmienil sa o nej doteraz v žiadnom interview.

— Čo myslíte, zdiedila dcéra po vás čosi iné okrem čít?

— Tažko to určiť vo veku deväť rokov, ale myslím, že po mojej rodine má silnú vôľu. Keď niečo začne, je vytrvalá. Taký bol môj otec, taký som ja. Keď ste sa chceli opýtať na jej nadanie na spev, poviem krátko — zatiaľ ho nemá.

— Ako vás volá?

— Kajo.

— Máte podstatný podiel na jej výchove?

— Dospiaľ nie veľký. Rozprávam sa s ňou, rozumieme si, je nám spolu dobre. Ale nesmieme sa klamať, že žijeme ako rodina. Ona to tak tiež cíti, hoci o tom nehovorí. Neviem, či možno to nazvať výchovou, ale chcel by som ju s časom naučiť to, čo povalujem za najdôležitejšie.

— To znamená?

— Samostatne myslíť. Mať vlastné názory. To si veľmi cením u ľudí, najmä u mladých.

— Nevadí vám, že sa pýtame na vaše osobné veci?

— Ste novinári, preto kladiete otázky.

— Vozili ste občas dcéru v kočíku?

— Nie.

— Neobávate sa, že bude vám to niekedy vyčítať?

— Nemyslel som na to. Môžem vám iba úprimne povedať, že sa nepovažujem za príkladného otca, ale to neznamená, že nemám rád svoju dcéru. Myslím, že ona ma má tak tiež rada.

— Čo pre vás v živote znamenal váš otec?

— Naučil ma uvedomej práci a usilovnosti. Znamenal pre mňa veľa. Občas mi dával primnoho. Tak bolo s technikou, ku ktorej ma nabádal tak silno, že dosiahol opačný účinok. Nútil ma čítať technické knihy a ja som ich tvrdohlavo odmietať. Dnes to občas lutujem, nie iba preto, že nedokážem opraviť magnetofón, ale ani obyčajný nočnú lampu. Ak by som chcel, aby moja dcéra nehrala na husliach, dosiahol by som to tak, že by som ju k tomu nútí.

— Akým otcom by ste chceli byť?

— Chcel by som byť skutočným kamarádom svojej dcéry.

— Iba?

— Kamarátstvo vôbec neznamená málo. Navyše mám dojem, že si stále viac rozumie. Nechcem hovoriť o materiálnom zabezpečení, lebo je to samozrejmé. Porozumenie medzi nami je predsa oveľa podstatnejšie. Chcel by som, aby naše vzťahy boli vždy dobré. Napriek tomu, že nie som tatatom, ktorý je vždy blízko, že nie som otcom; ktorý je každý večer doma, opravuje úlohy a dáva dieťaťu pocit istoty. Tieto povinnosti zobraza na seba mama Dominiky a za to si ju vážim.

— Vyzerá to skoro na akúsi dohodu medzi rodičmi, je tak v skutočnosti?

— Keď si uvedomíme, akí sme obaja, možno samozrejme hovoriť o dohode, ale o dohode s jedným cieľom. Aby každý z nás dal dcére to, čo potrebuje. Nemôžeme jej vytvoriť normálnu rodinu, ale obaja si želáme, aby rásťa v pokoji.

— Vedia Dominikini kamaráti, kto je jej otcom?

— Ako mi hovorila, vedia.

— Ako by ste chceli, aby ľudia z okolia Dominiky prijímali správu, že ste jej otcom?

— Ako? Normálne. Každý má akéhosi otcu. A nevidím žiadnen dôvod, aby bolo treba skrývať niečo tak prirodzené.

(MLADÝ SVET)

OBRAZY

malované srdcem

Národní umělec Vincenc Beneš

V letošním roce vzpomínáme stého výročí narození národního umělce Vincence Beneše. Byl spoluzařadatelem novodobého výtvarného umění a reprezentantem celé vývojové epochy našeho století.

Do povědomí dnešní veřejnosti se malíř trvale zapsal zářivými krajinami, jež nesou osobitou pečeť jeho velké lásky a obdivu k

rodné zemi. Dokázal oslavovat přírodu a tím současně člověka, který v ní žije. Víra v lidi a životní optimismus, jas a pohoda převládají také v jeho zátiších a kyticích, svítících bohatou škálou barev. Své umělecké krédo vyjádřil jednou slovy: „Umění má plně souviset se životem, být lidem a hlavně dnešním lidem k potěše, přiblížovat jim dobré, krásu, pravdu, co jich jen kde je, ne

literární tendencí, ale všemi složkami vlastního výtvarného výrazu...“

Národní umělec Vincenc Beneš, jehož dlouhý tvůrčí život se uzavrel před čtyřmi léty, byl jeden z posledních pamětníků bouřlivého rozvoje českého malířství, který charakterizoval první desetiletí našeho století. V jeho tvorbě se odrazily světové umělecké směry počátku našeho století — expresionismus, fauvismus a kubismus, a ve dvaacátých letech pozdní impresionistické tendenze. Nový život se odráží v lyrickém koloritu, který počátkem třicátých let dosahuje oné působivé intenzity, jakou známe i z jeho posledních děl. Svěží, suverénní rukopis se stává společným znakem příštích let. „Obrazum se musí rozumět srdcem,“ řekl jednou malíř a tento svůj názor úspěšně naplněval celý život.

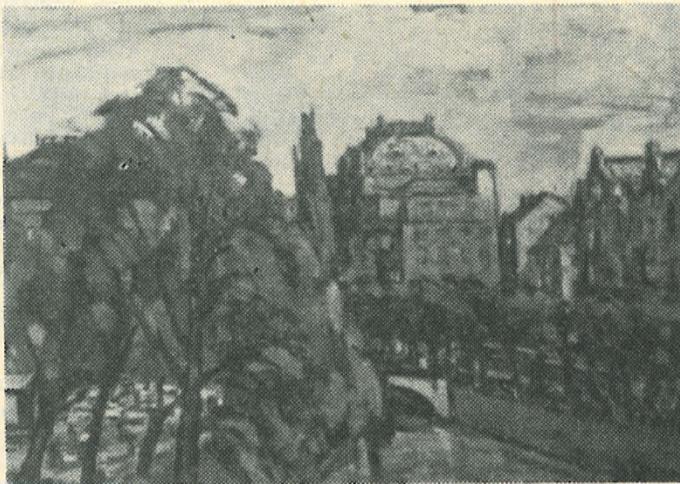
V průběhu druhé světové války vznikají mistrovská díla obdivující krásu českých měst. Obrazy městských motivů, zvláště pak Prahy a Písku, zaujmají pak v jeho díle stejně významné postavení jako krajiny nebo zátiší. K největším úspěchům české soudobé krajinomalby patří výzdoba malého foyeru Národního divadla, pro nějž umělec vytvořil v roce 1953 šestnáct obrazů. Stal se rovněž autorem vítězného obrazu Tábor v soutěži pro reprezentační síň Národního památníku na Žižkově.

Národní umělec Vincenc Beneš prožil dlouhý, bohatý život. Miloval své malování, prožíval znova a znova okuzlení nad proměnami přírody, nad věčným koloběhem života, nad silou tvůrčí myšlenky, která prechává okamžiky lidského prožitku dokáže povýšit na umělecké dílo. Jedna z jeho zralých, moudrých myšlenek zazněla i v jednom z jeho posledních rozhovorů s představiteli tisku. „Je to lásku k životu, co mě obklopuje, co vnímám kolem sebe, a zároveň pudová touha vyrvat to, co mám rád, mizení v ne-návratnu — zmaru. Jen tak si vysvětlouji, proč mě dojímají jarní slunné dny, proč mě dojímá skánějící se slunce. Mám nesmírně rád květiny a všechno mě nutí zachytit jejich křehkou krásu dřív, než povadnou a odkvetou. Spěchám, abych zachytíl sníh za oknem dřív, než zčerná a zešpinaví, a mám rád děti jako naději a růst...“

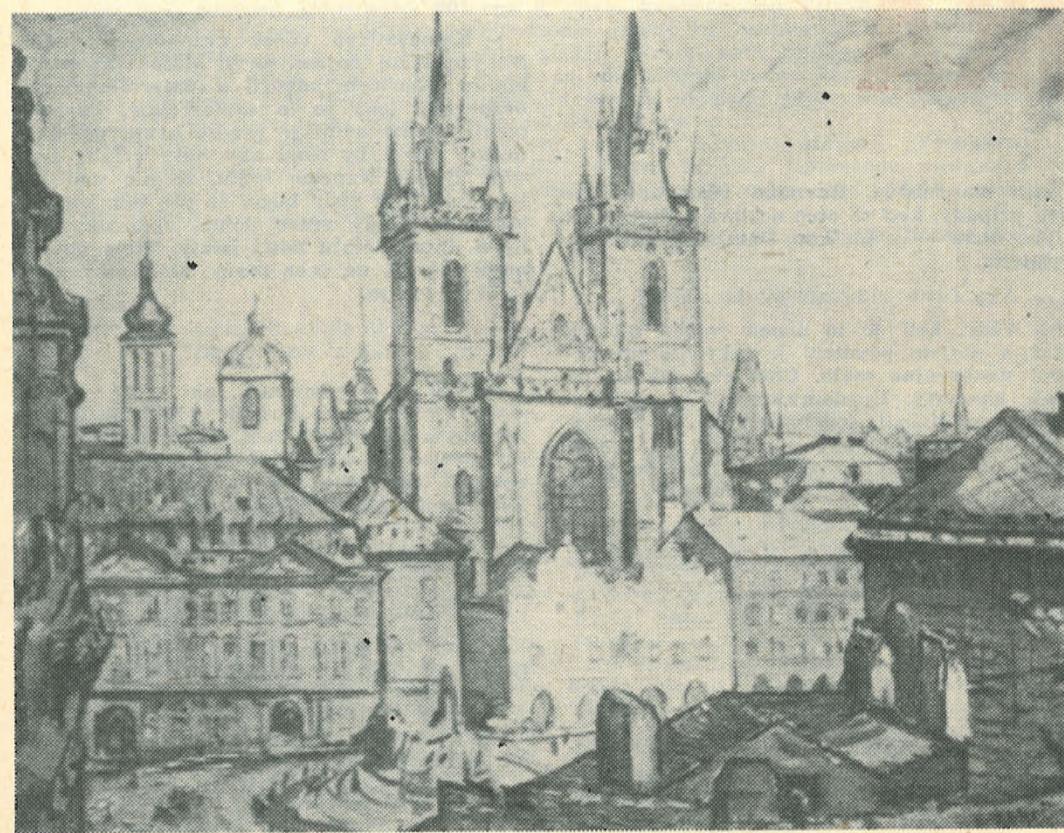
Letošní sté výročí malířova narození je zářeno mezi kulturní výročí UNESCO.

JANA BEDNÁŘOVÁ

Národní divadlo od Slovenského ostrova.

Týnský chrám, přibl. 20 letá.

Dne 9. května československý lid slaví Den vítězství a státní svátek Československé socialistické republiky. U této příležitosti přinášíme na obálce a na této stránce výběr malířských děl českých a slovenských mistrů.

Viera
Báliková-
Kantorová

Poviedka naruby

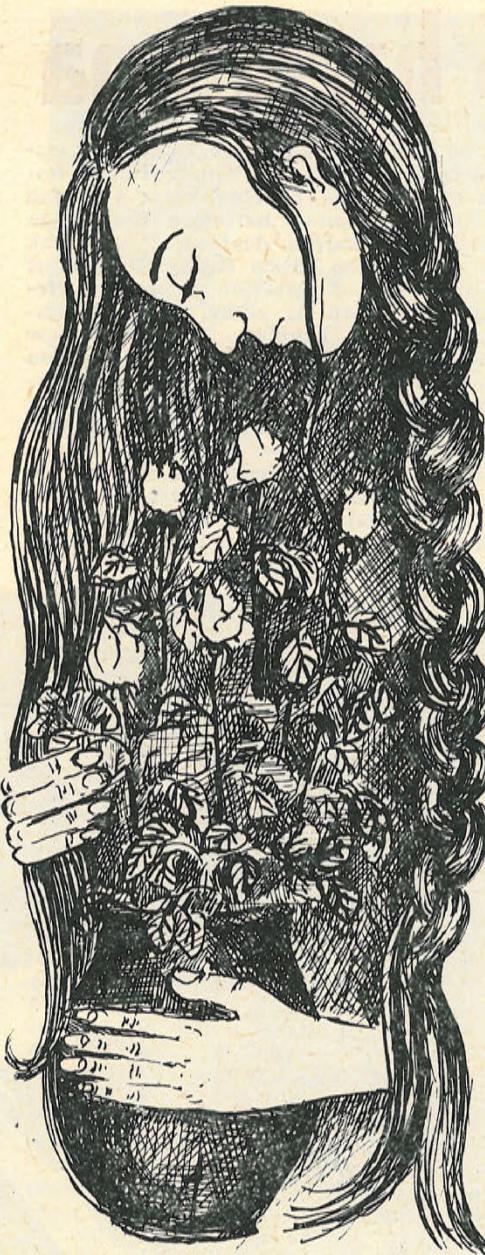
Kresba: Areta Fedaková

Krčiažtek hliny často hladila si,
Teraz už z neho iba stieraš prach.
Raz možno spadne. Veľa krehkej krásy
na zemi skončí, v nemých črepinách.

Neminie striebro ani tvoje vlasy.
Vtedy sa pamäť potkne o krčach
a myšlienky ti zrazu zatarasí
spomienka dávna. Život plynul v snách

Mala si šestnásť. Do dlaní ti dal
hlinený džbánok. Natrhal aj kvety
a potom iba rušňa divý eval...

Bez teba, písal, srdca trápi žiaľ.
Neskôr iba: Slnko krásne svetí.
Čakanie. Márne. Viac už nepísal.

Jaroslav
Seifert

Píseň o rodné zemí

Krásná jako kvítka na modranském džbánku
je ta země, která vlastí je ti,
krásná jako kvítka na modranském džbánku,
sladká jako střída dalamánu,
do nějž nůž jsi vložil k rukojeti.

Stokrát zklamán, rady nevěda si,
znova vždycky navracíš se domů,
stokrát zklamán, rady nevěda si,
k zemi bohaté a plné krásy,
k chudé jako jaro v čerstvém lomu.

Krásná jako kvítka na modranském džbánku
těžká, těžká jako vlastní vina
— není z těch, na něž se zapomíná.
Naposledy kolem tvého spánku
padne prudce její hořká hlína.

SLOVNÍK ŽIVOTA (99)

Predpony s y:

vy-/ví: vyobrazenie, vytúženie, vyškoliť, vycvičiť, výmera, výroba...
Poučka: V domácoch slovách pišeme tvrdé y/y len v predponách skúmať a pod. V ostatných predponách (medzi-, mimo-, ni-, pri-/pri-, vy/vý: vyrovnať (vy+rovnat), výskok (vý+skok), vyskúmať (vy+skúmať) a pod. ostatných predponách medzi-, mimoni-, pri/pri, proti-, pišeme vždy mäkké i (i).

Mäkké i a tvrdé y v koreni domácoch slov.

1. Po mäkkých spoluďlásbach d, t, ň, r; dž, č, ž, š; dz, c, j pišeme v koreni domácoch slov vždy mäkké i (i): cibuľa, cintľavý, civiel, pocit, Číman, činnosť, čítareň, čistiť, div, lipeň, ligotať sa, list, klinec, široký, šiška, tišňa, tisie, medzi, najimat a pod.

2. Po tvrdých spoluďlásbach d, t, n, l; g, k, h, ch pišeme v koreni domácoch slov tvrdé y (ý): hybký, hydina, hýr, zahynúť, chytľavý, chyža, lýtko, lyžiar, zlyhať, záchytka, chýr, kydať, kýpeť, prikyvovať, skyprít, dymit, lyko, týždeník, týrat a pod. Výnimcoľne pišeme mäkké i/i vo zvukomalebných slovách: chichotat sa, chichot, kikiríkať, hijó, hikať a pod.

POLSKY

kpina
kpiarz
kpiarski
kra
krab
kraciasty
kradzież
kradziony

SLOVENSKY

žart
posmeškár
výsměšný
kra
krab
kockovaný
krádež
kradený

ČESKY

žert
posměšáček
výsměšný
kra
krab
kos tkovaný (látká)
krádež
krađený

kraj
kraik
kraina
krajač
krajany
krajciar
krajka
krajobraz
krajowiec
krajowy
krajoznanstwo
krajoznanowcy

krakać
krakowiak,
krakowiacy
krakowiak

kraksa
krakus
krakuska
kram
kran
kraniec
na krańcach
świat
krańcowość

krajina
krajinka
kraj, okolie
krájať
krájaný
grajciar
okraj (látky)
krajinka
domorodec
domáci, tuzemský
vlastiveda
vlastivedný

krákať
Krakovčan
krakoviak
(Tud, tanec)

karambol
Kraňovčan
(žartovne)
krákovská čiapka
krám (malý
obchod)
kohútik
(na vodovode)
koniec, okraj
na konci sveta
krajnosť

země, vlast
zeměška
krajina, okoli
krájet
krájený
krejcar
okraj
krajinka
domorodec
domáci, tuzemský
vlastiveda
vlastivedný

krákat
obyv. Krakowa
krakovák

karambol, nehoda
obyv. Krakova
krámovská čapka
krám
kohoutek
konec
na konci sveta
krajnost

Ceši jsou národem muzikantů. Česká hudba a čeští hudebníci jsou známí na celém světě. Jednou z těch, kteří slaví dobré jméno českých hudebníků v Polsku, je naše krajanka, členka varšavské místní skupiny KSCAS, paní Iva Šlechtová, harfenistka orchestru Velkého divadla opery a baletu ve Varšavě. O jejím životním poslání rozhodla vlastně maminka. Když bylo malé Ivě šest let, maminka ji v Praze zavedla do Národního divadla, ukázala ji v orchestru harfu a prohlásila: „Na tohle se budeš učit hrát!“ Nejdříve si začala od klavíru, ale již ve dvaceti letech poprvé usedla k harfě. V roce 1944 složila první zkoušku na konzervatoř v Praze, ale krátce nato byla konzervatoř zavřena a ji čekalo roční totální nasazení. Na studia se vrátila po osvobození v roce 1945. Konzervatoř skončila v roce 1951, ale již rok před diplomem podepsala smlouvu s Polskem, kde byly potřebné harfenistky. Na diplomní zkoušce byl přítomen polský velvyslanec a kulturné atašé. Do Polska přijela v srpnu 1951, nejdříve do Wroclawské opery. Od roku 1960 přesla do Varšavské opery, které zůstala věrna dodnes. U příležitosti 150. výročí Velkého divadla ve Varšavě byla vyznamenána medailí „150 let Velkého divadla,“ udělovanou těm, kteří v tomto divadle přepracovali nejméně 15 let a zasloužili se o jeho rozvoj a úspěchy. Poprosili jsme naši krajanku, aby nám něco povídala o svém životě a práci v Polsku.

S harfou na vandr

Už od dávných, dávných časů chodily české harfenice do světa na vandr. Hubený koňček táhnul malý dřevěný vozík s harfou a za vozíkem cupitala harfenice. Hrávaly po vesnicích, na malých dvorech a často tak došly přes Polsko až do Ruska. Dneska už jsou jiné časy. Z harfenic se staly harfenistky a nešlapou už pěšky, ale jezdí vlačkem nebo létají letadlem. Jenom jedno se nezměnilo — jejich toulinky po světě. Já sama jsem hned po ukončení pražské konservatoře nastoupila místo ve Wroclawské opeře a odtud jsem jezdila po celém Polsku se sólovými koncerty. Druhou kratičkou etapou mých toulek byla Bydhošť, pak Štětín a od roku 1960 Varšavská opera, která se v roce 1965 přestěhovala do nové budovy Velkého divadla. Zde sice moje samostatné toulinky

skončily, ale neskončilo jezdění po světě, neboť varšavské Velké divadlo hostovalo v různých zemích a já jako první harfenistka tohoto divadla jsem byla témař na všech jeho zájezdech. Koncertovala jsem také v polském rozhlasu a televizi, samostatně i s doprovodem orchestru. V televizi to byly pořady J. Cegielly a J. Krenza „Díváme se a posloucháme“, a také Tele-echo Ireny Dziedzicové. V Tele-echu jsem zažila komickou příhodu. Ještě na konzervatoři mi starší kolegové dávali různé dobré rady. Jedna z nich zněla: „Před koncertem nikdy nepij kávu!“ Když jsem měla koncerty přímo před publikem, vždy jsem na tu radu pamatovala, a díky tomu jsem trému, kterou má na koncertním pódiu každý, dovedla rychle zvládnout. A v televizi? Byla zkouška. Paní Dziedzicová mi dala ně-

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI

KVĚTEN - MÁJ

1. máj — Svátek práce, oslavovaný každoročně na celém světě. Svátek práce vznikl z usnesení I. kongresu II. internacionály, který se sešel v červenci 1899 v Paříži k 100. výročí Francouzské revoluce. U zrodu tohoto usnesení byly oběti amerických dělníků, které zavraždila policie během demonstrace v Chicago na náměstí Haymarket 1. máje 1886. Na památku této události, tragické episody boje dělníků o jejich práva, bylo rozhodnuto slavit její výročí. Připomeňme toto proslulé usnesení:

„Bude uspořádána velká mezinárodní manifestace vyznačeného dne za tím účelem, aby ve všech zemích a městech současně dělnici vyzvaly veřejné orgány, aby zavedly zákon omezující počet hodin práce na 8 hodin a aby vykonaly jiná rozhodnutí pařížského kongresu...“

Svátek 1. máje měl od počátku třídní, revoluční, politický a mezinárodní charakter. Slavil se všude tam, kde se budilo třídní uvědomění dělníků. Svátek brzy přišly třídní politické organizace socialistického charakteru. Dnes se stal důležitou složkou dělnického hnutí, mezinárodní solidarity pracují-

cích; sjednocuje všechny, jimž jsou drahé ideje svobody, míru a společenského pokroku.

1.V.1893. V Lodži se narodil Władysław Hibner, pracovník polského dělnického hnutí, KSP, jeden z předních organizátorů Lodžské rady dělnických delegátů, spoluzakladatel Mezinárodní organizace pomoci revolucionářům, účastník nepodařeného atentátu na policijního provokátora 17.VII.1925. Byl zadřen policií a s W. Kniewským a H. Rutkowským odsouzen k trestu smrti. Byl popraven na svahu Varšavské citadely 21. VIII.1925.

1.V.1918. Na velké manifestaci slovenského lidu v Liptovském Mikuláši se zrodila významná rezoluce, požadující uzavření trvalého a spravedlivého míru, právo Slováků na sebeurčení, všeobecné volební právo, svobodu slova a osmihodinový pracovní den. Požadavek práva národů na sebeurčení „pro uherskou větve československého kmene“ byl nejvýznamnější částí mikulášské revoluce a vyvolal velký ohlas.

2.V.1945. Sovětská armáda a oddíly 1. armády Polského vojska, bojující po jejich bochu pod velením generála Stanisława Poplaw-

ského, dobyly po rozbici berlinského soustředění výběrových jednotek wehrmachtu a SS hlavní město III. říše Berlin. Na druhý den oddíly 1. armády Polského vojska došly k Labi a zde 4. května zakončily svou slavnou bojovou cestu ve 2. světové válce. V té době jednotky 2. armády Polského vojska pod velením generála Świerczewského bojovaly jako složka vojsk hlavního útočného seskupení 1. ukrajinského frontu v oblasti Budišina, Drážďan a do konce 2. světové války se zúčastnily pražské operace a osvobození Československa.

9. května 1945, kdy vstoupila v platnost bezpodmínečná kapitulace fašistického Německa, skončila v Evropě druhá světová válka. Na toto vítězství čekaly témař šest let trpící národy. Byla to největší, nejstrašnější a nejkrutější z dosavadních válek v dějinách světa a způsobila lidstvu největší ztráty v zabitých, raněných a ztráty materiální.

3.V.1945. Oslavami 192. výročí schválení Ústavy 3. máje byly v celém Polsku zahájeny Dny kultury, osvěty, knihy a tisku.

5.V.1818. V Trevíru (NSR) se narodil Karel Marx, zakladatel vědeckého socialismu,

kolik otázek, na které jsem si připravila odpověď, přehrál jsem si vybranou skladbu a potom jsem šla jako všichni do kantiny a dala si pořádnou velkou kávu. Svědomí mi sice šeptalo: „Nepij před koncertem kafel!“, ale já jsem si říkala, že těch několika kamermanů a lidí, kteří budou ve studiu, se přece nebude bát. Když jsem si sedla k harfě, uslyšela jsem výstrahu: „Celý program jede na ostro, opakovat se nebude, pozor na chyby!“ Cítila jsem, že mi v krku roste knedlík, a po první otázce jsem se pořádně zakoktala. Další odpovědi už přešly celkem hladce, ale když jsem si opřela harfu o kolena, cítila jsem, že se celá třese. Tréma mi vlezla na místo, které je pro harfenistku nejhorší — do kolenu. Celou silou vůle jsem se ovládla, ale když jsem skončila, vstala jsem od harfy na úplně měkkých nohách. Od té doby už kávu nepiji.

Co jsem hrávala? Hodně české hudby. Polští skladatelé neměli harfu příliš v lásce, snad proto, že zde bylo velice málo harfistek (v padesátych letech vystupovalo v Polsku pět Českých a jeden Čech). Snažila jsem se přiblížit českou hudbu polským posluchačům. Díky mému snažení nastudovala Wroclawská opera Dvořákova Rusalku a Janáčkovu Pastorkynu. Na těch šest let svého působení ve Wroclawské opeře často a ráda vzpomínám. Tam jsem se naučila — některý čtenář se možná s odporem ořeše — tam jsem se naučila mít ráda krysy.

Wroclawská opera stojí přímo nad vodou a v roce 1951 byly všude kolem trosky, v nichž se krysám dobře žilo. Jednou jsem přišla do divadla cvičit. Najednou z díry vylezla krysa. S hrozným křikem jsem vyskočila na stůl. Krysa utekla. Za několik dní se scéna opakovala, ale já jsem už na stůl neskočila. Hrála jsem dál a pozorovala jsem, co se bude dít. Krysa si sedla, zvedla čumáček ke stropu a poslouchala. Když jsem přestala hrát, sama zmizela. Pak přicházela často a já jsem si na ni zvykla. Měla jsem věrného posluchače. Dávala jsem jí k díře kůrky od chleba. Už jsem se ji nebála, naopak, měla jsem ji za její lásku k muzice ráda. Pak provedli v divadle deratizaci a moje krysa už nepřišla. Bylo mi jí líto. Od té doby věřím, že ve středověku skutečně krysaři vyváděli pišťalkou krysy z města. Jsou to opravdu velice muzikální zvířátka.

Ale vraťme se do Varšavy. Zde jsem žádou takovou příhodu nezažila. Ve Varšavě byla pouze muzika, muzika a ještě jednou muzika; a ona mi pomáhala projít všemi kritickými obdobími mého života. Člověk musí mít něco opravdu rád. A potom i život je lehčí.

Pisal sa posledný rok devatenásteho sto-ročia, rok 1899. V rodine Blahutovcov vo-

Zo života starej matere

Fridmane přišla na svet dcéra Anna. V chudobnej rodine narodenie dieťaťa prijímal bez zbytočného entuziazmu, ale s úprimnou radosťou a prostotou dedinčanov, zvlášť, že bolo to štvrté dieťa v poradí. Od malička musela fažko pracovať, ved' rodičovské polička stačili sotva na skromnú obživu. Jej pracovné povinnosti sa začali od opatrovania mladších súrodencov, ktorých sa narodilo ešte päť, výpomoci v domácnosti a pasenia kráv. Nakoniec musela v robote zastať dospelého človeka. Za jej mladých rokov deťom sa neverovalo na dedine zvláštnu pozornosť, rásťli s rovesníkmi skoro na ulici. Do školy chodili v období, keď bolo najmenej poľných prác. Zo začiatku sa učila po maďarsky a potom po slovensky. Najkrajšie však boli dievčenské roky. Ovšem aj vtedy treba bolo fažko pracovať, ale bolo už viac času na rovesníky, rovesníkov a spoločné zábavu. Život na dedine bol predsa veselý a družnejší, najmä počas dlhých zimných večerov, keď sa chodilo na priadky, páračky a pod.

Vydala sa dosť mlado za krajana Michala Brizka. Keď mala dvadsať jeden rokov, na-

rodil sa jej syn Ján. Potom prišli na svet ďalšie deti, spolu štyria synovia a štyri dcéry. Jej život sa však neveľmi zmenil, priadal viac povinností a starostí. Z neveľkého gazdovstva a málo úrodnej pôdy fažko bolo vyživit početnú rodinu. Iné zárobkové možnosti v podstate ani neboli. Neraz jej prišlo od úst si odtrhnúť, len aby deťom nechýbalo.

Pamäťam sa, — spomína krajanka Anna Brizekovej — že doma sme mali dosku pod povalou, na ktorej sme držali chlieb. Keď deti boli hladné, prikladali si stoličky, aby doňho dočiahli a kúsok si odlomili. Ani jeden chlieb nebol neporušený, všetky boli poobhrýzané. Aby sme utfázili nejaké peniaze na najnutnejšie veci, chodievali sme spolu so susedkami predávať maslo do odľahlých o niekoľko kilometrov obcí. Často sme živorili, ale voľajako sme predsa prežili.

Zivot jej uplyval na vykonávaní každodenných povinností, miňal sa deň za dňom a ani sa nenazdala, keď deti vyrástli a začali po jednom odchádzať z domu. Všetky dcéry sa vydali na Slovensko, najstarší syn zostal na gazdovstve, druhý sa priženil vo Fridmane a tretí do Nižných Lapšov. Zdalo sa, že teraz si už konečne mohla oddychnuť.

Veľmi rada navštívi svoje deti na Slovensku a občas tam aj dĺhšie pobudne.

— Som rada, že mojim deťom sa predsa žije ľahšie. Srdeč mi rastie, keď vidím, že dobre nažívajú a majú sa dobre. Vždy sa jednako rada vrátim domov, do Fridmana, lebo tu je moje rodisko. Ako by som žila, keby som mala možnosť začať odznova? Neviem, možno by sa dalo žiť ináč, krajsie, bohatšie, ale vždy treba žiť statočne, aby sa človek nemusel hanbiť za seba a za svoje deti. A ja som sa doteraz nemusela skrývať pred ľuďmi.

V roku 1951 kr. A. Brizekovej zomrel manžel Michal, ktorého pochovala s veľkým smútkom a žiaľom v srdci. Jednako žiť treba bolo naďalej a ďalej pracovať. Keď vo Fridmane vznikla miestna skupina, KSČaS patrila k jej prvým členom. Slovenkou sa cítila vždy a v domu duchu vychovávala svoje deti. Jej nastarší syn Ján patrí k aktívnym členom našej spoločnosti a v MS plní úlohu jej podpredsedu.

22. mája sa krajanka Anna Brizekovej dožila 84 rokov. Trochu prihrbená starenka je ešte stále živá a čulá a hoci už jej zdravie nie vždy slúži, snažia sa ešte pomáhať v domácnosti. Dnes je už na zaslúženom dôchodku, nemusela by nič robiť, ale vedomie že človek je potrebný, robí život radostnejším.

Krajanke Anne Brizekovej želáme pevač zdravie, pokojné a šťastné dni.

DOMINIK SURMA

učitel a vůdce světového proletariátu a hlavní organizátor I. internacionály vytvořené v roce 1864, spoluautor Manifestu komunistické strany a autor díla Kapitál, obsahujícího všeobecný rozbor a kritiku kapitalistické společenské formace. Umřel 14.III.1883 v Londýně.

5.V.1945. V Praze vypuklo ozbrojené povstání českého lidu proti německým okupantům. V čele povstání stála Česká národní rada jako orgán lidové moci vytvořený z iniciativy KSC. Těžké boje trvaly několik dní. Druhého dne boje německou posádku v Praze podpořila 6. skupina armády maršála Schörnera, která po zničení Prahy se chtěla probbojovat do Alp. Pražanům obětavé bojujícím s nepřátelskou přesilou přichvátala na pomoc Sovětská armáda, která v noci z 8. na 9. května se probbojovala do Prahy. 9. května do 20. hod. sovětskí vojáci očistili Prahu z hitlerovců.

8.V.1943. Sovětská vláda vyjádřila souhlas s utvorením na území SSSR polského vojska pro společný boj po boku Sovětské armády s fašistickým Německem. Již 14. května v letním cvičném táboře Moskevského

vojenského obvodu v Selcích nad Okou byl vydán organizační rozkaz č. 1 o formování divize T. Kościuszka, podepsaný velitelem plukovníkem Zygmuntom Berlingem. Odtud začala cesta polského vojska do Lenina, Varšavy a Berlíná.

9.V.1945. Státní svátek ČSSR — osvobození Prahy Sovětskou armádou. Den vítězství nad nacistickým Německem a zakončení 2. světové války v Evropě.

10.V.1883. V Horní Lehotě (okr. Banská Bystrica) zemřel Samo Chalupka, slovenský štúrovský básník (nar. 27.II.1812 v Horní Lehotě).

14.V.1955. Ve Varšavě byla podepsána obranná smlouva mezi sedmi evropskými socialistickými státy, nazvaná Varšavská smlouva.

18.V.1923. Zahájil činnost československý rozhlas.

18.V.1943. V Novopersku vznikla 1. československá samostatná brigáda v SSSR.

19.V.1958. V Praze zemřela česká spisova-

telka Marie Pujmanová, národní umělkyně (nar. 8.VI.1893 v Praze).

20.V.1883. Narodil se Jan Kašpar, první český pilot, který 13. května 1911 podnikl dálkový let z Pardubic do Prahy na letadle vlastní konstrukce, zakladatelem první české letecké školy v Pardubicích (zemřel 2.III.1927).

21.V. 1928. V Lipníku (Chorvátsky) zemřel Martin Kukučín (vlastním jménem Matej Benčur), slovenský realistický spisovatel (nar. 17.V.1860 v Jasenové na Oravě).

23.V.1883. V Paříži zemřel Cyprian Kamil Norwid, polský básník, dramatik a prozaik, zabývající se rovněž sochařstvím, malířstvím a rytecím (nar. 24.IX.1821 ve vesnici Laskow-Gluchy u Radzymina).

24.V.1543. Ve Fromborku zemřel velký polský astronom Mikuláš Koperník. V témže roce vyšlo jeho epochální dílo O oběžích těles nebeských (nar. 19.II.1473 v Toruni).

25.V.1963. Založení Organizace africké jednoty.

31.V.1863. Byly schváleny první stanovy Matice slovenské.

Vlastimil Kovalčík

HRAD NA BRADLE ZELENÝCH SKALIEK

V súlade s prekrásnou panorámovou kraja po severnej strane Tatier, na miestach, kde dravý Dunajec preráža prvý raz vápencovými skaliskami Pienin, takmer na protiľahlých kamenných bralách sa dvihajú z prstencov lesného obklúčenia dva hrady: Nedeca a Czorsztyn.

Skutočnosť, že stojia tak blízko seba, akoby zoči-voči čelami svojich murov, nás upozorňuje, že medzi nimi viedla stará hranica, ktorú tvorila vlastne rieka, a pevnosti chránili protiľahlé územia patriace susediacim štátom.

Ruiny Czorsztyna sa vypínajú na skale vo výške 588 metrov. Pôvodná tvrdza bola pravdepodobne z dreva, prvú kamennú venu dal postaviť v 14. storočí poľský kráľ Kazimír Veľký. Hrad mal hornú a dolnú časť. Prírodné podmienky mu zabezpečovali, že bol takmer nedobytný.

Chránil dôležitú obchodnú a diplomatickú cestu („via regia“), do ktorej sa pod ním spájali cesty z dolín do Nowého Targu a Starého Sącza, smerujúcu na juh, do Zamagurie a ďalej do Uhorska; bola to súčasť traktu spájajúceho Baltické more s Adriatickou. Vzhľadom na svoju strategickú polohu hrad sa nestal majetkom štachticov, ale bol v rukách kráľovských starostov.

Údolím Dunajca pod czorsztynským hradom viac ráz oboma smermi prechádzali vojská k dôležitým bitkám. Mnoho dejinných udalostí, ktoré sa týkali celého Poľska, sa odohralo priamo na hrade. Sem často prichádzali panovníci a najbohatší magnáti, aby sa radili o dôležitých štátnych záležitostach, rokovali s cudzimi vyslancami o politických otázkach alebo finančných transakciach. Tu sa uskutočňovali aj honosné zábavy páнов a za zvukov rohov odial vyrážali monarchovia s ozbrojenými družinami na polovačku do okolitých lesov.

S czorsztynským hradom sa však spája aj iná dôležitá udalosť. Keď roku 1651 vypukla na Podhalí veľká rebélia, jej vodca Kostka Napierski, podľa legendy kráľovský ťabobček, dobyl hrad. Stadeto sa mal šíriť do celého Poľska revolučný požiar; jeho moc mala zrušiť nevoľníctvo, sedliakom spravodivo rozdeliť štachtické pozemky a lesy. V dôsledku zrady a prekvapujúceho útoku veľkej presily kráľovských vojsk, vedených krakovským biskupom Gembickým, hrad padol a povstanie bolo kruto potlačené. Kostka Napierski a ďalší zajatí vodcovia sedliakov boli popravení nastoknutím na kôl.

Z czorsztynského hradu vládli krutí starostovia tak ako predtým. Jeden zo starostov o sebe vyhlasoval, že je „tu kráľom i biskupom“. Neuveriteľne zdierali poddaných, uvaľovali na nich pracovné povinnosti a dávky daní, aké predtým nepoznali. Ako napísal poľský spisovateľ Jan Wiktor, hrad sa stal „symbolom skamenenej krvdy... bol všetkými prekliaty. Ak sa niekto sprotivil, ihneď ho trestali smrťou, ale aj to nevyzýchalou, lebo ho zavesili do komína dolu hla-

vou a tak dlho dusili dymom, až ho zadusili. Trestali aj inou smrťou. Sedliaka chytili, zaviazali do snopa slamy a pílov ho po kuse pílili, najprv nohy a postupne brucho, krk, klavu, kym ho celého nepopilili“.

A tak sa nemožno čudovať, že poddaní na Podhalí utekali do lesov a dávali sa na zboj. Podľa výskumov Wl. Ochmańskiego poľské zbojníctvo práve tu malo jedno zo svojich centier.

Ku koncu 18. storočia do czorsztynského hradu udrel blesk, požiar zničil strechu a ostatné drevene časti, z pevnosti sa postupne stala zrúcanina. V súčasnosti sa na tomto hrade robí archeologický prieskum a konzervačné práce.

Na druhej strane, kedysi uhorskéj, v nadmorskej výške 566 metrov stojí nedecký hrad. Bol sídlom najbohatších zamagurských zemepánov. Hrad sa vypína na najvýchodnejšom bradle Zelených skaliek, dvihajúcim sa 75 metrov nad hladinu Dunajca a doslovene na krok od rieky, čo mu ešte pridáva na krásu a imponantnosť. Tento hrad bol do konca 18. storočia nazývaný rovnako ako rieka, t.j. Dunajec.

Archeológovia predpokladajú, že na mieste terajšieho hradu v období medzi 7. — 12. storočím mohlo existovať hradisko. Zatiaľ sa to však nepotvrdilo.

Drevený hrad, pravdepodobne obohnany valmi, tu akise stál už koncom 13. storočia, ale historický pravá listina hovorí, že ťachtický rod z Brezovice, ktorý najagilnejšie kolonizoval Zamagurie a bol prvým známym majiteľom hradu, ho okolo roku 1325 stavebne rozšíril. Totiž v testemente z roku 1330 sa spomína ako „novum castrum de Dunajecz“. Spišský župan Viliam Drugeth tento hrad roku 1347 prebudoval na kameninu pevnosť, ktorá chránila hranice uhorského štátu od severu.

Za zakladateľov jeho najstaršej časti, tzv. horného hradu, ktorý je gotický, sú považovaní Rikolf a Ján Berzeviczyovi, bratia magistra Kokoša. Dnes je čiastočne rozvalinou.

Dominantu horného hradu tvorí masívna obranná veža, v ktorej na prízemí bola zbrojnica. Očití svedkovia ešte roku 1848 videli v nej delá rôzneho kalibru, mažiare, muškety a iné druhy starých zbraní. K veži prilieha teraz už schátraná budova, kde pôvodne boli panské obytné miestnosti. V prvej polovici 19. storočia ich premenili na väzenie. S väzňami nezaobchádzali o nič lepšie ako na hrade Czorsztyn. Do murov upevnili reťaze s okovami, z podzemných pivnic sem prenesli dereše a najrozmanitejšie nástroje stredovekého mučenia. Tieto smutné exponáty bývali majitelia napokon odviezli do múzea v Budapešti. Na východnej strane stojí vstupná bašta do horného hradu. V nárožnej baštene na severovýchodnej strane bola do 18. storočia kaplnka, kde sa zachovali zvyšky fresiek zo 14. storočia, a krypta, ktorá mohla slúžiť aj ako cisterna na vodu. Na nádvori je studňa vyhľbená do kameňa.

Podľa legendy ju vykopali väzni. Preto viac ako vody je v nej slz a potu. Je taká hlboká, že jej prameň na dne je spojený s Dunajcom.

Toto má potvrdzovať iná legenda, podľa ktorej ktorí hodil živú kačku do studne, a tá onedlho vyplávala na Dunajec. Na perí vyniesla vrah stopy po striebre, ktorého sa dotýkala na ceste útrobami zeme.

Keď dych storočí nahodal horný hrad, páni sa prestahovali do nižšie pristavaných častí. Najstaršie sú renesančného pôvodu, ale postupne boli prebudované.

Tzv. stredný hrad, ktorý od východnej strany v podobe klinu na nádvori tvoria poschodové obytné budovy, bol vybudovaný v 16. — 17. storočí.

Aj tzv. dolný hrad začali stavať v 16. storočí. Na jeho nádvorie sa vchádzal podjazdom vo vstupnej bašte, ktorá mala padacie most. Severný trakt slúžil na hospodárske účely. V západnom trakte sú hospodárske a obytné miestnosti, kde do 17. storočia bola umiestnená posádka a stajne. V pivničiach pod nimi vykopal druhú hradnú studňu. Na poschodi bašty bola v 18. storočí zriadená kaplnka, ktorá však neskôr bola zdevastovaná.

Hrad pokrýva šindeľ. V neobyčajne hrubých muroch je pomerne málo okien, ale zato veľa strieľní, čo nasvedčuje, aké bolo jeho poslanie.

Z architektonického hľadiska je to veľmi pekná stavba. Akoby za to, že ju človek obdivuje, odplatí sa mu, keď z výšky svojich vyhliadkových miest odkryje pred ním nezabudnuteľné obrazy kraja Tatier, Dunajca a Pienin.

Zo strategického hľadiska nedecký hrad mal rovnaký význam ako jeho náprotivok, czorsztynský hrad. Ale nie vždy tu rinčali zbrane.

Na nedecký hrad prichádzali významní hostia. V komnatách s cenným zariadením, vystlaných kobercami a kožušinami, sa uskutočňovali uhorskoo-poľské rokovania. Na tu spisanych pergamenových listinách sa zjavovali aj kráľovské pečiate. V dohode z roku 1412, ktorou cisár Zigmund Luxemburský dal Poľsku do zálohu 16 spišských miest za 37 tisíc kop českých grošov, sa tento hrad uvádzal ako miesto, kde treba zložiť požičanú sumu. Ako je známe, nestalo sa tak.

Pre hrad chvíle slávy a pompéznych udalostí sa striedali s chvíiami úzkosti, bojov a požiarov.

V rokoch 1431 a 1433 z Poľska cestou popíli Dunajci vtrhli na Slovensko husitské vojská, ale opevnený nedecký hrad sa im nepodarilo dobyť. Ľudová tradícia dodnes zachovala názov „Tábor“, ktorý sa viaže na čas hradného kopca. Je však pravdepodobné, že názov je až z neskorších čias a súvisí s poľným táborom, čo tu možno mal Fridrich z Ostrogu, alebo s pobytom bratrikov, ktorí ovládali hrad dlhší čas.

Štachtici z Brezovice, ktorí v 14. storočí patrili väčšine zamagurského územia, tu postupne stráčajú svoje majetky. Po smrti Jána Berzeviczyho roku 1470 pánmi nedeckého hradu sa stali Zápolškovi.

Ján Zápolšký, ktorý sa stal uhorským kráľom, nedecký hrad so všetkými majetkami za preukázané služby v boji o trón s Ferdinandom I. daroval roku 1528 Hieronimovi Laskemu ťachticovi poľského pôvodu. Prirodzene, touto donáciou územie Zamaguria nevypadlo zo zväzku uhorského štátu. Majetok zdedil Olbracht Laski, ktorý ho však v dôsledku finančných ťažkostí roku 1589 odpredal za 20 tisíc uhorských zlatých Juřovi Horváthovi.

Rod Horváthovcov pochádzal z Chorvátska a dedičné sídlo mal na hrade Plaveč. Juraj Horváth, najpodnikavejší príslušník tohto rodu, sa usadil na nedeckom hrade a pri rozširovaní svojho panstva neváhal používať všetky dovolené i nedovolené spôsoby.

Roku 1593 vlastne prinutil križovníkov z Lendaku, aby mu predali svoje majetky. Ako

Dubnica
Lesná
Groukov
Trnka

napsal historik: „Rehoľa celkom znechutnená stálou dravostou okolitých zemepánov rozholda sa odpredať majetok lendackého kláštora... rodine Horváth de Palocsa.“

Po získaní Červeného kláštora a jeho majetkov roku 1612, ktoré za 35 tisíc zlatých dostať od kráľa do zálohu, patrilo mu takmer celé Zamagurie.

Založil osem nových dedín, z ktorých štyri, rozkladajúce sa za riekou Bialkou, stratili a stali sa súčasťou Poľska. Ďalšie majetky mal na Spiši, v Sariši a Slezsku. Ako prvý z rodu Horváthovcov získal právo používať titul „slobodný barón“.

Roku 1601 zrenovoval a rozšíril nedecký hrad, ako o tom svedčí nápis vyrytý do pamätnej tabule z červeného mramoru nad vchodom do hradu: „Georgius Torvat in Palocsa, Dunajec et Lendak dominus ac haeres hoc castrum virtute sua accquisivit exornavit et ampliavit anno Domini MOCI“.

Z tohto obdobia sa zachovali zvyšky atiky, sgrafít, polostĺpy v oknach a iné ozdoby.

Červenokláštorského panstva sa Horváthovi museli roku 1625 vzdať. Hrad Nedeca i niektoré majetky dali roku 1653 do zálohu rodine Joannelliovcov. Vnútorné nepokoje, ktorími sa v nasledujúcich rokoch otriasalo Uhorsko, zasiahal hrad nepriaznivo. Roku 1683 ho obliehal a dobyl Imrich Thököly. Po jeho porážke hrad i majetky pripadli opäť Joannelliovcom.

Ked zomrel posledný mužský potomok uvedeného rodu, na základe pribuzenských zväzkov takmer po sto rokoch celé panstvo znova dostali Palocsayovci.

V snahe využiť veľké lesné bohatstvo Jozef Palocsay založil koncom 18. storočia železiarne v Javorine. Pudlovacie pece boli vykurované ako prvé na svete z dreveného

uhlia plynom. Pre veľké výrobné náklady majitelia nedosiahli očakávané zisky a železiarne postupne zanikli. Okolo roku 1820 Andrej Palocsay prebudoval a rozšíril dolný hrad.

Po vymretí Palocsayovcov roku 1857 liniu rodinných zväzkov sa nedecké panstvo dosťalo do rúk Eligiusa Salamona Alapiho. V tom čase hrad vyhorel. Nápis nad vchodom „Renov. 1861 C.B.P.“ dokazuje, že Salamnovci ho čoskoro obnovili.

Lendacký majetok od nich roku 1879 kúpil nemecký šachtic Hohenlohe, ktorý v Belianskych Tatrách zriadil povestnú poľovnícku oboru a v Javorine si postavil lovecký zámok.

Podľa výpovedi svedkov nedeckí zemepáni až do skončenia prvej svetovej vojny sa usilovali na svojich majetkoch udržiavať poddanské pomery. Obyvatelia za prenajatú pôdu – podľa zmluvy vystavenej v maďarskom, nemeckom alebo slovenskom jazyku – museli odpracovať určitý počet dní „na panisku“. Splnenie povinností sa vyžadovalo aj donucovacím spôsobom.

Z výpovedí svedkov spisovateľ Jan Wiktor zaznamenal: „Ako chceli, tak písali. Žili sme v fažkom poddanstve. Nedali nám oddýchnuť si. Ak by si mal tretiu ruku, tak by si jedol. Ak by si mal desať rúk, každú by upracovali. Dokonca v nedeľu bolo treba hrabáť, zvážať. Dokonca v noci nás zháňali, aby sme pri svite mesiaca kosili. Kto oslabol a nevládal robiť, toho zatvorili do väzenia a dali do želiez. Koľko palic sme dostali, to sa nedá ani pamätať, ani o tom rozprávať...“

Roku 1920 severozápadná časť Zamaguria, na ktorom sa nachádzal hrad Nedeca, pripadla Poľsku rozhodnutím Veľvyslaneckej konferencie mocností v Paríži.

Určité feudálne prežitky platili v okolí hradu ešte aj v rokoch 1939 až 1945, keď spomínaná časť Zamaguria bola pričlenená k tzv. Slovenskému štátu. Ako malého chlapca maťec upozornil na tabuľku s maďarským nápisom, umiestnenú pri chodníku z cesty od dediny Nedeca na hrad, ktorá cudzim zakazovala po nám chodiť.

Poslednými pánnimi nedeckého hradu boli potomci Gizely Csákyovej, manželky Teodora Salamona. Ešte pred oslobodením Sovietskou armádou roku 1945 majitelia opustili hrad, ktorý pri prechode frontu utrpel značné škody. A boli tu umelecky veľmi hodnotné predmety a zariadenie. Okrem iného stôl s 365 zásuvkami, čínske sekretáre vyrobené zo slonovej kosti, čierne nábytok s ozdobami, ktoré boli maľované na lodiach vzdialých od pobrežia, aby sa náhodne zvierený prach nedostal do farieb, množstvo sôch, obrazov a kobercov.

Roku 1945 hrad prešiel do vlastníctva štátu ako kultúrna pamiatka. Poľské ministerstvo kultúry a umenia ho zrenovalo. Reštauračné práce pod vedením architekta A. Majewského boli dokončené roku 1959. V súčasnosti sa v hrade nachádza regionálne múzeum, seismografická stanica a domov poľských historikov umenia.

K nedeckému hradu sa viaže viaceré historické faktov, ale aj tajomných udalostí a legiend, čo sa tradujú z generácie a generáciu.

Na priehradstve pred vchodom do hradu stojí vysoký peň mohutného duba, ktorého živý kmeň mal 6 metrov obvodu. Tento „dub Palocsayovcov“ mal symbolizovať životaschopnosť a osudy rodu. Podľa legendy ho zasadila Cigánka za života Juraja Horvátha a vyslovila veštbu, že kým dub bude zelený, dovtedy bude žiť aj rod. Kroniky vraj zaznamenali, že konáre mu začali schnúť pred rokom 1850, teda na sklonku života posledného mužského potomka Palocsayovcov. Korunu vyschnutého duba roku 1950 zlomila výchrica.

Pri prehliadke hradných priestorov, kde boli väznení poddaní zbojníci, sprivedocvia pripomínajú, že na týchto miestach vraj držali vo väzení aj Juraja Jánošíka, čo z hľadiska historickej pravdy neobstojí, ale svedčí o jeho veľkej popularite. Až prekvapuje, že nielen v Zamaguri, no aj na Podhali je Jánošík v povedomi ľudu, v popevkach, rozprávkach a povestach tak hofne zastúpený: činmi a slávou prevyšuje všetkých miestnych zbojníkov, ktorých tu bolo nemálo. Hovorí o tom záver jednej z viacerých zbojníckych piesní z Podhalia:

Jecom góry, jecom
i sumi uosika,
ej, zen igdy nie zaginię
imie Janosika.

Legenda uvádzá, že Jánošík sa vytrhol zo želiez, ušiel z nedeckého väzenia, preletel ako vietor okolitými vrchmi a v Pieninách, odraziac sa valaškou, na najužšom mieste preskočil Dunajec. Vraj od tých čias sa toto miesto nazýva Zbojníckym alebo Jánošíkovým skokom. (Józef Nyka upozorňuje, že tento názov je vytvorený podľa vzoru Salto di Timberio na Capri).

Najväčší rozruch však vyvolala legenda o pokladoch Inkov, ktorá sa spája s menom dobrodruha Sebastiána Berzeviczyho.

Pri prvom počítaní sa legenda javí ako výplod bujnej fantázie, no sú ľudia, vraj očiti svedkovia, ktorí tvrdia, že je pravdivá. O udalostiach späťach s touto legendou sa svojho času, ale aj neskôr rozpísala poľská i svetová tlač. U nás o nich informoval E. Pavlik v štúdiu Zamagurskí zemepáni (1967). Legendu zaznamenalo aj Nové slovo na strane zaujímavosti (č. 52, 1978). Z poľských spisovateľov pisali o nej Jalu Kurek a Jan Wiktor; najdôkladnejšie a kriticky ju analyzoval Jan Józef Szczepański vo svojej eseistickej knihe Kipu (1978).

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

K POČÁTKŮM ČESKÉHO OSVÍCENSTVÍ

Historické romány Aloise Jiráska obohacují už několikátou generaci o poznatky z českých dějin a dovedou v ní probouzet vědomí odpovědnosti za vlastní osud. Společenský vývoj totiž dává za pravdu spisovateli, který viděl nositele pokroku v lidu a vrchol národních snah v husitství (Mezi proudy, Proti všem, Bratrstvo, Husitský král), zatímco úpadek v pobělohorské době, za vlády cizácké šlechty a za útlaku reakční církve (Skály, Temno, Psihlavci). Potvrzuje se také autorova myšlenka z děl o národním obrození, že šířitel opravdového vlastenectví a tvůrce nejlepších mravních hodnot bývají ti, co obětavě slouží chudým a ponížovaným.

S „jiráskovským“ pojetím dějin setkáme se i v románu Poklad (1881), zobrazujícím první záblesky nových časů po období Temna: proti duševní otupělosti, pověrám a náboženskému fanatismu vystupuje rozum, šíří se osvěta, rodí se zdravé sebevědomí prostých lidí. I když autor umisťuje příběh do šlechtického pros-

tředí, na hrad Potštejn v Orlických horách, a i když převážně vypráví o hraběti Chamaré, jak hledá ve starých zříceninách poklad, rysy skutečného hrdiny vtiskuje postavě lékaře, jenž zachraňuje tajné evangeliky, svádí na falešnou stopu císařské pronásledovatele, brání víru v sociální spravedlnost, učí se chápání lidí.

Jiráskův záměr napsat román o Potštejně v údolí Divoké Orlice se objevil při prázdninové pouti do rodného Hronova (nar. 1851). Původní gotický hrad ze XIV. století byl dřívno v troskách, o hraběti a tajných chodbách se dověděl z druhé ruky. Román se tedy později stal dílem nevšedního studia a tvůrce fantazii. Pro dnešní čtenáře ukázkou, které otiskujeme na pokračování, může být dalším důvodem k podivu nad umělcovým mistrovstvím.

PETR POSLEDNÍ

ALOIS JIRÁSEK

POKLAD

Z koutka nekrytého, ne tuze pohodlného kočáru, který zvolna jel silnicí, vztyčil se mladý muž, zahalený v řasnatý plášt, a nahnuv se dopředu, tázal se kočího:

„Ale to už je poslední ves —“

„Ano, poslední, jemnostpane.“

„A jak brzo budeme v Potštejně?“

„Co nevidět, jemnostpane.“ A Pivnička, koučí, nějak divně se usmál.

Mladý „jemnostpán“, nedav se takovými těšínskými všechno vozkům potěšit, uchýlil se opět patrně rozmrzen do svého koutku. Kočí pak, jako by porozuměl jeho netrpělivosti, rozpřáhl se a pohlabil unavené hnědáky, jež na citelné to pobižnutí daly se do klusu, ale záhy zas upadly ve svůj návyk volného kroku.

Byl neveselý pochmurný den začátkem měsíce prosince r. 1780. Země utuha, sněhu dosud nebylo, než „rostl“ už; nebe všechno zachmuřeno, jako by ke smutné zemi se nížilo. Vpravo vlevo od silnice statky a chalupy tu a tam s rozježděnými střechami a s okny papírem zlepěnými. Na záspích pusto; nebylo tam umouněných košílatých dětí, jen u nízkých oken zjevovaly se různé hlavy, mladé i staré, aby se podívaly na vzácný zjev, na kočár, v němž vzadu naloženy byly dva kufrů, které však pro otepě sena sotva bylo viděti.

Mladý muž sedící v kočáru nevšimal si ani stavění, ani lidí. Jel dnes od božího rána; projel tolikerými vesnicemi, a proto hleděl unaven a zamyslen před se, nedbaje svého ekolí. (...)

Kočár ocítl se v širé krajině, která cestujícího poněkud vzpružila. Byl tu poprvé, chtěl ji seznati. Silnice skláněla se, ale poněhlu; vpravo zoraná pole, vybledlá luka a tmavé hájky, vlevo pruh pole a nad ním vysoká stráňka, vlastně strmý břeh, za nímž bylo viděti temena lesnatých vrchů. Krajinu poskytovala velmi málo, než bylo to něco nového, změna, a tam — hle! Mladý muž se nahnul dopředu, aby lépe mohl pozorovat.

Viděl kus před sebou nějakého muže, který nesá na zádech značný uzel, směrem ke kočáru sebral, a to velmi chvatně. Několikrát se zastavil, za sebe se ohlížej, pak přidal zase do kroku, jako by se snažil někomu uniknout. Kolkolem ani člověčka, všecko pust. Zajisté hrozí neznámému muži nebez-

pečenství z té strany, odkud přicházel, a to bylo od městečka Potštejna.

Cestující v kočáru pilně ho pozoroval, aby si chvíli ukrátil. Myslil si, že ten kvapicí muž se přiblíží, že se na něj dobré podívá; než tota mu ta myšlenka proskočila, muž břímě nesoucí jako by ji uholil. Uchýlil se znadenání vpravo, přes pole, a došed vysokého travnatého břehu, jal se příkrým, uzounkým stezničkem na něho stoupatici. Kráčel velmi rychle a obratně, že až bylo s podivením. Zajisté ho něco velmi důležitého pohná k takovému spěchu. Věru to není žádný kramář ani žid. A hle, stanul na vrchu jako stráž na vysokém náspu, ježliž silueta se od nebes odráží, ale již jako by se přehoupl. Zmizel. Mladý muž, jenž z kočáru za ním pilně hleděl, odvrátil hlavu, a tu nabyl jakéhosi vysvětlení.

Spatřitě kus před sebou jezdce, jenž kvapcem se blížil. Ach, ten zajisté stihá tamtoho s uzlem! Přece jen zloděj! Věru — jezdce v pláti, v uniformě, tot krajský dragon. Již bylo slyšet podkovy jeho koně, již bylo dobré viděti jezdce, jenž od prudké jízdy všecek zardělý koně svého k rychlejšímu břehu nabádal, a nyní přímo ke kočáru zamířil. Pivnička zastavil.

Jezdce chvatně pozdravil ptal se mladého pána, neviděl-li ubíhajícího muže, jenž má na zádech notný uzel.

„Viděl. Zajisté nějaký zloděj.“

„Ó nikoliv, evangelický emigrant.“

„Jaké? Což ho nechete pustit přes hranice?“

„Ó ne, vrátil se tajně ze Sas a teď štve lid. Však, kde jste ho viděl?“

„Tady na silnici.“

„Ano, ale patrně z ní sběhl! Kam? Mám velmi naspěch, nezdržujte mne!“ mluvil jezdce už prudčeji.

Mladík se však nelekál. Nahnuv se klidně z kočáru, ukázal napravo do polí a pravil:

„Kus před námi odbočil touto stranou. Nevidím jsem si ho tuze, ale naposled viděl jsem ho tam před tím lesíkem. Tam se zajisté ukryl.“

„Je to pravdá, pane, nezmýlil jste se?“

Mladík se usmál.

„Neposílám vás tam. Dělejte si co checete,“ a poručil kočímu, aby jel.

Dragon oslovil prve mladého pána, jak se za oněch časů samo sebou rozumělo, němec-

ky, a ten mu též tak odpovídal. Kočí na kozíku, chlapisko tváře nepříliš jemné a oči malých, potměšilých, napínal sluch a stíhal je svým bystrým zrakem. Ačkoliv německy neuměl, věděl, oč běží, a nyní, když zase konečně do kroku popohnal, pilně se ohlízel do zadu.

Viděl, že se jezdec dal do polí k lesíku, stíhal prchajícího muže — zrovna směrem opačným!

„Ten se prožene, chudák, a za větrem!“ odvážil se Pivnička s kozíku na pána promluvit, a divně se přitom šklebil.

Mladý pán jakoby nic hleděl před se, neodpověděl a jen jednou se ohlédl, v ten okamžik právě, když krajský dragon zmizel v lesíku.

Kočár ujížděl nyní rychleji a krajina na levou od cesty nabývala rozmanitosti a zajímavosti. Pivnička nevšímal si ničeho, uvážuje v duchu, je-li pán v kočáru taková šelma a proč vůbec to udělal a dragona na nepravou cestu zavedl? Tož by byl divný žert, císařského dragona takhle za nos vodit! Proč pomohl tomu prchajícímu člověku, zajisté nějakému nekalému pobudovi nebo zloději, jemuž by lépe bylo v šatlavé za mříži než takto na svobodě krajinou pocházet?

„Je tohle Potštejn?“ ozvalo se mu pojednou za zády. Pivnička, hledě dosud v zamýšlení svém na voj a mihotající se nohy koňské plně uschlého bláta, pozvedl hlavu a pohlednul vpřed odtušil:

„Ano, jemnostpane — tam navrchu na té lesnaté hoře, to je Potštejn, ten starý rozbořený hrad. Potštejn městečko a zámek, ty jsou pod horou, pro lesy není jich ještě vidět, ale co nevidět už, jemnostpane,“ a Pivnička mrskl zkoumavě zrakem po tváři mladého pána. Postřehnul, že mladý pán se zadíval na hory a bory, jal se ochotně jezminovat.

„Ten lesnatý kopec sem k nám, to je Húrka, za ní dál je Modlivý důl —“

„Cože, jaký?“

„Modlivý, jemnostpane, to se už tak říká. Bývali tam prý poustevníci, ale už tomu tuze dálno, a protože se tam modlili, tak snad to jméno. Ale také se tam vždycky nemodlili,“ a Pivnička se usmál svým způsobem.

„Jak to?“

„Inu, tak, jemnostpane — mezi námi — no, jak už to bývá, ženská! Tam na hradě, ale to ještě stál, byla nějaká slečna, a ta chodila tajnou chodbou do Modlivého domu za poustevníkem.“

„Jakpak ne, starý hrad a nemí žádné podzemní chodby!“

„Ale prosím, jakpak například —“

„A tamta hora zrovna proti hradu, za řekou —“

„To je Velešov. Stával tam někdy klášter.“

„A zase nějaká chodba, tajný poklad, nežli pravda? Což ten dvorec?“ Mladý muž, nehvězdi starým podáním a pověstem, ukázal na dvůr, jenž stranou před nimi na mírném návrší nedaleko Húrky se bělal.

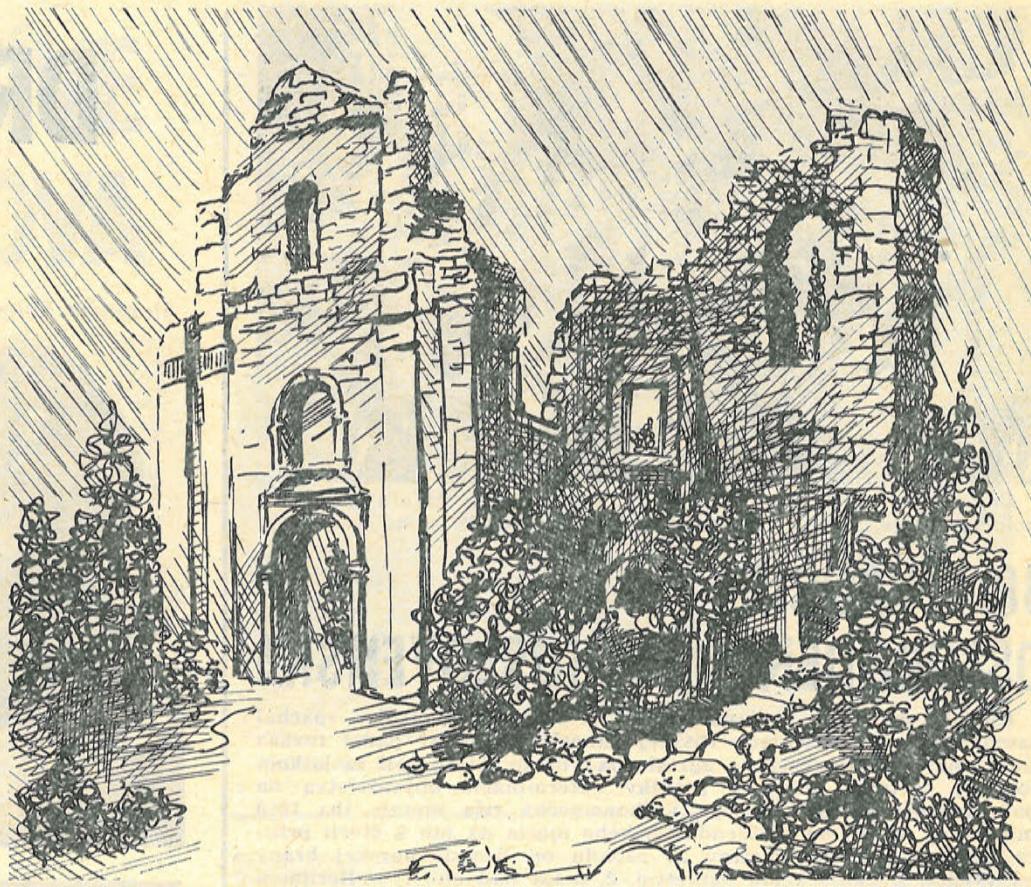
„To je vrchnostenský.“ Pivnička buďto že nic o dvoru nevěděl, buď že již vypravovati nechtěl, zamítl se.

Mladý muž také se dále neptal; hlečl zamyšleně na lesnaté, hornaté zákoutí, v jehož klín více a více se blížil a v němž dlouhý, dlouhý snad čas bude meškat. (...)

Když přejeli most, promluvil zase Pivnička:

„Teď už opravdu co nevidět, jemnostpane — Objedeme ještě horu a hrad a budeme v Potštejně.“

Byl už čas. Připozdivaloť se a temným vzduchem jal se poletovati snih.

Kresba: Areta Fedaková

Zámek potštejnský, budova to z první polovice osmnáctého století do čtverce stavená, bez věže a vízky, stojí na úpatí lesnaté hory v městečku stejného jména a hledí průčelím svým do náměstí, možná-li tak nazvat neveliké, nedlážděné prostranství, obklopené kostelem a několika domy nepříliš výstavnými. (...)

V prostranné komnatě prvního patra, v níž stál kulečník, rozsvítil lokaj sklenčný mihotavý lustr i připravil svíčky na ozdobných pulpitech, na nichž partesy už byly přichystány. Vedle na stole leželo několik hudebních nástrojů.

Lokaj všechno připraviv odešel. V komnatě bylo ticho, jen ohň broukal a praskal ve vysokých bělostných kamenech čisté rokokové práce; chvilemi vitr úpicí pustou za hradou až sem zalehl.

Pojednou pohnula se těžká záclona; odclonil ji muž nevysoké postavy, tiše jako duch zpodní vystoupiv. Až dosud stál ne pozorován u okna, hledě ven k lesnatému vrchu, kdež v šeru vystupovaly rozvaliny někdy výstavného a rozlehlého sídla českých rodů panských.

Muž ze šera na světlo tiše vystoupivší měl na sobě černý kabát, černé přiléhavé spodky po kolena, černé punčochy a střevíce s přezkou. Ze všeho na něm bylo vidět duchovního. Bylo mu dobrých sedesáte, než ve tváři jeho hladce oholené a poněkud tmavé nebylo znáti stop toho věku. Založiv ruce na prsou, přecházel zvolna s hlavou pochýlenou. Byl zamyšlen a výraz jeho tváře nejevil nikterak veselost nebo vlivnost. Zpod hustého oboče hleděly zachmuřené malé hnědé oči, jež byly obyčejně těkavé, slidivé, které však také dovedly se usmívat, bylo-li toho třeba.

Pojednou se zastavil, obrátil se k vysokým dveřím, jimiž vstoupil mladý kněz, Vojtěch Rokyta, kaplan při zdejší faře, muž svěží, zardělé tváře, jasných, upřímných očí. Pozdravil kladl na stůl housličky, jež s sebou přinesl.

„Myslil jsem, že přijdu pozdě,“ začal páter Vojtěch.

„Času dost; to jste se, pane bratře, přehlídl,“ odtušil starší, exjezuita Josef Steydel, a díval se na hodinky, u nichž měl vlasovou šňůru se zlatým srdíčkem. „Ale hrabě nejde,“ dodal, hledě pořád na ciferník svých kapesních hodinek.

„Viděl jsem ho odpoledne a to hodně záhy, šel —.“

„Na hrad, rozumí se, za pokladem.“ Kolem tenkých jezuitových rtů zachvěl se pohrdlivý úsměv, který však ihned zmizel.

„Myslím, že je tam dnes naposledy. Začiná se chumelit, a teď už sníh zůstane.“ Kaplan postavil se blízko ke kamnům. „Už dnes se tam těžko pracuje.“

„Poklad za to stojí.“

„Poklad! Ty peníze, co už stál, byl by slušný poklad.“ (...)

Otevřely se dveře a do komnaty vstoupil potštejnský učitel a zároveň regenschori, Jakub Votava, v dovece nejlepšího věku, člověk, který nikoho nezarmoutil, veliký milovník šprymovních rozprávek, anekdot a hádanek, zvláště při korbeli, pedagog méně známý, ale zato po veškeré kolatutře proslulý muzikus. On byl také kromě pátera Rokyty přední silou kvarteta, které v zámku jednou za týden hrávalo a v němž mimo pana správce také sám hrabě Harbuval účinkoval.

Posluchačů mivali málo. Někdy přišla hrančka, skoro nikdy nevynechal páter Steydel, jenž v zámku bydlil a jejž všeobecně „pane abbé“ oslovovali.

Votava abbé uctivě pozdraviv přistoupil důvěrněji ke kaplanovi.

„Velebnosti, rádilé-li vědět, co se dnes stalo?“

„Co, co?“ ozval se, prve než Rokyta odpověděl, abbé, na novinky jako posedy. Nutila jej k tomu jeho slídívá povaha. Sháněl všejaké zprávy, pochutnával si na nich, ani klepů se neštětí, a ze všeho toho z různých stran sebraného bral látku ke svým kombinacím a domněnkám, jež osnoval o komoliv, vždy nakonec spíše zle než dobře. Nikoho nešetřil, jenom sebe. Votava vypravoval, a dost obširně, jak nedávno přijechal znenadání do městečka krajský dragon, jak sháněl se po nějakém cizímu člověku, jenž prý sem dnes najistě přišel.

„Sháněl se po něm, hledali, ale —“

Na abbéovi bylo viděti, jak v něm hoří dychtivost.

„Nuže, dostali ho? A co vlastně spáchal?“

„Je to prý nějaký emigrant.“

„Emigrant! Kacíř!“ zvolal abbé. „A vy byste o tom, pane bratře, nic nevěděl?“

„Byl jsem ve vsi s Pánem Bohem a přišel jsem před chvilenkou. V čeledníku jsem se ani nezastavil, nýbrž spěchal jsem rovnou cestou sem.“

„A mají ho, neplí-liž pravda?“ tázal se abbé kvapně.

„Nevím, sotva. Chlapík větril zeleza a vzal do zaječích.“

„To mu jistě někdo pomohl, někdo ho varoval!“ zvolal jezuita. „Zajisté je starý Bartodějský v tom pásmu —.“

„Povidali, ten že by ho znal.“

„Vidě?“ zvolal abbé vitézoslavě, „o, já je znám — tot jeden řetěz a článek se drží článu. A co činíme my? Necháváme jim, přejeme jim všecku volnost a svobodu! Ti heretikové již tak se osmělili, že nám před očima rejdí tropí. A jak by ne! V tomto století osvěty je všechno možné, všechno se dovolí. A což pan farář?“ obrátil se najednou ke kaplanovi, jenž za tohoto vášnivého projevu hleděl do země.

Kaplan pozvednou jasné, mírné oči, odtušil klidně: „Nebezpečí není, pane abbé, tak veliké. Pan farář učinil co mohl a co mu povinnost a křesťanská láska kázal.“

Steydel odpověděl kaplanovi bodavým po hledem, pak obrátil se k učiteli.

„Což krajský dragon?“

„Dosud se nevrátil, zajisté ho ještě stihá.“

„On sám! Měli by se ze zámku a z městečka lidé rozběhnout. To bych se podíval —“

Dvěře se otevřely. Do komnaty vešel Jan Antonín Harbuval hrabě Chamaré, za ním správce a lokaj. Hrabě, muž čtyřicetiletý, vysoké, ramenaté postavy, měl vlásenku s copem, od jejíž bělosti tím více odráželo se snědě jeho líce. To byl ten muž, jenž po tolik let nešetře ani peněz ani práce s neobyčejnou vytrvalostí, již množ umínenosti nazýval, nahore v rozvalinách starého hradu hledal veliký, báječný poklad. To byl ten muž, o němž služebnictvo a poddaní sobě vypravovali, jako by divné věci měl, ba i čarodějství tajně se zabýval.

Nebyl sličný, ale tvář jeho byla zvláštěho, působivého výrazu. Pohled měl pronikavý, mocný, plný ohně i chladu zároveň. Nemluvil mnoho, oddávaje se většinou hlubokému zamyšlení.

Pokynul hlavou na hluboké pokloně hudebníků a zasedl mléky ku svému pulpitu. Laškovně allegro zazvučelo.

Oči hraběte Harbuvala se zaleskly. Votava hrál z té duše, až se zardíval, a copánek mu v týle poskakoval, kaplanovi zářila rozkoš v celé tváři. Jen správce hrál klidně, skoro flegmaticky, maje krk strnule vypjatý; hlavou ani dost málo nepohnul a díval se zvysoka na noty.

Abbé Steydel opíráje se o kulečník, skřížil na prsou ruce. Poslouchal málo. Myšlenky těkaly mu za uprchlým emigrantem, zastavily se u starého Bartodějského, zavrzela tajného „berana“, jenž o všem jistě ví a má s emigranty divné spolky. Abbé také v duchu vinil faráře i kaplana, že jsou málo horliví, že nečiní toho, co by mohli a měli — a osnoval své stíhavé plány a myšlenky dale.

Nejdou sebou trhl. Myslil, že jen oka mžik tak stál přemýšleje, a hle, hudba již umlkla. Huděbníci strojí se na druhý oddíl a on ani slovíčka nepromluvil. Vtom vešel služebník a oznamoval hraběti pana doktora Kamenického.

Hrabě odloživ housle, rychle se obrátil ke dveřím.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Bojová cesta československých jednotiek viedla z Buzuluku cez Sokolovo, Kyjev, Prešov, Liptovský Mikuláš a Ostravu až do Prahy.

38. VÝROČIE OSLOBODENIA ČESKOSLOVENSKA

Končila sa druhá svetová vojna. 30. apríla 1945 Hitler spáchal samovraždu v podzemiaciach Rišskej kancelárie, odkiaľ padol rozkaz útoku na Československo a agresie na Poľsko, ktoré boli začiatkom totálnej svetovej vojny a politiky exterminácie obyvateľstva na podmanenom území. 1. mája Veľkomemická riša merala iba 1650 metrov zo severu od Weidendammského mosta na juh k štvrti prince Albrechta a 1150 metrov zo západu od Brandenburskej brány na východ k Zámockému námestiu. 2. mája nad dobytým Berlínom už viali červené a bielo-červené zástavy. V noci z 8. na 9. mája 1945 fašistické Nemecko podpísalo v berlínskom Karlhorste bezpodmienečnú kapituláciu. Európa sa tešila vytúženej slobode. Iba v Československu sa ešte bojovalo.

Praha, ktorá od 5. mája bojovala na povstaleckých barikádach za oslobodenie spod nadvlády okupantov a záchrana pred zničením, bola smrteľne ohrozená. Hitlerovskú vojenskú posádku v Prahe podporili jednotky armádnej skupiny Mitte pod velením poľného maršala F. Schörnera, ktoré neuznali bezpodmienečnú kapituláciu a za každú cenu sa usilovali preraziť na západ, kde sa mienili vziať americkej armáde. Skupina počítala 62 divízie, v tom 14 obrnených a zmotorizovaných, spolu mala ok. milión vojakov. Výbuch pražského povstania im zastavil cestu. Schörner vydal rozkaz bezohľadnej likvidácie povstania. Na pomoc pražským povstalciam prišli jednotky troch Ukrajinských frontov, ako aj bojujúce po ich boku jednotky 1. československého zboru a 2. armády poľského vojska. Tažké boje v tejto už poslednej vojnovej operácii v Európe, nazvanej pražskou, trvali niekoľko dní.

9. mája 1945 vojská 1. ukrajinského frontu pod velením maršala I.S. Koneva oslobodili Prahu. V dňoch 10.—11. mája sovietske vojská uzavreli obklúčenie, prelomili nepriateľskú obranu a zajali vyše 800 000 nemeckých vojakov. Maršál Konev vo svojej knihe Styridsiat piaty, takto spomína oslobodenie Prahy:

„Všetci sme mali veľké obavy o Prahu, nesmiernu vôľu prísť čo najrýchlejšie na pomoc svojim bratom, skôr, ako fašisti, využívajúc svoju presilu, stihnuť sa s nimi vysporiadať. Tento pocit bol u nás všeobecný. Ovládol mňa, veliteľa frontu a radových tankistov z Rybalkovovej a Leljušenkovej armády, ktorí museli v noci z 8. na 9. mája vykonať neuveriteľne rýchly, osemesdesaťkilometrový skok, aby ráno vtrhli do Prahy. Pomáhal nám smerovať a každý z nás robil všetko, čo bolo v ľudských možnostiach...“

Prvé vtrhli do mesta zo severozápadu tanky 10. gardového ural-ského dobrovoľníckeho zboru (veliteľ generálporučík Belov) Leljušenkovej armády. Čoskoro za nimi vošli do Prahy zo severu tankisti 9. mechanizovaného zboru (veliteľ generálporučík Suchov) Rybalkovovej armády. A o niekoľko hodín sa na okraji Prahy objavili vysunuté jednotky 13. a 3. gardovej armády. Hlavné sily 5. gardovej armády zlikvidovali nepriateľské zoskupenie severovýchodne od Prahy a jej vysunutý oddiel taktiež prenikol k severnému okraju Prahy. Vojská 1. ukrajinského frontu do desiatej hodiny predpoludním obsadili celú Prahu a očistili ju od nepriateľa.“

Niekoľko kilometrov od Prahy, pri osade Slivice v Pribámskom okrese padli posledné výstrely v druhej svetovej vojne v Európe. Na tomto mieste sa týcia k nebu dva desaťmetrové žulové obelisky, ktoré napodobujú dva prsty zdvihnuté k prísahe: nikdy viacej vojny. Na podstavci pomnika je tabuľa, ktorá zvečňuje tento historický fakt.

Deň 9. mája sa stal pre český a slovenský národ dvojitým sviatkom — výročím oslobodenia, ako aj výročím víťazstva nad fašizmom a ukončenia druhej svetovej vojny — a je štátnym sviatkom ČSSR.

Pri príležitosti štátneho sviatku ČSSR celá naša krajanská obec úprimne želá národom Československa veľa úspechov v ďalšom budovaní socializmu, v boji za udržanie mieru a v upevňovaní a rozvíjani braských vzťahov medzi našimi krajinami a všetkými pokrokovými silami vo svete.

ADAM CHALUPEC

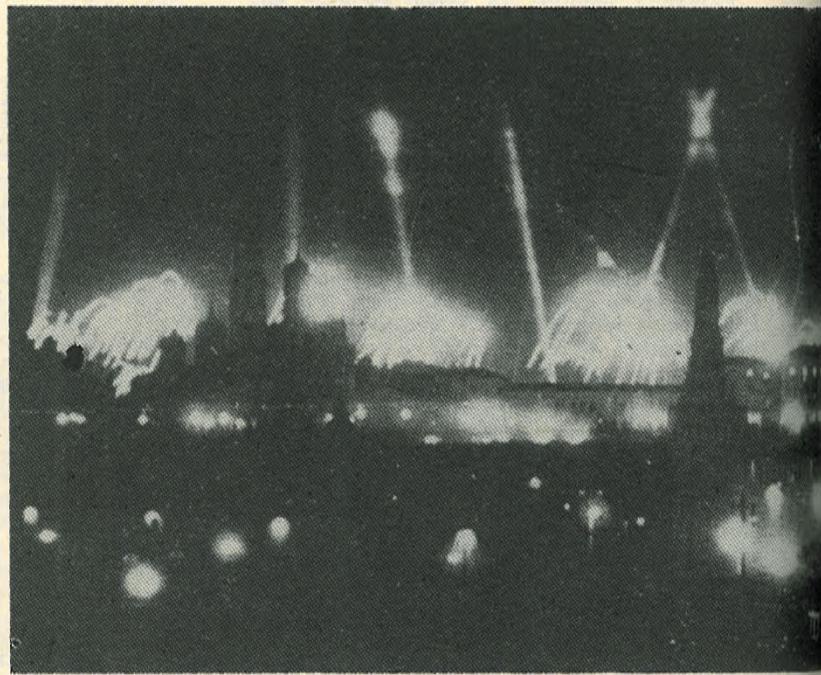
DRUHÁ SVETOVÁ ALE

Alexander Ustinov v roku 1946.

Naše frontové chodníčky novinárov sa stretli po prvýkrát počas krutej zimy roka 1939—40. V severofínskej tajge som sa vtedy stretol s Alexandrom Ustinovom. Po prekonaní všetkých prekážok, ktoré stáli pred nevýjakom, majiteľom „modrej knižky“, preukazu o oslobodení od vojenských povinností, tomuto mladému, ale skúsenému už fotoreportérovi sa napriek všetkým ťažkostiam podarilo „prebiť sa“ na jeden z najťažších, najobávannejších úsekov frontu. So svojou Leicou sa zavše objavoval tam, kde prebiehali tie najurputnejšie boje.

A o polroku roka sme sa stretli znova — na poliach vef-

Alexander Ustinov, Oslava víťazstva 9. mája 1945.

Alexander Ustinov, Pochod na Červenom námestí 7. marca 1941.

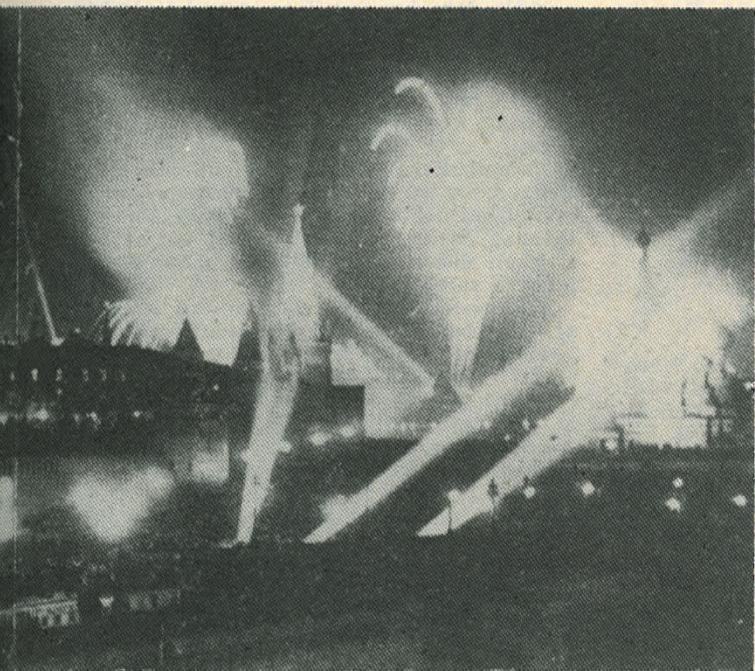
KOJNA V OBJEKTÍVE ALEXANDRA USTINHOVA

kej bitky pod Moskvou. Naše chodníčky sa za Veľkej vlasteneckej vojny križovali ešte viackrát. Na základe snímok v Pravde mohol som sledovať jeho prácu, pozorovať, ako spolu so stovkami vojnových reportérov tvoril fotokroniku veľkých hrdinských činov sovietskeho ľudu v jeho boji proti fašizmu.

Štyridsať rokov pracoval Alexander Ustinov v novinárstve, jednu tretinu storočia v bolševickej Pravde. Počas dlhých rokov svojho pracného života veľa videl, o mnohom porozprával čitateľom. Mnohé udalosti, ktoré Ustinov zachytil svojím objektívom, zapísali sa do dejín našej vlasti, nášho ľudu: prvé pátročnice, epo-

peja čeľuskinovcov, rekordné lety sovietskych letovcov. Povoľná výstavba i dobytie kozmu. A skutočne sú nezabudnuteľné jeho snímky z obdobia vojny. Nech jeho zábery, ktoré dnes sa reprodukujú, ešte raz prehovoria k jeho čitateľom o tých hrdinských dňoch. Nech sa čitateľia znova presvedčia, že práve o takých, akým je Alexander Ustinov, v tom čase sa zaslúžene spievalo: S „lejkoj“ i s bloknotom,
A to i s puškami,
Skvoz'ogoň i stužu my prošli...
(S leicou a so zápisníkom, dačí aj s guľometom, cez oheň a mráz prešli...)

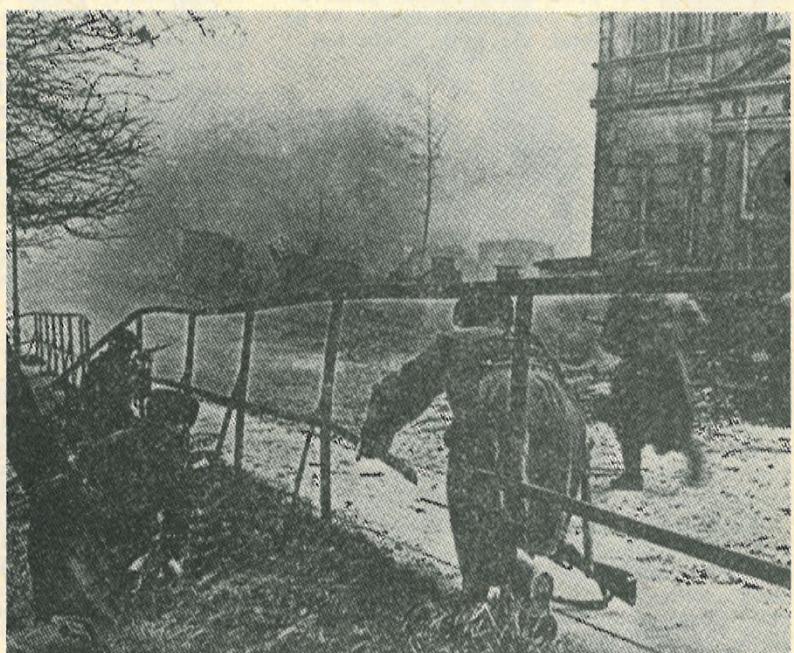
ALEXEJ SURKOV

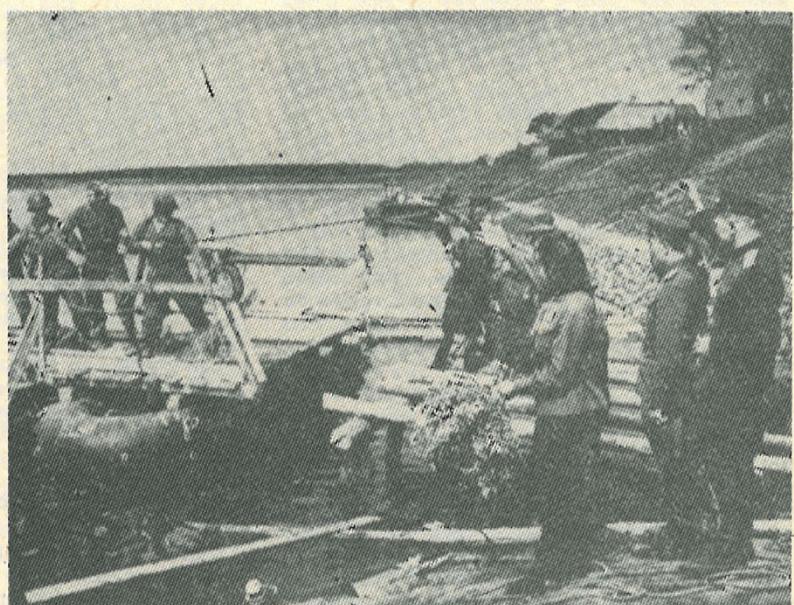
Alexander Ustinov, Obsluha dela.

Poľskí vojaci s generálom Kieniewiczom pri Brandenburskej bráne v dobytom Berline.

Alexander Ustinov, Stretnutie na Labe v aprili 1945.

JOZEF GREGOR TAJOVSKÝ

KOSEC MÔCIK

Ktorému litovalo v našom okoli taká nepohoda, že ľudia z poľa iba poschytali. Aj to miesto sena navozili na šopy — hnoja, z ktorého sa len tak kúrilo. Museli ho horko-ťažko znova presúšať. Obilie zvalené hnilo na korení; krumpale v zemi brali skazu. Pre dažde nič sa poriadne neusušilo, nespravilo.

Gazdovia nariekali i hrešili. Mlynár i strieľal od zlosti do oblačkov. Robotníci po krémach i doma sa len tak objiali. Keď sa since na deň-dva usmialo, i to len akoby cez pláč; najímal kde-kto ako mohol a robotníka dobrého i zlého preplácal. A tito, keď sa zase čas premenil na dásť, postávali a prepíjali dobrý zárobok doma i po krémach... Nie všetci, ale môj Môcik hej.

Včera bola sobota. Gazda chcel mať trávu zošľáť, aby cez nedelu, ak bude čas, preschla aj na radkoch. Neželel trúnku. A kosec Môcik, ktorý aj so šestnásťročným synom trávu dokážal, za každým radkom pýtal „na počítanie rúk“ pálenky; gazda dával, len aby sa robotníci usilovali.

Dokosili, sadli piť a fajky pripekať. Večer už potme, keď šli kosi domov, div boži, že sa tackajúci po krvivých chodníkoch počom i horou na kosy nepoprekávali pri ustavičnom padaní na kľuky hlináčke a listí.

Syn Môcikov chcel otca takého ohľtaného viesť. Vypłakal sa, keď otec padal a kde padol, tam — akoby schválne sa bol posadil — chcel „oddychovať“, kosu si predsa z pleca vziať nedal a neprestával sa s chlapom priečiť že je cesta plná, ale niežeby on bol opitý... Že ho to len ony, deti, učiac sa od materi, spotupujú a pre skleničku pálenky vše za ožranu uznávajú...

Chlapci, lebo mali Môcikovej dvoch: šestnásť a štrnásťročného a deväťročného dievča — ak s ním boli a v robe sa opil, v taký čas tak nenávideli otca, že by ho neboli lutovali do pripasti stratiť od žiaľu i zlosti. Videli, vedeli, čo tá mať pri ňom vystoji, a že pred otcom predsa je len planá a že keď otec začína hrešíť, to začne vždy od materi...

Keď do mestecka došli, otec, že si ide vziať dohánku, s nevinnou tvárou pobral sa do krémky. Syn mu chcel poslužiť a keď si nedal, vykričal otcovi, že nie po dohán si ide ale že mu pitia ešte málo bolo... To Môcika pohlo, vymykol sa synovi a „just“ vošiel do krémky.

„A materi sa pozdrav, že sme šťastlive došli...“ miernil sa Môcik.

„Vy dôjdete...! zavolal syn a sám šiel domov. Bol mu žiaľ.

Mať a deti mu už poznali po tvári, kde otec zostal. Rozumeli si všetci štvoria, ale nevráveli nič. Len mať, pre obyčaj, potvrdila, čo si všetci myslili:

„Otec nemohol obísť...“

„Nemohli...“

U nás taká obyčaj: robotníci od soboty včera do pondelka do rána sú v krémke, iba ak

si idú „oddýchnuť“, vyspať sa a so ženou sa povadiť, deti rozdúriť, ak sa to už nestalo večer v krémke alebo na ulici, keď napríklad poč prišli...

Lenže keď to aj ženy nevedia pekne. Len hned: „Ty taký a taký... Ožran! Teda ja, teda deti... niet čo do úst položiť a on prežerie, čo zarobí. A pakuj sa domov, lebo a lebo...“ Stavajú sa pred svetom a si iba hanbu utfázia. Viete, videli ste to, alebo aj sami skúsili.

Kým boli mladí, Môcik presedel aj celé noci v krémke a žene čo hodil alebo mu vydriapila, na tom mušela pristať a iba mala s ním oštaru: vydriára mu, opierať ho, obšívati, doma vyčíkať a vše nemohla ísť do akej-takej roboty. Ako boli deti väčšie, Môcikova prestala po otca na krémku chodiť. Bol by iba brieč văčší. Zarobí teraz už s deťmi a ešte ony skorej otca chovajú, ako on ich a aspoň v dome nemajú s ním peklo a Môcik je tam dokiaľ chec, ale predsa nezostáva tam ako driev „just tebe napriek!“ aj po celom, po dva dni.

ktože ľa? Mať?“

„Mať.“

„A vy ste už?“

„Za vami čakáme. Podte!“ — a odišiel. „Idem!“ a sadol si, a zase sa len zamyslel...

„A čože robí, že nejde?“ bolo počutie matérin hlas z pitvora a buchli dvercia.

Môcik si tiško ťahol, zažmúril oči a čakal, akoby mu šli sekera hľavu odťať. Vara naň vystupovala.

„Cože sa dás vyvolávať? Ani oriadit, ani najesť len piť, piť... Kedyže sa schystáme do kostola?“ začul Môcik pokojný, dobroprajný hlas ženy. Už sa hanbil ako holý v kúpeli...

„Aj ja pojdem veru do kostola. Aby dal pánbob dobrého času,“ — nevedel, čo má múdrejšieho povedať. „A ješt nemusím,“ dožil nesmelo, vstal a šiel za ženou do izby mláčky.

„Mať zase otrávený žalúdok, preto nemusí jest,“ vedela o obyčajnej biede mužovej žena.

„A mohol ma nepustiť,“ mienil otec staršieho syna, od ktorého sa včera večer do krémky odtrhol a teraz aspoň naoko jeho obviňoval. „Keby ma nebol nechal, bol by som si kúpil dohánku a mohli sme pekne domov prisť“ a sadol k stolu.

Zena potisla mu lyžicu a obstali stôl. „Ty aj vieš domov prisť,“ odpovedala za syna. „Ako sa ti pridá...“ dopúšťala predsa, čo sa mužovi zdalo veľkým ústupkom.

„Tak,“ chlipol za lyžicu sladkej polievky, že potom niečo povie. Ale sladká polievka tak sa mu spriečila v ústach, že ju sťažka prežrel a položil lyžicu.

Všetci to videli a mať po chvíli šla do pitvora. Už vedela, že zelený treba variť.

Deti jedli. Na otca len úkosom vše kuklia a ten hľadal do kúta a hľadal, i našiel vo vrecu fajku a s tou sa začal zabávať. Nie aby si pripáli, na to mu chutí teraz nešla, ale pre pripéľ.

Zena oparia vratiča a za hrnček mláčky položila pred otca. Otec sa stúlil, pozrel, opáčil hrnček — horúce — počkal. Mať vziaľa misku zo stola, chlapci vytahovali lepšie háby. Otec vyvrátil hrniec a fajku odložil: Ach! že sa ide riadiť aj on, do čoho ho po tricvejze slobote musela žena durať. Teraz ju chcel predísť a sám sa obslúžil; vzal si teplej vody na misku... „Ale musím sa aj oholiť,“ a chystal sa do toho. Chlapci odišli, dievča pomohlo materi postaviť obed a šli sa obliect do kostola.

Otec mal variť, lebo by už aj tak nedošiel a z kostola čertvie, kde by sa zatúlal...

Môcik sa oholi, umyl a obliekol. Podložil pod hrnček a vyšiel pred dom, čo aká chvíľa sa ukazuje... Cez noc padol dásť, teraz medzi preháňajúce sa oblaky driape sa since. Vé zasveti horúcim teplom, vše sa skryje, že sa stmi.

„Zase len neistý čas...“ dumá Môcik a hľadí ulicou. Nikoho nevidieť. Všetko ticho,

iba lastovičky švitoria, zbierajú pilne blato z cesty. Akýsi starký krvíká o paličke a dievčatko pozdravia sa beží s fľaškou...

„Otec...?“

„Mamke.“

„Pálenka? smeje sa Môcik.

„Oco!“ chichoce sa dievča.

„Skoda. Dajže okoštovať“, pláší Môcik. Ale dievča usmiate beží ďalej... Tu uhádnete všetci Môcikovu myšlienku. Čertvie, či ju vzbudila tá fľaštička v ňom, či už sedela dávnejšie mu v mysli — len sa poobzeral a v papučiach, bez kabáta, ako bol, pod popod samú stenu voľne, nevinne, akoby sám nevedel kam. A nebolo ďaleko.

Otrávil „červíka“ a kúpil si aj dva pakliky dohánu, ač si večer tri vopchal do vrečka. Hja, dohán ho mal zakryť, ak by ho kto predsa videl. Ale predsa stalo sa naopak: dohán ho zradil. Vrátili sa z kostola — zbadali na obloku hŕbu paklikov dohánu, a deti si s materou pošuškali a tá sa nezdržala.

„Už aspoň kým sú druhí ľudia v kostole,“ začala.

„Ja som si bol dohánu vziať. Vieš, že bez neho nemôžem byť, a ak trafime ďalej ist kosiť, domov neprídem...“

Nepomohlo. Mať aj obed dovarila, a otca len nepopustili. A bola mu bieda: on sám a proti nemu traja-útyria; lebo aj dievča učilo sa už od materi.

Už sa ráno, že bol tricovsky, mlčky pomerili všetci s ním a hľa, už zase nedôvera a zrada, nenávidenie sa. Mať podpálila tým kostolom a teraz už doň všetci ako osy.

Sekal sa, bránil sa aj on a v obrane vše materi aj ubližil (slovom) bez príjmy, za čo zase deti by ho boli aj z domu, z mestečka vyhnali, otcom viac nepozvali a mu i teraz vše nagrobiamili i do oču. Otec zato nechytal sa do bitky s nimi, ale že už mal zase v rožku — naopak — práve sa poplakal, že tak vychované materou od nej priklad vidia, jej sa držia a on akoby im ani otcom neboli... A že či sa on chce opíť? A že keď sa mu pridá, ako druhým, že by ho za to mali poľutovať a nie kolmi naň letieť, bránil sa vážne. Druhy raz zase žartom, aby len sami sa probovali spíť, uvidia, čo to má taký človek sám so sebou biedy, a nevadil by sa s ním. Alebo zase vážne, že aký žiaľ chytá mu aj vtedy srdce, všetko nešťastie a čo len zažil, trápenie mu na myseľ sa tisne a žena, deti mu z umu neschodia... Ze sa aj vtedy o nich, keď pil, trápil, premýšľal, ak by im pomohol, aby im dobre bolo. A zato, zato sa vyvadia s ním, jesť mu nedajú...

„Zato som si bol vypíti!“ žiali teraz Môcik.

„A či som ti nenúkala...? zmiernila hlas mat.

„Ako vďačne... By si ma očima bola prekala,“ zveličoval Môcik.

„Môžete si vypíti, ale sa nespravte na posmech,“ zastrel sa starší syn.

„Ze sa vy hanbiť musíte za mňa — však?“ prišlo lúto otcovi. „Pekne, pekne. Akoby som zabil, podpálil, ukradol niečo...“ a otec plakal a mať sa rozžilila a deti, synovia, cítili sa vinnými pred otcom a zvalovali jeden na druhého, kto viac otcovi povedal, kto mu viac ubližil...

A bolo dobre. Odpustili, zabudli mu všetko. Pomerili sa s ním všetci, lebo otec bol teraz tricovsky.

Nato nezdržala sa mať a deťom pred otcem dobrosrdečne pripomätala, že ten otec im je len predsa otcom, už aký je, taký je...

„Môžu vám krievu nerobiť“, vyhovárali sa zahanbení chlapci a už milosrdne hľadeli na otca, ktorý s podopretou hlavou sedel v pitvore na schodoch, akoby sa bol hanbil do izby vojsť.

„Ale vám nerobi. Na vás predsa len robil; ako som vás mala, mi vás odchovať pomáhal.“ Otec dojatý zodvihol sa, vyšiel na dvorec, mysliac si: predsa len má dobrú ženu, deti dobrú mať... Tá keď zbadala, že otec vyšiel, šeptom ďalej poučovala: „A ja ho už poznám, viem, že inakší nebude, tak hriech by sme mali, deti moje, si ho znenávidieť. Sú ešte aj horší a zato deti ruky na otca nedvihajú...“

Po takýchto výčitkách sebe i deťom prihodilo zmierenie, láska. A keď vše deti, sy-

novia, neradi šli len aj do tej roboty kde otec, že sa museli za jeho pijatiku hanbiť, zlostiť, teraz by boli ochotní bývali mu aj sami trúnku podať, A keď sa zajtra, pozajtre zase len opil, prepáčili mu, zaň, čo vedeli, napravili, kým to zase v nich nedozrelo na žiaľ a zlost...

Dievča na pokyn materi šlo volať „ňaňku svojho“ jest...

Konečne na dlhé vynukovanie, prosenie otec ſiel jest práve takej nálady, ako keď chlapca ubijú a potom ho lutujú, že ho to bolí, a predložia mu mištičku s jedlom...

Tak to býva.

Ale keď sa otec zas len opil, ako mať ústami, tak chlapci vskutku hotovi by boli bývali otcovi do pálenky hoci fuľku namiešať, aby aspoň ochoreli a viac nepili. Nevedeli, že keď má človek od pitia biedu, že to ani za biedu nedrží... narobil si jen sám. Ale nech by mu druhý len tisíc čiastku toho na hlave, žalúdku, zdraví (hoci nevinne) ublížil, dá ho na kriminál...

IV

Odpoludnia dievča umylo riad, šlo sa ihrať. Chlapci odiali medzi mládež. Otcovi položila mať na lavicu hlavniciu z posteľe a vyšla skriža do kmotrov...

Môcik si zdriemnul. Potom mu sadla maťka na nos, pacol sa po ňom a sa zobudil.

„Žena, deti, dajte mi vody, ak ste ktoré doma.“ Nič, ticho.

Spustil nohy, sadol si a zíval, áahá... Nabebohu mu do úst slín. Odplul.

„Čože sa mi rozchľabujú ako vráta,“ pomyslel na ústa, vyšiel, kde je kto?

Nikde nikoho.

Vzal fajočku, štopol si, zaprel dvercia a pustil sa dvorcem a potom ulicou, že len tak, tak, sám nevie kam. Trochu počul hlysy trúby, ale na to on nepočúva. A predsa ak neuhádne, kde zájde, nepoznáme Môcika.

V našom mestečku mládež každú nedeľu v lete odpoludnia tančuje. I vo dvoje: gázdovská a sluhovská osobitne. Sveta v kríme po izbách a na dvore plno. Jedni sedia, fajčia, pijú a besedujú, druhí kolky hrajú, tretí tančujú. Krik ako na jarmoku.

Ale nechodíme dnu ďaleko. Ved' náš Môcik sedí hned za prvým táfľom, aby sa zdalo, „ak by ktoré poň prišlo,“ že je len tak „na skoku“, ani nie v kríme. Ved' ani nechadol, keď vošiel, kde sadne, a zasadol si, kde boli mladší, ktorí ho znájú, etia a mu miesto spravili. Lebo i v kríme, i korheli sa vám etia, staršiemu úctu dajú.

Ako to vyzerá, to sa rozprávajú, to sa vyrozumiet v tomto hluku hudby a dupotu, kriku a spevu neveľmi dá, miesi sa to. Tu hovoria razom niekoľki, tam zase si šuškajú. Najčastejší posunok býva, že si niečo povedia, jeden druhého mykne za plece a tlesne dlaňou na táfľu. Nazrte sa...

Môcik je ticho. Potismutý skleničku prijal, ako sa patri, ale „pomaly“, pomyslel...

Pred krímovou mocou sa gázdovia a najimajú, jednajú koscov, robotníkov. Niektorí vydú i do kríme a tam probújú, lebo ako som povedal, je tvrdio o robotníkov.

„Ale sme vám teraz vzáenci,“ myslia si robotníci a v prvom rade krikľuni a leniví opilci. „Počkaj! Ty zaplatíš teraz!“ a držia sa.

I Môcik s nimi hudie. Už je zas nie ten dobrý človek doma, už je v inom „duchu“. Ešte je ale ticho. Fajká si a premýšľa, či dobre urobil, keď z domu odišiel, nič nešovedia...

„Prišiel za robotou,“ nemôže za to, že v kríme a nie v kostole ťaď najimajú... Už boľo po nevinnosti v mysli.

Pride gázda, či by nešiel kosiť.

„Na to čakám, aby sa najal.“ Pôjde.

„Za čo?“

Za to „aj fruštič, olovrant.“

„Tu máte závdavok — korunu.“

„Dobre, pôjdem. Ale oldomáš nejaký tiež... by sa len patrilo...“ a nedokončil, lebo sa ešte hanbi za pýtanie... Ale v hrdle ho svrbi, už povedal slovo... Tam je.

„Nalejte im za štyri,“ a ide gazda ďalej druhých robotníkov hľadať; veď sú mu treba šiesti a ešte sú iba traja.

Oldomáš sa vypije, i tento i čo druhý dosťal, i ten i onen.

Služobná mládež, že sa večer bliži, musí sa porozchodiť k statku, ten nejako opatriť.

Hudeci, čo jej hrali, vyjdú si oddychnut. Teraz starší nedajú im sadnúť a rozkážu húšť. I Môcik rád počuje hudbu, dvíha hlavu, usmieva sa a otvára oči, ako zo sna. Bol skutočne trochu zdriemol pri otvorených čiach, len tak na ruke. Kdežube — celý týždeň sa to len „smrká“ tá „čečina“ a robi, kosí, nevyspí... Dnes do rána skoro nič, odpoludnia zase sa mu ulezlo — nie div, nadišla ho slabosť. Bol zadriemal, či sa len zamyslel...

Medzitým ukáže sa druhý gazda a Môcik počúva, čo slubuje. Ide k nemu, spýta sa na plácu ešte raz. Vidí, že toto väčšia — pomysli, pomysli — vráti korunu, aj užil, aj toľko zarobi... Hudeci, hudeťe!

Tretí gazda... Slúbil sa i tomu... Hudeci, hudeťe!

Preplil rozum a tak sa v tú nedeľu zjednal práve vo päťoro a všade závdavky prijal. Spôsobu mysel si, že ich povrácia a ktorá roba, kosa najlepšia, do tej pôjde. I tráva pod kousu nie je rovnaká! „Toto ako šalát a tam psica a tam samá krtica...“ Potom už nemyslel iba na to, aby čím viac korún do hrsti dostať.

Vo dva vrhy sa to stalo i s porozumením gazdu, že Môcika predošlému odviedol a posmeľoval ho v tom. „Dobre, vráť, keď si si málo zjednal, a pod' ku mne.“ I taký gazda sa nájde.

Môj Môcik, ako vrvam, spočiatku i tak sedí statočne si umienil tie závdavky povraťať... Ale to tí hudeci, to krímar, kamaráti (tito sa už chichotali), ešte väčší ľahšíkári ako on: — z piatich závdavkov do rána dva preplil, za dva si rozkazoval akusí „žiaľnu“ a len „žiaľnu“ a na „žiaľ...“ pritom čosi cítil, utrel si oči a vychytal sa do tanca. Najdrev v pantofliach, že len tak lupkalo, a potom i tie strčil z nôh a bosý dubil o milých pät, že mu svet len tak tlieskal. „To nech dokážu jeho synovia, čo otec!“ pochvalovali ho kamaráti. „Laptáci tak...! myseli na Môcikových synov. A podumali: tí, divná vec, sa na otca nepodali.

Môcik drobčil, druhých objímal a ťahal do tanca, len radosť! A keď mu konečne trafil na nôtu: „Povedz mi, moja milá, po... vedz, kedy bude našejas láske koniec?“ museli mu vždy len tú a len tú húšť, až mu nezostalo vo vrecku ani feniga.

Hudeci hrali už potom ako hrali a Môcik zase len okolo tretej ráno zavliekol sa domu vždy len tú a len tú húšť, až mu nezostalo vo vrecku ani feniga.

Plakal, objímal ženu, bozkal ju checel a ona to pre pokoj nočný vďačne prijala, hrala spokojnú, zaľúbenú ženu.

Razom — iste spala v izbe — zvalila Môcika na posteľ. Zaspal tak preválený križom, len čo mu pantofle spadli a žena, synovia stačili po biele kabát nohavice stiahnuť.

V

Zena s deťmi už potom do rána nespali, vstali a šli do roboty.

Otec sa nezobudil, ale chrápal, akoby drevu pilil.

„Nechajte ho, nech sa vyzdochýna,“ prikazovala mať, ale chlapci by ho boli i na knoj vytiahli. Tak v nich vrelo! Lebo videli, že mať stojí so fažké premáhanie, aby otcu v návale zlosti a od žiaľu, že ich včera na poludnie len na posmech mal, za vlasys neschytilla, alebo mu piestom hlavu neprebila, aby sa to večne cigánstvo už raz skončilo... Ale pomyslienka a už je zlosti zadost urobené! Im dosť už sama zlost.

Môcik sa pozde zoobudil.

„Deň, slneč!“ Sadol. Izba pustá.

Naťakal sa ako včera, a tak zostal sedieť. Prvé, čo mu streli do hlavy, bolo rozhútať, komu sa slúbil do roboty.

„I tomu... i tomu... i...“ trápil sa komu.

„Prečo neboli po mnä? Prečo ma nezobudili?“

Vstal a vyšiel do pitvora. Dvere zavreté. Klúč vložili žena a deti malým okienkom. Otvoril chytrou, prichystal kusu, riad a chodi, ponáhľa sa, potom malomyseľne moce sa a moce nemôže rozmyslieť, kde by mal ísť kosiť.

„A už je neskoro!“ letí mu myšľou. Mal ísť pred piatou a už bude i osem...

Namrzený sám sa seba zašiel obchodom, močenou uličkou na krímu, že mu azda tam povedia, kde mal ísť...

Hádali, i s krímarom hádali, s ktorým gázdom by sa bol Môcik zhováral, zjednal. No nijako nemohli uhádnuť posledného. — Môcik dodal si myšlienky skleničkou borovicovky, ktorá mu iba žalúdok napravila; zapálil si, dumal, hútal. „Aby to cert vzal i s pijatiou,“ zlostil sa. I poludnie prišlo a nič, nič... Trafil sa ako v kríme kto-ten, i zvečerilo sa, a Môcikovi sa mala hlava puknúť nie tak už preto, že by bol chcel letieť do roboty, ako od zlosti, že si včera rozum prepil, že mu nemôže ten posledný gázda zísť na um. Tisíc ráz sa chytil za čelo, zlostil, klial už potom, zase boha prosil, ani ten len nič a nič... nenašepne.

„Už musím dočkať i na poriadok prísť“ Pôjde zatrája odrobiť. Darmo je, keď sa mu tak stalo, futoval skutočne. „Akoby ti možog vypadol; akoby si pamäť stratil, akoby... (si si bol všetok rozum prepil, dokladám ja).

Konečne mu večer povedali.

Siel sa presvedčí. Tak bolo. Gazda dohováral. Môcik uznal a prosil „pre tú slabosť ľudskú“ odpustenie. Obňahnul ho a šiel, hoci podpitý, ale teraz už „pri rozume“ domov.

Zene, deťom sa vyspovedal a zhováral sa s nimi ako veľký kajúci hriešnik. Skoro ako včera ráno, na poludnie a vše...

Potom ľahol a ráno ešte pred svitom šiel s kosou...

VI

V poli od spokojnosti, že mu gázda preplil, opil sa mi zase milý Môcik a od olorvanta už nemohol kosiť. Aby sa nedokáčil, nuž len radky rozhadzoval a padal na smiech statným hrábäčkam, ktoré si ho neprestávali všeljakými výkrikmi, posmeškami podávať z jazyka na jazyk.

Do večera vytriezvel a večer ſiel rovno domov. Doniesol zlatku, dal žene, aby ťala vrátiť... tam i tam po korune. Z dvoch ale pár vrátiť je nemožná vec. Toľko rátať vdeli i on. I doložil:

„Ak sa vám nepáčim, zabite ma obuškom Ale sa už ani nevaňte, ja už lepší nebudem...“ a povedal, uznal, že len zlého na seba vedel, a s plácom ich vyzýval, aby ho zahľušili. Žena a deti poplakali sa, že otec lepší nebude a že predsa obuškom ho zabif škoda by bolo, i hriech...

A žena, aby statočnosť domu i pred svetom udržala, priložila z toho, čo ona s deťmi zrobila, ešte dve koruny a pošla vracať závdavky...

Môcika gázdovia poznali, nemusela vela vratieť, prosit. Všade jej povedali: „Pre tvoju a tvojich detí statočnosť...“

Jej ale muža hrozne ťuto bolo, že jeho tak vytvárajú z radu „statočných“, a tak sa jej ho uľútostilo ako nejakej biednej siroti, ktorú len ona chráni pred zahynutím...

Domov idúc, pomyslela, vošla do krímy, kúpila deci rumu a ani otec nevedel, iba keď predložila mu za hrnček lipového odvaru s rumom a cukrom. Užili i synovia, i boli všetci ako med... a nikto nevedel, čo sa v materi pohlo, a ona zavádzala pri pití vec na inšie. „Navarené je — vypí!“ Otec si mal rozum vytknúť čo sa porobil, a deti tiež nevedeli...

Ale bolo im dobre, sladko a všetci si myšeli, že to hádam láška bude medzi nimi, ktorá vraj hory-doly prenáša.

Stodvadsať rokov Maticy Slovenskej

„MATICA — to je pomník minulosti a základ budúcnosti“, tak jej význam stručne definoval pred stodvadsiatimi rokmi jej prvý podpredseda Karol Kuzmány. Nemýlil sa. Štvrtý august 1863 stal sa pamätným dňom slovenského národa, lebo sa v ním vyplnili túžby celej generácie slovenského obrodenia — vznikla prvá legálna celonárodná kultúrna inštitúcia Matica slovenská.

Augustové zakladajúce zhromaždenie Matice slovenskej v Martine znamenalo vyrcholenie snáh našich vzdelancov po vytvorení celonárodnej kultúrnej inštitúcie. Prvú zmienku o potrebe jej založenia vyslovil Pavol Jozef Šafárik v liste adresovanom Jánovi Kollárovi v roku 1827, zaisté pod vplyvom vznikutej Matice Srbskej, ktorá bola prvou slovanskou maticou (založená v roku 1826). Účinkovanie Matice českej od roku 1831 dalo reálnejšie predstavy aj našim vzdelancom. Myšlienky sa chopili mladí revolučne naladení štúrovci, ktorí v programe svojho tajného revolučného krúžku Vzájomnosť (1837) mali aj založenie Matice slovenskej. Ich plány sa však vtedy neuskutočnili.

Vznik Matice slovenskej v Martine roku 1863 bol výsledkom snáh slovenských revolučných demokratov o utvorenie samobytného slovenského národa v druhej polovici minulého storočia prejavencov na Memorandovej zhromaždení v Martine roku 1861. Národné matice iných slovanských národov Rakúsko-Uhorska utvárali priestor pre zakladanie národných, kultúrnych a vedeckých inštitúcií a plnili len čiastkové kultúrne

úlohy. Matica slovenská v ľahkých podmienkach národného, sociálneho a hospodárskeho útlaku bola jediným priestorom pre politickú a kultúrnu sebarealizáciu Slovákov.

Vznikla priam symbolicky na tisíce výročie príchodu zakladateľov slovenského písomníctva, Cyrila a Metoda, na Veľkú Moravu a od začiatku sa cieľavedome orientovala na rozvíjanie všeľovanskej vzájomnosti, čo má tak jasne vyjadrené na obale stanov. Postavená na spolkovom základe, hospodársky odkázaná na dary a obete širokých ľudových vrstiev a národné uvedomej inteligencie, vykonávala národnobuditeľské poslanie, napomáhala vedeckú prácu na Slovensku, podporovala rozvoj umenia a literatúry. Svoju ľudovovýchovnú činnosť orientovala na slovenský ľud v presvedčení, že tak prispeje k odstráneniu jeho biedy a k jeho hospodárskemu povzneseniu. Hoci jej nepovolili zriaďovať miestne odbory, napriek tomu sa stala celonárodnou inštitúciou s významnými úlohami. Položila základy slovenskej národnej vedy, zriadila vedecké odbory a vydávala prvý vedecký časopis Letopis Matice slovenskej, zriadila prvé slovenské múzeum. Zberateľskou činnosťou kládla základy národnej knižnice a archív, vydavateľskou a ľudovovýchovnou činnosťou zasahovala široké vrstvy ľudu. V duchu slovenskej vzájomnosti udržiavala styky s maticami slovanských národov a inými kultúrnymi spolkami. Intenzívne spolupracovala najmä s Maticou českou a inými českými spolkami. Historickou zásluhou Matice slo-

Prvé stanovy Matice slovenskej v Martine z 31. mája roku 1863.

venskej je, že vedela preklenúť staršie slovensko-české rozpory v otázke spisovnej reči a zblížila oboje bratské národy. Zjednotila Slovákov dovtedy rozdelených aj náboženstvom.

Násilné zatvorenie Matice slovenskej v roku 1875 bolo prejavom potláčania slovenského národného hnutia vládnucim aparátom. Matica sa však stala symbolom národa a jeho existencie. Jej myšlienky nežili iba v bezvýsledných pokusoch o jej obnovenie, ale aj v činnosti iných ľudovou povolených spolkov.

MEDVEDÍ RYBÁRI NA ALJAŠČE

V lete sa medvede na Aljaške majú výborne. Od konca júna do septembra môže si Ursus arctos, spolu s ľadovým medvedom, najväčšia suchozemská šelma na svete (v týchto oblastiach dosahuje najväčšiu veľkosť), pochutnávať na lososoch, ktoré tiahnu proti prúdu na svoje trdiská v Brooks River a v bludišti ich prítokov a horských jazier.

Aby zachytil hnedé medvede pri ryboly, rozkročil sa fotograf David Falconer so svojím statívom na cestičke nad Brókovými vodopádmi v Katmaijskom národnom parku. Niekoľko prišli medvede ku kamere až na dva metre a Falconer musel rýchlo zmiznúť; chcel si udržať odstup aspoň pätnásť metrov. „Bál som sa ich,“ hovorí. A právom. Viac ako štyristopäťdesiatkilový medveď, najmä ak je to samica s mladými, vie byť poriadne nebezpečená. Falconer fotografoval medvede tri dni, od skorého rána do západu slnka, ktorý na Aljašskom poloostrove prichádza hodne neskoro, až o pol jedenastej večer. Keď skončil, mal dojem, že ich „osobne pozná“.

Z jeho snímkov je zrejmé, že lososa možnoловiť rôznym spôsobom. Pracovník rezervácie Marc Matsil o tom hovorí: „Niektoré medvede prosté čakajú na balvane, až losos bude plávať okolo nich. Iné sedia vo vode a chytia lososa do náručia, keď sa im zapletie medzi laby.“

Skúsený medvedí rybári neváhajú ponoriť do ľadovej vody aj hlavu, aby sa poohliadli za korisťou. „Poznám jedného,“ hovorí Matsil, „ten sa vie potopí celý a ostáť pod vodom dlhé minuty. Nikdy som nevidel medveľa, ktorý by chytal ryby tak, ako on. Medvieďatá sa v tom ešte nevyznajú. Skáču za lososom, ako keby to bola myš, a nikdy nič nechytia.“

Ked' medveď chytí lososa, rýchle ho stiahne, pochutná si na tučnej koži a potom zhltne aj to ostatné. Falconer hovorí: „Pozoroval som medvede, ako držia rybu za jeden koniec a doslova z nej stiahnu kožu. Nikdy sa nedotknú labami mäsitých častí.“ Ale vedia byť prieberčivé, najmä vtedy ak je rýb veľa. Podľa biológov Dona Billa z aljašského ministerstva rybolovu a lovu, „najmenej im chutí chrabtca a dávajú prednosť samiciam pred samcami. Zdá sa, že hned vedia, keď zahryznú do samca, a často ho zač pustia z papule, bez toho, aby ho ochutnali.“

Ursus arctos je dobrým rybárom, chytí až štyridsať lososov denne a cez leto príberie dobrej 50 kilogramov. Potom nadváhu zhodi v zime, ktorú z veľkej časti prespí. Keď nastane jar, vynoria sa vychudnuté medvede práve načas, aby zač zaújali svoje stanoviská a zasväcovali novú medvediu ge-

neráciu do rafinovaného umenia, ako chytat lososy.

DENISE GRADYOVÁ
Discover, Los Angeles

1. máj

Prvý máj už zasa príšiel,
plesá celý kraj.

Na oblokoch, vo výkladoch
čítasť máj, máj, máj.

Hudba hrá a národ plesá,
dobre pozeraj!

Na mávačkách, transparentoch
skvie sa máj, máj, máj.

Na oslavu ľudskej práce
i ty poctu vzdaj!

Nech i tebe v srdci spieva
máj, máj, máj, máj!

Krásny vonný máj,
radosť ľuďom daj,
aby všetci, veľkí, mali,
z práce iba radosť mali.

Krásny vonný máj,
radosť všetkým daj!

EVA KOPÚNKOVÁ

HVIEZDY
SVETOVEJ ESTRÁDYELECTRIC
LIGHT
ORCHESTRA

Táto znamenitá britská skupina vznikla v r. 1970 a založil ju gitarista i spevák Roy Wood. Zo začiatku sa nazývala THE MOVE, ale v r. 1971 ju premenovali na Electric Light Orchestra (ELO). Už sám názov a širšie zastúpenie rôznych hudobných nástrojov naznačuje, že ide o experimentálny rocko-symfonický orchester, ktorý sa špecializuje na rozsiahlejšie skladby, v ktorých využíva v značnej miere klasickú orkestrálnu inštrumentáciu.

Prvým pokusom o symfonizáciu elektrického rocka s využitím nástrojov používaných dovede len filharmonikmi bol prvý album Electric Light Orchestra, nahraný dva mesiace po vzniku skupiny. Keďže bol príliš novátoriský, nemal veľký ohlas. Tento a ďalej neúspechy spôsobili rozpad skupiny: odšli z nej traja členovia, v tom Wood, ale ostatní sa rozhodli pokračovať v činnosti. Vedúcim, skladateľom, autorom textov a aranžérom sa stáva Jeff Lynne. Pod jeho vedením skupina nahráva druhú platňu

Zili raz dvaja bratia. Starší bol boháč, ale zlý a skúpy. Mladšiemu nebolo páru na stačnosť, ale bol taký chudobný, že nemal čo do úst vložiť. Raz, keď už od hladu nemohol vydržať, šiel k bohatému bratovi, ale zle pochodiil. Nedal mu nič.

Pobral sa neborák do hory, že si natrhá aspoň plánok, ale taký pokrm ho ani nenaštít, ani nezohrial:

— Pôjdem ja na Sklený vrch, kde naveky oheň horí, zohrejem sa a hned mi bude lepšie.

Zdálosť videl na Sklenom vrchu vatru horiť a okolo nej dvanásť mužov sedieť. Prišiel k ohňu, poklonil sa a povedal:

— Dobrí ľudia, zamilujte sa nad mnou a dajte sa mi zohriať pri vašom ohni.

— Sadni si medzi nás a zohrej sa od dakorého z nás. My zatiaľ zvážime tvoje skutky,

— povedal najstarší z nich.

Len čo chudobný človek sadol, dvanásť mužov vstalo a obillo oheň kol dokola.

Keďže nemal mericu, vybral sa k staršiemu bratovi, že si ju od neho požičia. Boháč v prvej chvíli mu mericu nechcel požičať, ale pretože bol zvedavý, čo v nej bude mladší brat meriť, dal mu ju, ale najprv natrel sľubou dno merice.

Mladší brat doma odmeral peniaze a bol ich veľa. Keď bol hotový, zanesol mericu bratovi, ale si nevšimol, že sa na jej dno pripel zlatý peniaz. Ako to starší brat viel, pustil sa do brata, aby povedal, komu a kde peniaze ukradol.

Co mal chudobný, ale poctivý človek robi? Nechcel sa s bratom pohnovať, tak mu radšej všetko vyzoprával, ako a čo sa mu na Sklenenom vrchu prihodilo.

— Idem ta aj ja! — povedal skupáň.

Prišiel skupáň na Sklenený vrch a hned začal tým dvanásťim, čo dookola sedeli, lúhat:

— Nože mi dajte nabrat uhlíkov z vášho ohňa, lebo som chudobný a od zimy mrznením.

Tu odpovedal jeden z dvanásťich:

— Ty si sa narodil v šťastnej rodine, mäš bohatstvo dosť, ale si skúpy, zlý človek. Pred nami luhat nesmieš, a že si luhal, za to ťa trest nemine.

Potom si tých dvanásť začalo miesta premieňať, jeden vstal, sadol si na miesto druhého, ten na miesto tretieho, až sa vystriedali všetci a každý zase sedel na svojom mieste. Boháč sa na to všetko prizeral, a veru, nebolo mu dobre.

Tu sa zdvihol prostred ohňa starec so šedivou hlavou a povedal boháčovi:

— Zle sa vodi zlým ľuďom. Tvoj brat je človek dobrý, preto sme ho odmenili, ty si človek zlý, preto trestu neujeď!

Len čo to Kráľ Casu povedal, zdvihlo sa tých dvanásť, jeden boháča chytí, podal ho druhému, ten urobil tiež tak, podal tretiemu, a tak to šlo do všetkých, až ten posledný ho podal Kráľovi. Casu a ten s ním zmizol v ohni.

Na druhý deň hľadali v dedine boháča, ale nikto ho viac neuviedel. Mladší brat šípil, kam sa asi podel, ale nikomu nič nepovedal. Rozdelil sa však so svojimi zlatými peniazmi s deťmi svojho staršieho brata, aby netrpeli núdzu.

NAŠA
FOTOHÁDANKA

ELO II v podobnom štýle ako prvú, v ktorej dominujú opäť dlhšie rockové symfónic. Jedna z nich Roll Over Beethoven sa čoskoro stáva veľkým šlágrom vo V. Británii a USA.

Úspech tejto platne zvyšuje popularitu skupiny, ktorá dostáva rad ponúk, v tom na koncertné turné po USA. Po návrate domov ELO nahráva rad albumových platní ako On The Third Day, Eldorado, The Night The Light Went, On In Long Beach, Face The Music a aj vari najpopulárnejšie albulmy — A New World Record a dvojitý Out Of The Blue (4 mln objednávok). V rokoch 1974—79 sa v skupine vystriedalo viac hudobníkov, čo však nezmenšilo jej popularitu a neprekážalo v ďalších nahrávkach. K najznámejším patria: Discovery, Xanadu, Ole ELO, Time a ďalšie.

V skupine aktuálne účinkujú: Jeff Lynne (spev, gitara), Bev Bevan (spev, bicie nástroje), Richard Tandy (spev, basová gitara), Hungh McDowell (violončelo), Mike Kaminski (husle) Melvyn Gale (violončelo) a Kelly Groucutt (spev, gitara).

Naša snímka predstavuje vynikajúceho českého divadelného, filmového a televízneho herca. Vytvoril celý rad väznych i komických postáv o.i. v takých filmech ako: Nalepši človek, Pyšná princezná, Únos, Štúbrny vitr, Ján Hus, Psohlavci, Ján Zížka, Dobrý vojak Švejk a ďalšie. Naposledy sme ho malí možnosť vidieť v seriáli Nemocnica na kraji mesta, ktorý vysielala naša televízia. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie.

* * *

V Živote č. 3/83 sme uverejnili snímku slovenského herca Ela Romančíka. Knihy vyzrebovali: Marta Bigosová a Jozef Wawrzosek z Kacviny, Kristína Grigľáková z Vyšných Lapšov a Ludmila Krištofeková z Krempech.

MATIČCE

Proto mně drahá tak
milá má matička,
že je tak maličká,
že je tak chudičká.

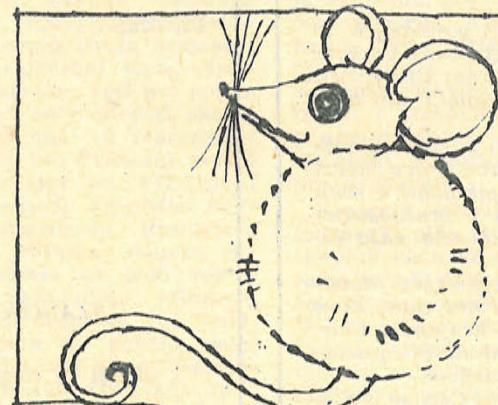
A kdyby byla snad
chudší než oblázek,
přec bych ji v srdci svém
choval jak obrázek.

A kdyby byla snad
svázána v uzlíčku,
přec bych ji miloval,
tu drahou matičku.

Čo robí slnko?

Na čo to slnko krásne svieti?
na záhradku a všetky kvety.
Na koho hľadí z modrej brány?
Na sirôtky a tulipány.
Pre koho miesi v zemi hrudky?
Pre narcisy a nezabúdky.
Na koho púšťa úsmev medu?
Na pivonky a na rezedu.
Na koho ešte s láskou čaká?
Na ľalie i na bodliaka.
A ešte koho lúčom kriesi?
Fialky, ruže, lúky, lesy.

FRANTIŠEK NECHIVÁTAL

O NEVDĚČNÉ MYŠI
ČESKÁ POHÁDKA

Jednoho dne našla jedna myška na půdě veliký kulatý sýr. Takhle veliký a možná ještě větší... Myška měla hlad a musela hned jíst. Stoupla si na své zadní nohy — takhle — a začala snídat, obědvat i večeřet, protože celý den nic nejedla.

A tak jedla, dokud se nenajedla a dokud neudělala v tom sýru velikou díru.

Myš byla sytá a unavená a chtělo se jí spát. A tak se rozhodla, že se nevrátí do staré boty, kterou měla předtím jako svůj dům, ale že zůstane v té díře od sýra.

A tak zůstala v té díře od sýra. Stala se jí novým domovem.

V tom sýru měla hezký byt, hezkou velikou díru, ale ten byt pořád voněl jako sýr, protože byl ze sýra. A myška byla hloupá a líná a nechtělo se jí hledat jiné věci, které

CHCETE SI PÍSAT?

JANA OGURČÁKOVÁ (11) nálepky, fotografie, texty piesní. Adresa: SNP 595, 049 25 Dobšina.

FRANTIŠEK MAKÚŠA (12) — zbiera čokoládové obaly a obrúsky. Adresa: Stúrova, 55, 977 01 Brezno, okr. Banská Bystrica.

byly pěkně voněly a které by se daly jíst. Ne, ona byla líná a hloupá.

Pořád jedla tu díru v sýru. Svůj byt, ve kterém žila, a ve kterém spala. Každý den pořád víc a víc. Snídala, obědvala a večeřovala svou díru v sýru. Tak se díra pořád zvětšovala, ale sýr se zmenšoval.

Tak nakonec myš díru docela snědla. Dokola.

A to bylo takhle: myška jedla a jedla a najednou byla díra tak veliká jako půda, ale sýr nikde nebyl!

Už nebyl žádný sýr, ale byla tu jedna — kočka! Kočka skočí na tlustou myš, ale tlustá a hloupá myš hop a skok a znova do té boty...

A teď tam sedí. Tenhle dům si snad nesní.

DUŠAN RADOVIČ

VESELO
SO ŽIVOTOM

— Janko! Načo ti bude tá korytnačka? Prečo si ju priniesol domov? — zhrozeň sá spytuje stará mama.

— Chcem zistiť, či sa naozaj dožije dvesto rokov, — odpovedá Janko.

* * *

Čuduje sa Milan:

— Ako mohli žiť naši predkovia? Ved' nepoznali ani rádio, ani televízor...

— Ved' vidíš, práve preto pomreli, — odpovedá mu Ivanka.

* * *

Na stole boli pomaranče. Prvák Ferko mal ná ne velikánsku chut'.

— Kočko ich tam je? — spýtalas ho mamička.

— Tri, — odpovedal Ferko.

— Dobre, — povedala mamička. — Prvý je pre otecka, druhý pre mňa a tretí pre teba. Môžeš ho zjesti.

Ferko ho zjedol, ale po chvíli cheel d'al i.

— Kočko ich ostalo? — spýtalas mamička.

— Dva. Jeden pre otecka a druhý pre mňa.

— A kde je môj?

— Zjedol som ho, — odpovedal Ferko.

Bola raz jedna rozprávka

Obrázky sme vybrali z rozprávky O tom, ako princ v poslednej chvíli odhalil tajomnú vetu Martinka Klinkáča a vzal si za ženu krásnu priadku, pekne ich vymaľujte farbič-

kami a pošlite do redakcie. Autorov najkrajších obrázkov odmeníme peknými knihami.

BLAHOŽELANIA

Predsedu Matice slovenskej

Bratislava, 23.3.1983

VÁŽENÝ A MILÝ KRAJAN CHALUPEC,

po častých osobných stretnutiach s Vami za posledných 15 rokov na pôde Matice slovenskej, a v redakcii Života vo Varšave i v slovenských dedinách v PLR na pôde Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku sme si ani neuvedomili ako neuveriteľne rýchlo leti čas.

Ked si dnes spomíname na osudy v zahraničí žijúcich Slovákov, prichodí nám podákať sa za Vašu obetavú prácu medzi krajancami v Poľsku. Už ako mladý človek ste zakladali v roku 1942 Slovenský národný výbor, ktorého úlohu v protifašistickom odboji možno ešte dostatočne ani nezahodnotila naša historiografia.

Úlohu Vašej osobnosti v povojnovom vývoji kultúry Slovákov v Poľsku hámam najlepšie doceňujú slová krajanov, ktorí v rozhovoroch s nami vždy hovoria o „našom krajanovi Chalupcovi“, „našom redaktori“, a o „našom predsedovi“, pričom privlastok „nás“ má vždy ten najsrdcenejší odtieň.

Vaše snahy pri budovaní Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov, pri zvyšovaní úrovne časopisu Život ocenilo pred desiatimi rokmi i naše Ministerstvo kultúry SSR, keď Vás vyznamenalo titulom „Zaslúžilý pracovník kultúry“ ako jediného zahraničného krajana.

Presvedčili sme sa, že tento titul bol udelený správnemu človekovi, ktorému na srdci ležia nielen kultúrne potreby krajanov, ale aj ich všedné a osobné starosti.

Sie vzorom krajanskej mládeži, vzbudzujete u nej túžbu po ďalšom vzdelávaní, po skultúrnení ich života a pestovania národného dedičstva.

A tak nám dovoľte pripojiť sa k ostatným gratulantom k Vašim šestdesiatinám. Do ďalších rokov Vašej záslužnej práce vo funkcii predsedu krajanského spolku i šéfredaktora časopisu Život Vám želáme mnoho zdaru, zdravia a privolávame naše tradičné slovenské „ŽIVIO MNOGAJ LJETA.“

slávnostná akcia
Vladimir Mináč

VZÁCNA
NÁVŠTEVA

V dňoch od 25. marca do 30. marca 1983 našu Spoločnosť navštívil vedúci Oddelenia pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákmami Matice slovenskej v Bratislave inž. Ondrej Karkuš. Počas niekoľkodňového pobytu v Krakove a vo Varšave inž. O. Karkuš sa stretol s predsedom ÚV KSCaS A. Chalupcom a pracovníkmi ÚV. Navštívil aj Spiš, kde sa stretol s aktívom Spoločnosti v Novej Belej, Krempachoch, Kacvine, Nedeci, Vyšných Lapšoch a Jurgove.

Počas stretnutia v klubovni miestnej skupiny KSCaS v Novej Belej, ktorého sa zúčastnil výbor MS s predsedom J. Gronkom, sa obširne hovorilo o práci miestnej skupiny. Krajania vyjadrili vďakú za pomoc, ktorú Matice slovenská poskytuje Spoločnosti a navrhovali nové, intenzívnejšie formy spolupráce, zdôrazňovali potrebu nadviazania spolupráce s Popradským okresom a viac výletov pre mladých na Slovensko, ako aj zvýšenie počtu miest pre krajanskú mládež na slovenských školách.

V susednej miestnej skupine v Krempachoch stretnutia s inž. O. Karkušom sa zúčastnil výbor MS s predsedom Fr. Kovalčíkom, starší a mladší krajania. Inž. O. Karkuš sa zaujal o prácu MS a tak, okrem aktuálnych otázok do rozhovorov sa dostávali aj spomienky. Krempašskí krajania hrdo ukazovali pamätnú knihu a vlastne kroniku miestnej skupiny, v ktorej sú zapísané vý-

znamné udalosti, a o.i. zapisujú v nej svoje dojmy hostia. Aj tentoraz návšteva O. Karkuša bola spečatená jeho podpisom.

Na druhý deň sme prišli do Kacviny, kde nás privítal člen predsedníctva ÚV Ján Molitoris a predsedca MS Fr. Siškovič spolu s celým výborom. V priateľskom rozhovore sa spomíala minulosť krajanského hnutia, ale aj jeho súčasné problémy.

Zasa v Nedeci sme sa stretli nielen s výborom miestnej skupiny, ale aj s členmi folklórneho súboru, ktorý už dlhé roky viedie kr. Zofia Bogačíková. Tu ožili o.i. spomienky na vlaňajší úspech súboru na Folklórnej prehliadke v Detve. Uvažovalo sa o tohoročných možnostiach jednak v oblasti úpravy programu podľa starých, ešte zachovalých ľudových tradícií, jednak o možnosti ďalších výstupov na Slovensku. Inž. O. Karkuš slúbil kr. Ž. Bogačíkovej pomoc Matice slovenskej pri vybavovaní súboru v kroje.

Počas pobytu O. Karkuša vo Vyšných Lapšoch sa krajania o.i. pochválili pekným kultúrnym domom Spoločnosti, ktorý je zriadený ľudovým nábytkom. V diskusii bola reč o perspektívach pôsobnosti miestnej skupiny. Dôležitým výsledkom tejto návštevy bol prisľub O. Karkuša pomôcť vo vybavení detského súboru.

Vzácneho hostia po celý čas sprevádzali: podpredseda ÚV KSCaS Fr. Kurnát, tajomník ÚV A. Andrašák, podpredseda OV na Spiši J. Bryja a st. inštruktor ÚV E. Mišinec.

Návšteva inž. Ondreja Karkuša vedúceho Oddelenia pre kultúru

ROBOTNICZA SPOŁDZIELNIA WYDAWNICZA
„PRASA-KSIĘZKA-RUCH“

PREZES

Warszawa, dnia 27.04.1983 r.

Towarzysz

ADAM CHALUPEC

Redaktor Naczelný

Miesięcznika „ŽIVOT“

Warszawa

SZANOWNY TOWARZYSZU REDAKTORZE!

Z okazji 60 rocznicy urodzin proszę przyjąć od Zarządu Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej „Prasa-Książka-Ruch“ najserdeczniejsze gratulacje.

Proszę przyjąć także życzenia nowych osiągnięć w pracy dziennikarskiej, zdrowia oraz wszelkiej pomyślności osobistej.

Zdzisław Andruszkiewicz

JURGOV

Miestna skupina Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Jurgove usporiadala slávnosť na záver osláv 35. výročia vzniku našej krajanskej organizácie. Slávnosti sa zúčastnil popri činitlechoch našej organizácie, členoch výboru miestnej skupiny a Jurgovčanov inž. Ondrej Karkuš, vedúci Oddelenia pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákmami Matice slovenskej.

Príležitostný prejav v mene výboru miestnej skupiny predniesol člen výboru MS kr. Andrej Vojtas, v ktorom okrem hodnotenia pôsobnosti Spoločnosti v Jurgove poukázal na význam kultúrnej spolupráce s Maticou slovenskou a navrhoval častejšie styky s touto významnou kultúrnou ustanovizňou.

Najvýznamnejším momentom slávnosti bolo udelenie najzáslúžilejším krajanom a krajanákom vyznamenaní, ktoré odovzdal podpredseda Ústredného výboru KSCaS kr. František Kurnát. Za dlhoročnú a obetavú prácu pre rozvoj Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku medaily Za zásluhy pre KSCaS obdržali kr. Veronika Chovancová a kr. Jozef Vojtas. Zasa čestné diplomy prevzali kr. Mária Gombóšová, Helena Gombóšová, Andrej Martinčák, Ján Chovanc, Andrej Gombóš, Ján Vojtas a učiteľka slovenčiny Mária Glodasiaková.

V kultúrnom programe, ktorý pripravila učiteľka sloveniny M. Glodasiková, žiaci základnej školy striedavo recitovali a spievali básne a piesne slovenských autorov.

Po tejto časti slávnosti nasledovala krajanská beseda, ktorej hlavnou tému bola o.l. spolupráca medzi našou Spoločnosťou a Maticou slovenskou. Krajania chceli totiž využiť prítomnosť inž. Ondreja Karkuša, aby sa oboznámili s úlohami Matice slovenskej a najmä s programom Oddeľenia pre kultúrne styky so Slovákmi v zahraničí. Diskutovali aj o otázkach našich krajanov odbojárov.

Slávnosť sa skončila v neskorých večerných hodinách.

EUGEN MIŠINEC

PRVÝ JARNÝ DEŇ V JABLONKE

Stalo sa už tradíciou, že naša Základná osmročná škola slávi príchod jari. Zorganizovaná v tomto roku slávnosť bola vydaná. Rozšírili sme násť vlaňajší program o dve vystúpenia.

Naprv sme predviedli hru Príchod jari, potom nasledovalo spoločné posedenie učiteľov so žiakmi, napokon sme všetci išli na most nad Čierňou Oravou, kde po odspievanej príležitostnej piesni, riaditeľka školy Joanna Janasiiová zapálila Morenu, ktorú Vladislav Pilch hodil do vody. Morena, ktorú robil Tadeáš Novák potom plávala Čierňou Oravou do Oravskej priehrady na Slovensku. Na spiatočnej ceste sme stretávali žiakov z iných škôl v Jablonke.

V hre vystupovali: Ondrej Modlák ako vretienko, Bohuslav Sonček ako chlapec hľadajúci jar, Vladislav Pilch ako bača, August Pierog, Alojz Zgama a Stanislav Stachulák ako valasi na salaši. Ďalej Mária Machajová, Margita Šperláková a Mária Jablonská ako sedmikrásy, Mária Slanická ako snežienka, Stanislava Krišiaková ako fialôčka, Alojz Zgama ako podbel.

V hudobnej recitácii Štýria majstri vystupovali: Gražina Sončeková, Irena Kozubová, Mária Machajová a Mária Slanická. Zasa v úlohe rozprávačov o zime vystupovali: Gražina Sončeková, Irena Kozubová a Kristína Zgámová.

Učiteľom a žiakom sa oslava veľmi páčila a budú veľmi radi vystupovať aj v budúcnosti. Vysoko ocenila vystúpenia aj riaditeľka školy J. Janasiiová, ktorá podakovala účinkujúcim žiakom.

JÁN HALÁČ

TYCHY

V novom volebnom období 20. marca t.r. zasadol prvýkrát výbor Miestnej skupiny KSČS na Sliezsku so sídlom v Tychách. Schôdzka sa zúčastnilo všetkých 7 novozvolených členov výboru. Riešili otázky týkajúce sa miest-

nej skupiny, registrácie výboru a jeho činnosti v novom sídle, diskutovali o pláne práce na súčasné volebné obdobie a o finančnom rozpočte na tento rok. Vybaľovali miesto pre klubovňu a jej zariadenie. Po preriešení organizačnej stránky účastníci schôdzky sa venovali spoločenskému, kultúrnemu životu krajana, otázkam krajanskej tlače, stretnutiam krajana. Vedľa pre potreby krajana bola mestná skupina založená, má ich reprezentovať a slúžiť im. Prítomní zvolili dvoch delegátov na VII. zjazd KSČS, predsedu Františka Šeligu a podpredsedu Bronislava Knapčíka. Miestna skupina na Sliezku pôsobí už tretí rok a je zatiaľ najmladšou mestnou skupinou Spoločnosti. Pri príležitosti vstupu do nového roku 1983 MS obdržala o.l. z mestského úradu želania tvorivého optimizmu a úspechov v ďalšej práci.

Krajania si pripravujú na tradičnú súťaž českej a slovenskej piesne v Ustroni, chystajú sa na vlastivedný výlet do svojej otčiny. Majú v programe Krajanskú vatru v Goczałkowiciach a výlet do Krakova. Na schôdzke výboru sa tiež hovorilo o štúdiach krajanskej mládeže, o kurzoch slovenského jazyka na SAS-e v Bratislave, o možnostiach sanatórnej liečby v Československu. Novozvolený výbor od prvých chvíľ snaží sa pristúpiť k programu krajanského kultúrneho hnutia zodpovedne a s plným zaangažovaním. Zároveň prizýva všetkých krajana Miestnej skupiny na Sliezku k pomoci, k tvorivej aktivite a počíta s priateľskou spoluprácou nadriadených orgánov.

BRONISLAV KNAPČÍK

NOVÁ BELA

Dňa 20. marca 1983 sa v Novej Belej konala výročná volebná schôdzka miestnej skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov. Zúčastnilo sa jej asi 70% členov miestnej skupiny, tajomník ÚV kr. A. Andrašák a predsedu OV na Spiši kr. Fr. Kurnát.

Schôdzku otvoril predsa MS kr. J. Gronka, ktorý prednesol správu za uplynulé obdobie, ktorá obsahovala hodnotenie činnosti MS. Uvedol v nej rad úspechov na kultúrnom a organizačnom úseku, napr.: MS za účasti predstaviteľov ÚV oslavila 35. výročie vzniku a pôsobnosti KSČS v Poľsku, dychovka sa zúčastnila prehliadky v Gorliciach a súbor piesní a tančov vystúpil na oslavách 35. výročia v Novej Belej a Krempachoch.

Veľkou udalosťou bolo odovzdanie Hasičského domu do užívania.

Novoborskí aktivisti, odbojári a krajanské deti sa zúčastnili zájazdu na Slovensko na pozvanie Matice slovenskej.

Správu revíznej komisie predložil jej predseda kr. Peter Sabura. V správe sa zdôrazňovalo, že nie všetci členovia si zaplatili členské príspevky za rok 1982.

Nasledovala diskusia, ktorej sa zúčastnili mnohí krajania. Medzi inými kr. Andrej Skupin pripomeral ešte stále nevyriešený otázku predplatného na Život za rok 1981/82. Krajania Fr. Kurnát, Fr. Chalupka a Jozef Majerčák sa zaoberali problémom vybavenia súboru, ktorý potrebuje krpce, čízmy, valašky a mikrofóny. Krajania sa dožadovali premietania slovenských a českých filmov v klubovni. Diskutovali aj o organizačných problémoch v súvislosti s novou miestnosťou pre dychovku.

Krajania schválili na schôdzke pracovný plán svojej miestnej skupiny na nové obdobie, v ktorom sa o.l. zaviazali zvýšiť počet členov, zvolať šest schôdzky MS, zvýšiť počet predplatiteľov Života, zapojiť sa do osláv 25. výročia existencie Života a spolupracovať so školou.

Nasledovali voľby výboru MS, revíznej komisie, delegátov na zjazd a obvodnú schôdzku, ako aj dopisovateľov Života.

A.M. KRIŠTOFEKOVÁ

V mene poškodených občanov z Novej Belej Vám d'akujem, vážený pán šéfredaktor za pomoc a intervenciu za dňa 10. novembra 1982 týkajúcu sa vrátenia roľníkom z Novej Belej pred termínom zaplatenej sumy za vodovodné zariadenia.

Prepáčte, že pišem tak neskoro, z Finančného oddelenia Vojvodského úradu, v Novom Sazci odpoved sme dostali až 7. februára 1983. Gminný úrad nám iba teraz dal ústnu odpověď, že nadplatené sumy nám odpočítajú z poľnohospodárských daní.

Ešte ráz Vám v mene všetkých roľníkov srdečne d'akujem. S krajanským pozdravom

FRANTIŠEK CHALUPKA

KRÁSNE JUBILEUM

Dňa 13. februára 1983 slávili svoje jubileum manželia Andrej a Kristína Chalupcovci a Jozef a Katarína Lojekovci. Prešlo už 50 rokov, ako si povedali áno a sľobili manželskú vernosť.

Naši oslavenci sú dlhoročními členmi KSČS v Novej Belej. Vzorne si plnia svoje členské povinnosti. V mladších rokoch sa

Katarína a Jozef Lojekovci s vnukmi Robertom, Jarkom a Andrejom.

Kristína a Andrej Chalupcovci s vnukom Rafaelom. V pozadí predsedu KSČS v Novej Belej Ján Gronka a predsedu Obvodného výboru na Spiši František Kurnát.

aktívne zúčastňovali na kultúrnom a spoločenskom dianí obce.

Jozef Lojek bol v päťdesiatych rokoch členom výboru miestnej skupiny v Novej Belej a zastával funkciu pokladníka.

Jubilantom prišli medzi inými zahľaželať v mene Spoločnosti predsedu MS KSČS v Novej Belej Ján Gronka a predsedu Obvodného výboru na Spiši František Kurnát.

ZOFIA CHALUPKOVÁ

ODPOVEDÁME

A.K. VELKÁ LIPNICA. V súlase s predpismi čl. 12 zákona zo dňa 26. mája 1982 o osobitných oprávneniach odbojárov, na základe ktorého majú právo na odbojársky prípadok (Zb. zák. č. 16 pol. 122) si nevyžaduje výkonné nariadenie. Totiž z obsahu tohto predpisu jednoznačne vyplýva, že odbojárom, ktorí majú nárok na starobný alebo invalidný dôchodok a nedostávajú prípadky za vyznamenanie radom alebo čestným titulom buď za tajné vyučovanie, prislúcha k starobnemu alebo invalidnému dôchodku odbojársky prípadok vo výške, akú predvídadú predpisy o dôchodkovom zabezpečení pracovníkov a ich rodín alebo iné predpisy o dôchodkovom zabezpečení — týkajúce sa prípadkov za vyznamenania radom alebo čestným titulom.

Podľa predpisov zákona zo dňa 14. decembra 1982 o dôchodkovom zabezpečení pracovníkov a ich rodín (Zb. zák. č. 40, pol. 267) prípadok za vyznamenanie radom alebo čestným titulom (teda aj odbojársky prípadok) prislúcha vo výške 20 percent základu pre výmer starobného alebo invalidného dôchodku, avšak nie viac než 3000 zl.

Základom pre výpočet odbojárskeho prípadku je verifikačné potvrdenie VV ZBoWiD, ktoré treba predložiť dôchodkovému orgánu. Takéto potvrdenie sa vyžaduje tak od odbojárov zdržených, ako aj nezdržených v ZBoWiD. Hovorí o tom čl. 2 a čl. 3 odstavec 1 a 2 zákona zo dňa 26. mája 1982 o mimoriadnych oprávneniach odbojárov.

KÝM DIETĀ DOSPEJE

NIE PÔVOD...

O inteligencii detí rozhoduje nie pôvod ale výchova — k takému tvrdenu dospelí naposledy vedci z francúzskeho Štátneho ústavu zdravia a lekárskeho výskumu. Pozorovali deti z rôznych prostredí, adoptované a tie, ktoré vychovávali rodičia. Ukázalo sa, že súrodenici, ktorých adoptovali viaceré rodiny na rôznej intelektuálnej úrovni a s rôznym spoločenským postavením sa výrazne líšili stupňom inteligencie. Pričom priemer výsledkov, ktoré tieto deti dosiahli v rôznych testoch na meranie inteligencie zodpovedá priemeru výsledkov iných detí z tej istej spoločenskej vrstvy a nie premieru, ktorý získali ich bratia a sestry. Výsledky výskumu francúzskych psychológov protirečia zaužívajúcim tézam o genetickej podmienenosťi inteligencie.

DIETĀ SA NUDÍ

„Môže sa celkom malé dieťa nudiť? Pozorujem svoje 4-mesačné dieťa a zdá sa mi, že v čase keď bdie, potrebuje sa niečim zaoberať, mať nejaké rozptýlenie.“

Uvažujete správne. Dojča, keď sa nudí, pláče — rodičia hľadajú príčiny plaču všeliké, ale ten fakt väčšinou opomien. Už 3-mesačného dieťa si môžeme všimnúť potrebu pozrať po prebudení pohybujúce sa osoby alebo predmety. Pláče teda dieťa, ktoré necháme v kočíku pod holou stenou domu, pláče, keď leží v posteľke, z ktorej takmer nič neviđno, keď je v ohrádke bez hračiek, odkiaľ nemôže nič zaujímať pozorovať.

3-mesačné dojča sa dokáže hrať hrkálkou, keď mu ju vložíme do rúčky, 5-mesačné sa dokáže sami priblížiť k hračke, ktorú položíme v určitej vzdialnosti od neho. Dojča prestane plakať, keď ho zoberieme na ruky nie preto, že chce byť práve na rukách (ako si to myslíme), ale preto, že sa chce pozerať na svet z vyhovujúcej polohy.

Rozvoj dieťaťa, ktoré nepozná nudu je vo všetkých smeroch lepší. Aby sa dieťa nenudilo, musíme mu neustále poskytovať podnety, vzpruhu, pochopenie. Tieto činitele splnia svoju úlohu, keď budú zodpovedať veku a teda aj možnostiam dieťaťa. Napríklad, posadzovanie dieťaťa pred televízor nebude pre ne povzbudením ani podnetom. Rodičia si to často iba nahovárajú, zatiaľ je to iba pochodený a ľahko dostupný spôsob ako sa dieťaťa na čas zbaviť. Televízia nemá nijaký vplyv na rozvoj tak malého dieťaťa, nehovoriac o tom, že škodlivý vplyv na jeho zdravie.

NAJLEPŠÍ RECEPT

Nemluvnáta dovedou často bez príčiny celé hodiny plakať, čímž privádžajú rodiče k zoufalstvu. Ukázalo sa, že tomu lze zabrániť. Je známo, že nemluvné slyší pláč jiného dieťete samo začína koncert. Při pokusech o zjištění, zda je to vlastnosť vrozená nebo získaná, byla naznamenaná zajímavá reakce novorozenat. Když nemluvně uslyší vlastní pláč nahraný na magnetofonovém pásku, uklidní se, jako by se stydělo za vlastní hlas. Tato metoda je však účinná pouze do konce šestého měsíce. Pak už dítě pláče, když chce.

Nehreši ti, kteří hřesí z lásky. (O. Wilde)

Clověk, zbavený vlastní vůle, je člověk bez stínu. (M. Majerová)

Je velkým hřichem ne-povšimnout si vlastního štěstí. (J. Iwaszkiewicz)

Pomysli: d'ábel je starý — jak starý musíš byt, aby's ho pochopil. (J.W. Goethe)

Zivot má i tmavé stránky, to je zbytek jeho slušnosti. (S.J. Lec)

Kdo hraje vysoko, nezná cenu malých věcí. (L. Lohberger)

INZULÍN
ODHALUJE POHĽAVIE

Na základe pozorovania tehotných žien chorých na cukrovku

lekári z NDR objavili výraznú súvislosť medzi pohľavím očakávaného dieťaťa a množstvom energie, ktorú ženský organizmus spotrebuje. U všetkých žien pozorovali rastúce úmerne s rozvojom tehotenstva nároky na inzulin, zvlášť nápadné v posledných 3 mesiacoch pred pôrodom. Ich intenzita však bola nerovnaká, v závislosti od pohľavia plodu. Ženám, ktorým sa narodili chlapci, bolo treba zvýšiť dávkou inzulinu o 50 percent, ale budúcom mamičkám dcér až o 100 percent. Mechanizmus tohto javu je zatiaľ neznaný, predpokladá sa o.i. vplyv pohľavných hormónov.

PRÍSLOVIA MIESIACA

- VÝCHODNÍ: Rez zničí všechno kromě smutku.
- FINSKÉ: Líni oživají večer, a ti nejlinnejší v sobotu.
- ARABSKÉ: Pravá etnosť nedláždá potají, to co by neudělala veřejně.
- INDICKÉ: Zízeň uhasi studnou, nikoliv moře.
- ETIOPSKE: Noc mijí rychle, když myšlenky běží daleko.

TAKOVÝ JE ŽIVOT

AJ JAR MĀ SVOJE PREKVAPENIA

V teplom máji sa nečakane ochladzuje. Prečo je to tak? Podľa hypotézy kandidáta geologickej a mineralogickej vied M. Fartukova nájdeme rozlúštenie v podzemných vodách. V máji sa ich prítok k povrchu Zeme zvyšuje a teplota klesá. V septembri všetko prebieha naopak.

NEBOJ SA

„Neboj sa byt hrdý na svoje dieťa“ — prečítali sme v jednej z knižiek o zdraví, starostlivosti a výchove dojčaťa a malého dieťaťa. Potešili sme sa z tej vety, lebo vždy sme boli toho názoru, že je prirodzené, keď rodičia prejavujú hrdosť a radosť z vývoja svojho dieťaťa. Priznajme teda, že jav, keď mladá mamička a mladý otec s nadšením a vzrušením rozprávajú, aké je ich dieťa mûdre, šikovné, čo všetko už vie, ako krásne vyzerá, je celkom normálny. „Nenormálni sú zdajú byt — čítame ďalej v spomínamej knihe — tí rodičia, ktorí nikdy neprejavujú záujem o svoje dieťa, hrdosť na ne, nikdy o ňom nehovoria.“

VIEŠ, ŽE...?

TUČNOTA A SRDCE

To, že tučnota škodi zdraviu vieme dôvod. Posledné vedecké výskumy potvrdili, že obéznym ľuďom sa zužujú tepny, ktoré dodávajú krv do srdca, keďže majú príliš veľa lipoproteínu, s malou krvnou hustotou. V dôsledku toho, na stenach tepien sa osadzuje cholesterol, tepny tvrdnú a napokon sťažujú prieskok krve, čo môže spôsobiť srdečný záchvat. Vyplati sa teda dávať pozor na správnu váhu.

DRAHÝ ROZVOD. Soud v Kalifornii udělil rozvod saudskému šejkovi a jeho ženě, ktoré přisoudil polovinu šejkova majetku, odhadnutého na 6 miliard dolárov. Byl to nejdražší rozvod v dějinách tohto soudu.

PODPALOVALI, ABY MOHLI HASIT. Nedávno bol v Olštiny ském vojvodství zadružen palic, ktorý zpôsobil sériu požiaru v Pietraszewie u Dobrého Miasta. Ukázalo sa, že je to hasič, ktorý se po podpalení horlivé podílel na hašení požáru.

Obyvatele Olštiny zneklidňovaly opakujúce se požáry ve sklepech. Nejdôbre se soudilo, že je to náhoda, ale když bylo naznačené až pět takových požáru denně, nikdo už nepochyboval, že jsou vyvolány úmyslně. Ukázalo se, že žháři byli dva třináctiletí chlapci, kteří utekli z domova a nočovali ve sklepech. Nejdôvodom rozdávali ohň, aby se ohřáli. Pak už podpalovali úmyslně, aby se mohli dívat na hašení. V několika případech při tom sami pomáhali.

PAMĚTI KOMORNÍKA PRINCE CHARLESE. Bývalý komorník britského následníka trůnu Stephen Barry vydělal na prodeji svých vzpomínek ze služby v Buckinghamském paláci americkejmu vydavateli 25 000 liber (3700 000 dolarů). Paměti nevyjdou v Anglii, protože proti tomu zaprotestovala královna Alžběta II.

VE SLUŽBÁCH PAŠERÁKŮ. Šest mladých turistů z USA a Evropy bylo zadruženo na letisku v Seulu za pokus o propašování klenotů a švýcarských hodinek, jež patřily čínské pašerácké bandě v Hongkongu. Za tuto službu dostali mladí turisti zadarmo letenky na tratis Hongkong — Seul a každý 200 dollarů ako odmenu.

ZO STARÉHO KALENDÁRA

To dievča, ktoré sa narodilo v tomto mesiaci, je úplne oddané priateľstvu a láske, skoro a šťastne sa vydá a stane sa radosťou svojho muža a svojej rodiny; často bude požehnávaná deťmi.

Ten muž, ktorý sa v tomto mesiaci narodil, je výškou a jemnosťou zvlášť voči krásnemu pohľaviu, ale je nepriateľom cifrovania. Jeho mladé roky sa omínu v slastiach lásky a zámedlo dostane za ženu dobrú devu; jeho manželstvo bude čo najblázenejšie, len niekedy ho rozhnevajú všeljaké klebety, čo ale sladkosť lásky skoro zaženie.

VE DVOU BARVÁCH

Přitomnost dvou barev se zdá jedním ze základních prvků módy na jaro a léto. Pruhý ve dvou barvách, jednobarevné šaty s bílým límečem a manžetami, světlá sukně a námořnický modrý kabátek; ze všech dvojic barev však zcela výrazně vedou černá a bílá. Na našich snímcích černá a bílá v pletené módě: pletené šaty nad kolena, hladké, rovné, pohodlné. Patent se opakuje u krku, dvakrát na rukávech, na lemu kapes a jako široký pruh ukončuje sukně. Na druhém snímku bílý svetrík s lodičkovým výstřihem, jehož zapínání zdůrazňuje ramena.

KOMBINACE

Podaří-li se vám koupit kousek vhodné látky, radíme vám neřít z toho šaty. V době krize je mnohem lepší ušít sukně a blúzku univerzálního střihu. Pak to můžete nosit dohromady nebo každá zvlášt na sto způsobů v jiných kombinacích.

Nejlepší blúzkou bude tzv. dědečkova košíle, rovná, s dlouhými rukávy a stojatým límečkem, zapinaná do pasu na knoflíky, s plisou. Rukávy nemusí mít manžetu; dnes se nosí dlouhé rukávy zavinuté do libovolné délky, stačí tedy dolní kraj obroubit. Takové košile se šily ze surového plátna nebo z pastelových plátněk s drobnými proužky nebo kostkami. Bylo by dobré tuto zásadu udržet, ale můžeme košili ušít i z větší kostky nebo z hladké látky v ostré barvě (o blúzce si přečtěte vedle — Co na léto).

K takové košili se dobré hodí lehká lidová sukně, nabíraná v pase a s volánem dole, ale volán není nutný. Sukně může mít vpředu trojhelníkové sedlo (od pasu dolů) a teprve do něho bude nabraná. Stále módní jsou i rovná sedla.

Blúzku i sukně můžete nosit doslova se vším, bez ohledu na styl. Chcete-li je spojit jako celé šaty, pamatuji spojení zakrýt, nejlépe jiným páskem, šátkem nebo šerpou ze stejně látky.

BLÚZKY PRO KAŽDOU PŘÍLEŽITOST

Často píšeme o blúzkách, které patří k základním součástem našeho šatníku. Nejsou už jen doplňkem kostýmu nebo svetru, existují samostatně. Změnil se i střih. Samozřejmě stále se nosí ty klasické, košilové, ale nej-

módnější jsou vystrojené blúzky s širokými rukávy, volánky a ozdobným výstřihem.

Jsou-li usíté ze silnějších, barvených látek, hodí se pro všechny den do práce, k sukně nebo kalhotám. Nejlépe však vypadají v bílé nebo světlé pastelové barvě. Tak oblečené můžeme jít i do divadla, na návštěvu ke známým i na jiné slavnostnější večerní příležitosti. Z doplňků jsou znova v módě motýlky.

BILL
BLASS

THIERRY
MUGLER

BILL BLASS (New York). Jednoduchý vlněný komplet v jezddeckém stylu, doplněný blúzkou s kravatovou šálou, se skládá z rovného kabátka s dlouhým rozporkem vzadu a kalhotové sukně.

THIERRY MUGLER (Paříž). Vlněné dvoudílné šaty, Měkký, zdánlivě dlouhý kabátek má pas zdůrazněný šerpu.

KRÁSA NA JAR

Tak ako v celej prírode, ožíva omladnutí na jar — je túžbou každej ženy. Teda nový účes, nejaký módný doplnok, zmena farby rúzu a plánovaná návšteva u kozmetičky. Ale... Služby sú drahé, chýba nám čas a okrem toho nie návšteva v kozmetickom salóne, nie záračné lieky, ale drobné domácke, každodenné činnosti prinášajú najlepšie výsledky. Teda dnes — predpis na jarnú krásu.

— Pokožka na ramenách, laktach a chodidlech je po zime drsná. Najlepším spôsobom na jej zjemnenie je každodenná masáž kefou a po umytí balzám alebo krém. Na praskajúcu pokožku je najlepšia mast s vitamínom A a na „husaciu kožku“ vtierať kuchynské soli.

— Pohár vrelej vody na prázdný žaludok je nielen výborným regulátorom trávenia, ale aj kozmetickým prípravkom. Áno, je to pravda: keď tráviaci systém dobře pracuje, stráca sa unavenosť pleti a opuchlinu viečok. Odporúčame tiež piť vývar z fialky trojfarebnej, rumančeku a mäty.

— Znečistenú — unavenú pleť rýchle uvedieme do poriadku masážou — (1–2 krát týždenne), mäkkou kefkou. Na tvár nanesejme hrubšiu vrstvu kozmetickej smotany a masírujeme kruhovými pohybmi kefky. Po niekoľkých minutach starú smotanu musíme odstrániť, položíť novú vrstvu a celý postup opakovat. Dobré výsledky prinášajú obkladu z rumančeka a umývanie tvá-

re mliekom. A na oči — obkladu z čajovej esencie.

— Nič nám nedá broskyňovú pleť, keď budeme málo spávať. Terajšie obdobie a atmosferické zmeny sú najčastejšou príčinou nespavosti. Ale namiesto práškov navrhujeme vývar z rumančeka alebo lipy. A tesne pred spánkom pohár teplého mlieka.

— Najhoršie vyzerajú teraz vlasy. Dobrý šampón, časté kefovanie, pláchanie v bylinách — to sú dobré lieky. Pristrihnutie tiež regeneruje vlasy (tentoraz sú módne krátke účesy). Zasa, keď sa vlasy rozdrojujú, lámu — odporúčame nasledujúcu kúru. Končeky vlasov zbierame do viazaníčiek, natrieme ricinovým olejom, natočíme na kúsky alabalu a necháme tak na celú noc. Blond vlasy oživuje citrónová šťava: po vypláchnutí v teplej vode natierame ich citrónovou šťavou, ktorú musíme opláchnúť po 10 minútach.

PEKNÉ RUKY

Drsné a domácimi prácamy zničené ruky môžete rýchlo a účinne priviesť k slušnému výzoru, keď ich na niekoľko minút ponoriť do teplej sŕvátky alebo do soľného roztoku (3 lyžičky soli na literu vody). Tak isto účinná je masáž dlani čerstvo uvareným rozpučeným, vychladeným, ale ešte teplým zemiakom.

LEKARZ
WETERYNARII

PRUDKÉ ZDUTIE BACHORA

Výnimočne pekné a teplé počasie minuloročnej jesene žičilo polnohospodárom, chovatelia dobytka mali však v tom čase nemaľ starosti. Priažnivé podmienky urýchli rozvoj rastlín na poliach, postrníková d'atelina prudko vyrásťla a prerástla strnísko. Nočné poklesy teplôt a vysoké teploty cez deň spôsobili, že lúky a polia bývali väčšinu doby zarosené. Napriek tomu, roľníci ako keby si neuvedomovali hroziace nebezpečie, už od rána bezstarostne vyháňali dobytok na strníská. Dôsledky nedali na seba dlho čakať. Mnoho kráv postihlo prudké zdutie bachora a veľa z nich v dôsledku oneskorenej alebo neodbornej pomoci padlo. Väčšina pripadov sa vyskytla na Spiši. Objasníme si bližšie, čo znamená prudké zdutie bachora u dobytka.

Zalúdok prežívavcov, čiže dobytka, oviec a kôz má inú stavbu ako žalúdok koní, ošípaných alebo človeka. Pozostáva zo štyroch časti – bachor, čepiec, kniha, slez – cez ktoré prechádza potrava. Bachor je najväčší a vyplňa celú ľavú stranu brušnej dutiny. Prežívavce rozdrobujú a rozmelňujú pokrm v ústnej dutine iná ako ostatné zvieratá. Prehlnutá strava prechádza cez pažérak a dostáva sa do bachora. Keď zviera zhlíne určité množstvo krmiva a bachor sa mu častočne vyplní, prestane jeť a začína prežívať. Dôsledne navlhčená a premiešaná v bachore po-

trava vracia sa v malých dávkach do ústnej dutiny, kde ju zviera druhý raz prežíva, ešte raz dôkladne rozdrobí, rozmelní a navlhčí slinou. Tako prežutá a opäťovne prehlnutá potrava prechádza do druhej časti žalúdka – do čepca. Po ďalšej dávke krmiva, ktoré je už značne prekvásené nahromadi sa v bachore veľké množstvo plynov. Plyn bolestivo rozťahuje steny bachora a zviera nemôže ďalej prežívať. Takýmto silne prekváseným krmivom sú v prvom rade všetky zelené – ešte nerozvitnuté rastliny z čelade vikovitých: d'atelina, lucerna, vika, hrach. Nebezpečné je aj iné zelené krmivo: mladé obilie, bujná tráva, kapustné a zemiakové listy, vykličené na strnískách klas. Zdutie spôsobuje voda, ktorú obsahujú zjedené rastliny. Toto ochorenie sa preto často vyskytuje v oblastiach s čerstvými strnískami alebo po chladnej jaři, keď vegetácia začne prudko bujniť. Veľa vody obsahuje zarosené alebo pokryté inovárou, zamrznuté alebo premoknuté krmivo (preto sú zdutia najbežnejšie zavčasu ráno, vo vlnké dni, na jar a na jesenn). Nebezpečenstvo zdutia sa zvyšuje, keď sa pojí bezprostredne po príchode z pastviska alebo priamo po krmení. Riskantné je tiež podávanie zvádzaného alebo zohriateho krmiva alebo krmiva, ktoré sa prekyslo a hnije. Zdutie podporuje pažravé jedenie, znížená výkonnosť svalov bachora, dlhodobé kfmenie v maštaliach, prekonanie ľažkých chorôb. Bachor a čepiec sa následkom rýchleho nahromadenia plynu rozťahuju a zväčšia. Príznaky a fažnosti sú také isté ako pri preplnení bachora, s tým rozdielom, že pri zdutí sú ovela prudšie. Pod vplyvom zvýšeného tlaku plynov veľká ich časť sa dostane do krví. Prílišné rozťahnutie stien žalúdka a pôsobiaci na ne tlak brzdi jeho činnosť, najmä grganie. Ako sa to prejavuje? Počas jedenia alebo hned po spožití silne prekvásenej potravy zviera sa stáva nespokojné, začína sa hribiť a obzerať na boky.

Zároveň sa zväčšujú rozmery brucha a ľavý bok sa oblúkovo dviha do výšky. Úmerne s narastaním objemu brucha zviera sa začína dusiť. Údery srdca sú prudké. Príznacný je ustráchaný pohľad a silné potenie. V konečnom štádiu sa zviera začína triať, zvali sa na zem a v kŕčoch dokoná. Keď je priebeh ľahší, je možné samovyliečenie. Prudké zdutie je spravidla zhubejšie pre ovce než pre dobytok. Najnebezpečnejšie je zdutie po zjedení d'ateliny. Nepriaznivý vplyv ochorenia umocňuje vycieranie a znížená prispôsobivosť ešte mladých alebo starých zvierat. Tak isto väčšie straty sú pri hromadnom výskytu zdutia, pretože možnosti súčasného liečenia väčšieho počtu zvierat sú – opäť liečeniu každého prípadu zvlášť – obmedzené.

Ihned po sponzorovaní chorobných príznakov treba začať zviera zachraňovať. V ľahších prípadoch účinne pôsobí masáž obidvoch bokov. Predok zvieraťa musí byť pritom výšie, aby sme mohli do priestoru, kde sa nad potravinou kašičkou hromadia plyny zaviesť pažérakovú sondu. Pomôžeme si, keď zviera poštvame do jarku pri ceste, na priehrade v maštali, alebo na dvere súkmo položené na snope slamy. Oveľa treba zdvihnuť za predné nohy a bachor pritlačiť kolennami. Dlhšia a niekoľkokrát opakována masáž podporuje unikanie plynov z organizmu. Masirujeme obidve strany brucha tak, že dlaňou pomaly a hlboko zatláčame na rôzne miesta na povrchu bachora. Nájomocné kŕče predžalúdkov dosiahneme vtedy, keď budeme polievať boky zvieraťa studenou vodou. Umele vyvolané dávenie alebo odgrávanie zriedkakedy prináša želaný účinok. Zviera vyvráti obsa žalúdka, keď mu budeme dráždiť podnebie, napríklad niekoľkokrát mu vytiahneme jazyk, alebo budeme v jeho ústnej dutine pretáhovať rôznymi smermi uzlikavý povraz, alebo mu, tak ako sa zakladá zubadlo, založíme povrieslo vymostené dechom. Ale najjednoduchšie oslo-

ZUZKA VARI

ČO NA OBED?

ZELEMOVÁ POLIEVKА

Rozpočet pre viac osôb: 250 g zeleru, 30 g masti alebo masla, 30 g hladkej múky, 10 g masti, 80 g žemle, voda, soľ, zelerové listy.

Očistený zeler pokrájame na rezance, oprážime na masti, zaprášime múkou, zalejeme vodou, osolíme a povaríme. Nakoniec pridáme opraženú žemľu a poskakné zelerové listy.

**RÉZANCE S MAKOM,
ORECHAMI
ALEBO SUŠENÝMI HRUŠKAMI**

Rozpočet pre viac osôb: 400 g krupicovej múky, 40 g masti, 40 g maku, orechov alebo sušených hrušiek, 60 g práškového cukru, 1 vajce, voda, soľ.

Do preosiatej múky pridáme vajce, soľ, vodu a vypracujeme

tuhšie cesto, ktoré na pomúčenej doske vyvalíkáme na hrúbku stebla, pokrájame na rezance a uvaríme. Uvarené a pomostené rezance posypeme zomletým makom s cukrom, orechami alebo postrúhanými sušenými hruškami.

HANÁCKE KOLÁČE

Rozpočet: 500 g krupicovej múky, 70 g kryštálového cukru, 70 g margarínu, 20 g droždia, 1 vajce, mlieko podľa potreby (asi 1/4 lit.), soľ.

Pinka: 250 g tvarohu, 50 g práškového cukru, 150 g slivkového lekváru, 1 žltok, citrónová kôra alebo citrónová vôňa.

Posýpka: 20 g masla, 20 g krupicovej múky, 20 g práškového cukru.

Do múky pridáme cukor, rozpustený tuk, droždie, vajce, soľ, vlažné mlieko a vypracujeme tuhšie cesto, ktoré necháme na teplom mieste vykysnúť. Vykytnuté na pomúčenej doske cesto vyvalíkáme, pokrájame na rovna-

ké štvorce a plníme tvarohovou plnkou. Naplnené kúsky dáme na vymostený plech, roztlačíme do okola a necháme vykysnúť. Potom dáme do prostriedku každého koláča kúsok lekváru, posypeme ho posýpkou a upečieme v stredne teplej rúre.

Pinka: Tvaroh vymiešame so žltkom, cukrom a postrúhanou citrónovou kôrou.

Posýpka: Maslo rozdrobíme s múkou a cukrom.

ZAPEČENÁ KRUPICA SO SYROM

Rozpočet pre viac osôb: 1 lit. mlieka, 3/4 vodového pohára krupice, soľ, 2 polievkové lyžice masla alebo margarínu, 100 g tvrdého žltého syra, zelený petržlen, cukor.

Krupicu zavaríme do vriaceho mlieka a za stáleho miešania varíme s maslom alebo margarinom. Keď začne hustnúť, pridáme polovicu postrúhaného tvrdé-

bodíme zviera od plynov špeciálou prehľávacou sondou, neradíme to však robiť neskúseným. Najprv treba vložiť do pápule drevén klin s otvorm a zabezpečiť ho povrazom. Potom začíname pomaly vovádať cez otvor sondu natretú mastou. Keď pocítíme odpór, musíme sondu kúsok vytiahnuť a až potom pokračovať v posúvaní. Musíme dávať pozor, aby zviera celý čas stálo predkom vyššie. Po zavedení sondy do žalúdka vytiahneme z nej zátku a plyn môžu voľne unikať. Je lepšie, keď tento zákrok robí kvalifikovaná osoba alebo priamo lekár, pretože neodborné zaobchádzanie so sondou môže zapričíniť udusenie zvierata, najčastejšie vtedy, keď sa sonda vloží do hrtana namiesto do hltana. V prípade, keď vyššie opísaný zákrok nepomáha a život zvierala je na väžkach, treba ho preklať čistým vydezinfikovaným trokárom. Prepichuje sa slabina po ľavej strane, v mieste, kde stena brucha je najviac vyzdvihnutá – na dlaň od chrbitice a na dlaň od panvového výbežku. Miesto treba pred výchom očistiť, vystríhať z neho srst a vydezinfikovať kúskom vaty namočenej v liehu. Trokár treba vbiť tak, aby jeho ostrie mierilo dopredu (v smere hlavy zvierala) a súkmo nadol. Keď je už dnu, treba jednou rukou opatrne vyťahovať nožik a druhou pridržiavať rúrkou (pošvu). Otvor musíme zakryť prstom, aby plyny neunikli naraz, lebo by zviera mohlo uhynúť. Rúrkou treba nechať v rane prinajmenšom hodinu po odchode všetkých plynov a celý ten čas musíme kontrolovať, či sa trokár, ktorý sa nedá stabilne pripievní k telu, nevyšmykol. Keď rúrkou vytiahneme, musíme miesto po nej opláchnuť čistou teplou, prevarenosou vodou, potom liehom a až do zahojenia raz denne potierať jódovou tinktúrou. V nutných prípadoch, keď zvieraťu hrozí udusenie, alebo keď trokár nemáme po ruke, môžeme bachor prepichnúť špicatým nožom. Plochú stranu noža obrátime priečne k pozdĺžnej osi tela, če-

ŠALÁT

KALERÁBOVÝ ŠALÁT

Rozpočet: 600 g kalerábu bez listov, 80 g cibule, 10 g cukru, 20 g oleja, voda, soľ, ocot.

Umytý, olúpaný kaleráb uvaríme v osolenej vode. Postrúha-

peľ pichneme do hĺbky 8—10 cm a skrútime ju tak, aby sa rana zláhka pootvorila. Tým spôsobom zabráníme uniknutiu všetkých plynov naraz. Keby plyny napriek tomu unikali príliš rýchlo, musíme ranu zakryť prstom a rýchlosť unikania regulovali.

Vnútorné zažívanie liekov, ktoré brzdia proces kvasenia má význam iba vtedy, keď môžeme súčasne zaznamenať pohyby báchora (a teda len pri ľahšom priebehu a na začiatku ochorenia), keď pohyby prestanú, lieky sa s obsiahnutou potravou nemiešajú. Podáva sa 50,0 formalínu rozpusteného v 2—3 l vody, 0,5 l vodky, 100,0 terpentínového oleja. Aj 0,5—1 l mlieka alebo 200,0—300,0 nafty zastaví tvorbu plynov a podávanie týchto prostriedkov spojené s dôkladnou masážou, ktorá urýchluje oddelenie plynov od potravinovej kašíky dáva lepšie výsledky ako chirurgický zákrok, ktorým sa báchor nareže a odstráni sa z neho časť potravy. Tieto liečivé tekutiny zavádzame do tela zvierat a sonda alebo priamo trogárom. Keď nebezpečenstvo zdutia zažehnáme, istý čas musí ešte zvierat dodržiavať prísnu diétu.

Pred zdutím budeme zvierat preventívne chrániť, keď zachovávame opatrnosť pri pasení a dodržíme podmienky správnej výživy. Nemali by sme prežúvavce vyháňať na ďatelinská ani na pasienky s veľmi bujným rastlinstvom a pred vyháňaním na pašu mali by sme zvieratám podávať trochu suchého krmiva. Podrobnejšie o výžive pri žalúdočných ochoreniah som písal v minulom čísle.

Na nebezpečných pasienkoch zvieratá mali by sa zdržiavať len krátko a mali by sa pritom neustále pohybovať. Akékolvek čerstvo pokosené zelené krmivo a tiež krmivo, ktoré sa môže ľahko prekysnúť, je zvädnuté a prehriate možno zvieratám podávať iba vo veľmi malých množstvach a zmiešať s veľkým množstvom suchého krmiva.

HENRYK MĄCZKA

me ho alebo pokrájame na rezance či plátky a dáme do misy s pokrájanou cibuľou. Zalejeme ho vývarom, v ktorom sme rozmiestili cukor, ocot a olej.

Šalát môžeme pripraviť aj zo surového kalierábu. Namiesto ocotu môžeme použiť citrónovú šťavu.

MLADÝM GAZDINÁM

Posekanú vňať dávame až do hotových jedál.

Odkrytý varíme iba špenát, aby nestratil farbu.

Aby paradajkový pretlak bol hustý, musíme ho varíť z čerstvo natrhaných paradajok.

Zeleninu nikdy zbytočne dlho nevaríme, lebo tým sa zvyšujú straty vitamínov.

Z dobre vyzretého ovocia sa rôsol nepripaví.

Aký si?

Aj v láske a manželstve sa často prejavuje ich nestálosť a neklud. Dievčatá a ženy narodené v tomto znamení sú inteligentné a obratné, dobré kamarádky, s ktorými sa nikto nenudí. Chcú byť obdivované nie pre krásu, ale pre rozum.

Blíženci majú slabú nervovú sústavu, ako aj priedušky a pľúca. Najčastejšie trpia na choroby týchto orgánov.

NÁŠ TEST

Ste romantická?

Tento test by vás mal primiť k tomu, aby ste trocha o sebe rozmýšlali. Ste samé srdce, alebo žena s prevahou rozumových schopností? Ste vari sentimentálna, alebo romantická, alebo nebudaj aj chladná...?

OTÁZKY:

Pravá láska nepozná žiarlivosť?
V živote možno ľúbiť iba jediný raz?
Láska všetko premôže?

Každá žena môže očakávať, že jej muž bude gavalierom?

V šťastnom manželstve nikdy nevyhasne láska? Keď sme naozaj zaľúbení, sme ochotní povedať všetko, čo sme v minulosti robili, myslili alebo si želali?

Pravá „ženská“ žena je lepší partner ako žena praktická?

Keď sme zaľúbení, nikdy sa neškripime? Vzdialenosť zväčšuje lásku?

Zaľúbený človek nikdy nezabúda na meniny, narodeniny a iné sviatky svojho partnera alebo partnerky a vždy ho alebo ju poteší darčekom?

Treba ukázať svoju lásku a prejavíť ju aj vtedy, keď nie je v súlade so zvykmi okolia, v ktorom žijeme?

Peňažná situácia nemá nijaký vplyv na vzťahy — láska môže byť šťastná aj bez peňazí?

RIEŠENIE:

Vždy, keď ste odpovedali áno, ziskali ste jeden bod.

AK MÁTE 10—12 BODOV: Ste celkom romantická. Chýba vám zmysel pre skutočnosť, myšlienky vždy zotrývate v minulosti. Bolo by lepšie, keby ste viac dôverovali svojim očiam ako srdcu. Navrhnete vám čosi: vyberte si tri manželské páry z okolia a požiadajte ich, aby odpovedali na otázky nášho testu. Celkom isto sa prekvapíte.

Ich základnou vlastnosťou je intelekt. Sú to mysliteľia, teoretici, ktorí majú radi myšlienku pre ňu samotnú a nie preto, že im umožňuje dosiahnuť niečo konkrétné, napr. aby zasiahli nepriateľa alebo znásobili svoj majetok. Sú to ľudia s tisícami možností, ktorých sa vzdávajú, aby dosiahli tisíceprvú. Celkovo ich duševná práca nie je príliš hlboká: keď predpokladajú, že našli nejaké riešenia, celá záležitosť ich prestáva zaujímať. Blíženec stále hľadá nové možnosti. Viac ako iní má rád zmeny. Všetko, čo dlho trvá, ich nudí, preto často menia svoje presvedčenie, názory, teórie a prácu. Nikto si tak rýchle nevytvorí nejaký úsudok, nikto tak rýchle nekončí nejakú záležitosť, ako Blíženec. Mýlit sa je ľudské, ale Blíženec to príliš často využívajú. Majú radí zmenu, rozum, cesty, pohyb, diskusie, vtip, rýchlosť, módu, eleganciu, modernosť, výrečnosť a aktivitu. Neznášajú stagnáciu, tradície, fažkopádnosť, samotu. Ľahko uveria tomu, čo prečítajú, ak to znie rozumne. Často sú to spisovatelia, novinári, dobrí reportéri. Sú výbornými sprostredkovateľmi vo všetkých záležostach, stále s otvorenou hlavou. Ak ovládnu svoje vlastnosti, často sa stávajú vynikajúcimi intelektuálmi. Netužia po zamestnaní, ktoré si vyžaduje námahu a sústredenie.

AK MÁTE 6—9 BODOV: Máte dosť vlastností, ktoré z vás robia romantickú bytosť, no predsa nepodliehate iba svojim citom. Nedovoli vám to praktická myseľ.

AK MÁTE 1—6 BODOV: Úsudok je u vás vždy na prvom mieste. To však neznamená, že sa nerozctliviete, keď sa dívate napríklad na nejaký romantický film. Ste vyrovnaná, viete presne čo chcete od svojho partnera. Keď sa budete pridržiavať svojich úsudkov, vyhnete sa mnohým rozčarovaniám.

AK MÁTE 0 BODOV: Ste stelesnením reálneho človeka. Patríte k ženám, ktoré všetko nazývajú pravým menom a ničoho sa nezlaknú. Veľmi často ste znechutnená, ale mälokedy sklamaná.

Odpověď: Koule G

Odpověď: 1—B, 2—D, 3—C.

PRAWNIK

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PAŃSTOWEGO ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ ZA SZKODY POWSTALE W BUDYNKACH ORAZ MIENIU W GOSPODARSTWACH ROLNYCH.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1982 roku wprowadzono na nowych zasadach obowiązkowe ubezpieczenie budynków oraz mienia w gospodarstwach rolnych. Ubezpieczenie to obejmuje budynki i mienie także właścicieli indywidualnych gospodarstw rolnych. Objęcie obowiązkowym ubezpieczeniem budynków oraz mienia Państwowy Zakład Ubezpieczeń potwierdza odpowiednim dokumentem ubezpieczenia. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 stycznia 1983 roku.

JAKIE RZECZY SĄ PRZEDMIOTEM UBEZPIECZENIA? UBEZPIECZENIU PODLEGAJĄ:

1. budynki z wyłączeniem: opuszczonych przez właściciela mających charakter tymczasowy, przeznaczonych na rozbiorkę, oraz użytkowanych na potrzeby warsztatów rzemieślniczych i usługowych.

2. mienie ruchome to znaczy: ziemiopłydy zebrane i złożone w budynkach, stertach, stogach, kopach i piwnicach, artykuły żywnościowe oraz pasza dla zwierząt, zwierzęta gospodarskie z wyłączeniem zwierząt futerkowych oraz drobia w produkcji fermowej, inwentarz martwy, materiały budowlane, w tym również materiały użyte w toku prowadzonej budowy budynku oraz inne materiały służące na potrzeby własnego gospodarstwa, wyłączeniem materiałów i maszyn służących do produkcji rzemieślniczej.

ruchomości i urządzenia domowe, w tym również należące do osób mieszkających z właścicielem i prowadzących z nim wspólne gospodarstwo domowe,

3. uprawy: żyto, pszenica, jęczmień, owies i proso — ziarno i słoma,

gryka i kukurydza — ziarno, rośliny pastewne przeznaczone na pasze — ziarno, korzenie, bulwy, zielona masa,

mieszanki zbóż i roślin pastewnych,

ziemianki — bulwy, buraki cukrowe — korzenie i liście trawy łąk i pastwisk zaliczane do klas I-IV normy państowej ustalonej dla siana.

JAKIE ZDARZENIA LOSOWE POWODUJĄ ODPOWIEDZIALNOŚĆ PZU?

PZU odpowiada za szkody powstałe wskutek następujących zdarzeń losowych:

1. w budynkach i mieniu ruchomym — pożar, uderzenia pioruna, powodzi, lawiny, gradu,

zapadania i usuwania się ziemi, wszelkiego rodzaju wybuchów, upadku pojazdu powietrznego, porażenia zwierząt gospodarskich prądem elektrycznym oraz huraganu i nadmiernego opadu śniegu. (Nie uważa się za powstale wskutek huraganu lub nadmiernego opadu śniegu pojedynczych szkód w pokryciu i konstrukcji dachowej, jeżeli okaże się, że konserwacja tych elementów była zaniedbana albo konstrukcja dachowa budynku nie odpowiadała normom technicznym.) PZU odpowiada ponadto za szkody w ubezpieczonym budynku oraz mieniu ruchomym powstające wskutek zaginięcia lub kradzieży dokonanej w czasie wyżej wymienionych zdarzeń losowych. Za szkodę w budynku i mieniu ruchomym uważa się utratę lub zmniejszenie ich wartości spowodowane zniszczeniem lub uszkodzeniem, jeżeli bezpośredni lub pośrednia przyczyna były wyżej wymienione zdarzenia losowe.

2. w uprawach — gradobicia i powodzi a w trawach łąk i pastwisk — powodzi.

Z jaką chwilą rozpoczyna się odpowiedzialność PZU? Odpowiedzialność PZU rozpoczyna się:

W ubezpieczeniu budynków — z dniem pokrycia budynku dachem,

w ubezpieczeniu mienia ruchomego — z dniem objęcia gospodarstwa rolnego ewidencja w urzędzie gminy. To samo dotyczy ubezpieczenia upraw.

NA JAKICH ZASADACH USTALA SIĘ SZKODY ORAZ WYPŁATY ODSZKODOWAŃ?

PZU dokonuje ustalenia wysokości szkody w ciągu 14 dni od otrzymania zawiadomienia o jej powstaniu. Ustalenia, których dokonuje się w miejscu powstania szkody wymagają obecności właściciela oraz świadków, z tym że nieobecność zawiadomionego właściciela nie wstrzymuje oszacowania szkody. Wysokość szkody w ubezpieczonym mieniu ruchomym ustala się według następujących zasad:

w ziemiopłodach według obowiązujących podstawowych cen skupu, bez dopłat, premii kontraktacyjnych i potrażeń, a jeżeli obowiązują ceny zróżnicowane w zależności od klas ustalonych w cennikach skupu to według przeciętnej ceny wszystkich klas. Dla nizziej wymienionych ziemiopłodów przyjmuje się wartość 1 q w określonym procesie wartości 1 q żyta: ziemniaków — 35%, buraków pastewnych i innych okopowych pastewnych — 20%, siana traw — 35%, siana roślin motylkowych — 40%, zielonek i kiszonek — 15%, słomy o przydatności paszowej, z wyjątkiem słomy prosa — 25%, słomy na ściółkę — 10%.

W słomie prosa — w wysokości 15% wartości ziarna, w części nadziemnej buraków cukrowych — w wysokości 25% wartości korzeni, w części nadziemnej roślin okopowych uprawianych na paszę, z wyjątkiem ziemniaków — w wysokości 20% wartości korzeni,

w inwentarzu żywym: w bydle i koniach w wieku od 6 miesięcy — według zasad ustalonych w obowiązkowym ubezpieczeniu tych zwierząt od pad-

nięcia i dobicia z koniecznością to znaczy ustala się w procentach normowej wartości w zależności od wieku zwierzęcia i od tego czy było leczone czy nie.

W pozostałym inwentarzu żywym — według obowiązujących cen, wieku i wagi zwierzęcia, w inwentarzu martwym, ruchomościach domowych, materiałach budowlanych, w tym również materiałach użytych w toku prowadzonej budowy budynku oraz innych materiałach służących na potrzeby własne gospodarstwa — według urzędowych cen detalicznych, a dla tych przedmiotów, dla których nie ustalono cen urzędowych — według regulowanych cen detalicznych, dla pozostałych przedmiotów — według cen udowodnionych rachunkiem lub szacunku PZU, z uwzględnieniem cen rynkowych. Do ustalenia wysokości szkody w budynkach, mieniu ruchomym, trzodzie chlewej i uprawach mają zastosowanie same obowiązujące w dniu powstania szkody.

W JAKICH PRZYPADKACH PZU NIE ODPOWIADA ZA SZKODY?

PZU nie odpowiada między innymi za szkody:

— spowodowane umyślnie przez właściciela, jego małżonka lub pełnoletnie dzieci pozostające z nim we wspólnym gospodarstwie domowym,

— powstałe w skutek załamania terenów, jakie nastąpiło w związku z wadliwym działaniem lub uszkodzeniem urządzeń odwadniających, wodociągowych, basenów i innych podobnych urządzeń — z winny poszkodowanego właściciela gospodarstwa

— powstałe w pieniędzach i innych środkach płatniczych, pieniądzach sztuki, biżuterii, wyrobach z platyny, złota i srebra, zbiorach filatelistycznych i innych, wszelkiego rodzaju dokumentach oraz napojach alkoholowych

— powstałe w plonach roślin przemysłowych w czasie suszenia nad otwartym ogniem lub w suszarniach ogniwowych albo w czasie roszenia lnu i moczenia konopi

— jeżeli w winy właściciela budynku lub mienia niemożliwe jest ustalenie przyczyny lub rozmiaru szkody,

— jeżeli spowodowany gradobiciem i powodzią stopień zmniejszenia plonu uszkodzonej uprawy nie przekracza 10% na danym polu, jeżeli jednak na części pola powstała szkoda całkowita na powierzchni przekraczającej 10 arów, to PZU odpowiada za tę szkodę,

— powstałe z powodu chorób zaraźliwych objętych przepisami o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzących, za które nie przyznano właścicielowi pomocy pieniężnej ze środków na zwalczanie tych chorób,

— w bydle, powstałe z powodu gruźlicy nie ujawnionej u żywego zwierzęcia, jeżeli bydło to nie było poddane badaniom bakteriologicznym,

— gdy wysokość szkody w budynkach i mieniu ruchomym lub w jednym z tych składników należących do tego sa-

mego właściciela nie przekracza równowartości 2 q żyta,

- jeżeli właściciel zwierzęcia nie posiadający gospodarstwa rolnego w ciągu 14 dni od ogłoszenia terminu zakończenia rejestracji zwierząt w danej miejscowości nie zawiadomił PZU o pominięciu posiadanego zwierząt podczas tej rejestracji.

W JAKI SPOSÓB PZU WYPŁACA ODSZKODOWANIE?

PZU wypłaca odszkodowanie w wysokości ustalonej szkody w ciągu 30 dni od daty otrzymania zawiadomienia o szkodzie. Jeżeli w terminie 30 dni wyjaśnienie okoliczności koniecznych do ustalenia odpowiedzialności PZU albo wysokości odszkodowania okaże się niemożliwe, odszkodowanie wypłaca się w ciągu 14 dni od wyjaśnienia tych okoliczności. Odszkodowanie za budynek wypłaca się wyłącznie właścicielowi. Jeżeli miejsce pobytu właściciela budynku jest nieznane albo jeżeli stałe przebywa on za granicą, odszkodowanie wypłaca się posiadaczowi, który podjął odbudowę zniszczonego lub remont uszkodzonego budynku tego właściciela.

JAKIE SĄ PODSTAWOWE OBOWIĄZKI WŁAŚCICIELA GOSPODARSTWA ROLNEGO OBIEGEGO OBOWIĄZKOWYM UBEZPIECZENIEM?

Do podstawowych obowiązków należy:

- opłacić składki za to ubezpieczenie
- zawiadomić PZU o: powstaniu gospodarstwa rolnego i zmianie obszaru użytków rolnych, wznowieniu budynku podając na formularzu PZU w ciągu 3 miesiące od dnia wybudowania jego wymiary, rodzaj materiału użytego do budowy ścian i pokrycia dachu oraz wartość kosztorysową, przebudowie, kapitalnym remoncie lub zmianie pokrycia budynku, rozbiorce zbytu lub przejęciu budynku do kategorii nie podlegającej obowiązkowemu ubezpieczeniu. Ponadto właściciel obowiązany jest ułatwić PZU ustalenie wartości budynków, mienia ruchomego, upraw oraz stanu zwierząt gospodarskich, a także stosować się do przepisów przeciwpożarowych i innych mających na celu zapobieganie powstaniu szkody. Do czasu dokonania przez PZU oględzin nie wolno bez zezwolenia PZU zmieniać stanu spowodowanego przez szkodę w budynkach mienia ruchomym i uprawach, chyba że zmiana ta leży w interesie gospodarczym lub jest niezbędna do zapobieżenia powiększaniu się szkody. Jeżeli właściciel umyślnie albo wskutek rażącego niedbalstwa nie dopełni wyżej wymienionych obowiązków, a niedopełnienie to miało wpływ na rozmiar szkody lub ustalenie wysokości odszkodowania, PZU może je zmniejszyć o 50%, chyba że szczególnie względzie społeczne lub gospodarcze przemawiają za wypłatą pełnego odszkodowania.

Telefonujú si dve priateľky:
 — Ahoj, Helena, ako sa máš?
 — Výborne! A ty čo robiš?
 — Čo by som robila? Ved' som v práci!

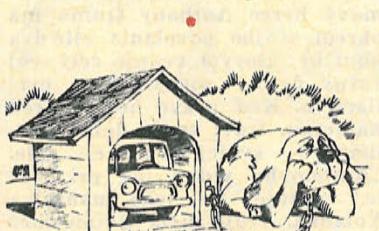
— Rád by som hovoril s vašim šéfom, slečna...
 — Veľmi futujem... predvčerom zomrel...
 — Ale ja skutočne iba na chvíliku!

LUDAS MATYI — Budapest

Kamaráti z mokrej štvrti sa vsadili, kto aj so zatvorenými očami rozpozná, akú pije pijatiku. Napil sa aj pán Haman a vzápäť zvolal:
 — Fuj, veď je to benzín!
 — Správne, — odobrili mu to kamaráti.
 — Uhádni však koľko oktánový?

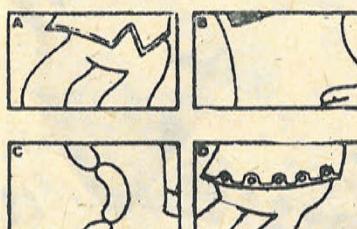
— Prosím si jednu vodku, — žiada host.
 — To nepôjde, — odpovedal mu čašník. — Vonku máte auto.
 — A vy si myslíte, že preto mi už neostalo ani na jedno poldeci?

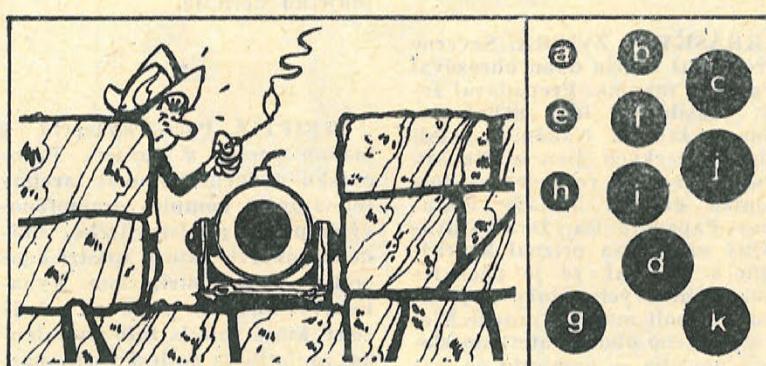
LUDAS MATYI — Budapest

DOKÁŽEŠ TO?

TRI OBRÁZKY. Tri z obrázkov označených písmenami sú fragmentmi hornej kresby. Odpoveď na str. 29

DĚLOVÁ KOULE. Prohlédněte si jedenáct koulí a určete, která patří k dělu. Odpoveď na str. 29

MENO VEŠTÍ

Ivana býva obvykle podobná otci. Je jeho miláčkem. Mívá sourozence, nejčastěji staršího bratra nebo mladší sestru. Povahou je mírná, dobrá, usměvavá, srdečná, přátelská a rychle ziskává přízeň okolí. Bývá věrná sobě i jiným. Je jemná v citech i chování. Nemá velké schopnosti, základní a střední školu končí s potížemi. Pochází z dělnické nebo remeslnické rodiny a ve škole je odkázána na vlastní síly. Matka Ivony je dobrá, ale přetížená prací a domácností nemá čas pro dceru. Ivona už od dětství je samostatná. Má ráda hudbu, kino, přeštuje turistiku a sport. Nejčastěji končí obchodní nebo všeobecně vzdělávací školu a pak pracuje v obchodě nebo piše na stroji. V práci je ceněná a oblíbená. Spolupracovníci ji mají rádi za zdvořilost, účinnost a svědomitost. Má v sobě mnoho ženského půvabu a přitažlivosti. Prováděli se, je dobrá, ženou, hospodynou a matkou. Její manželství však často bývá těžké, vyžaduje odříkání a showvavost. Většinou má jedno dítě, dceru. Ivona nejčastěji trpí na nemoci štítné žlázy, ledvin, nervové soustavy a zažívacího ústrojí. Přesto dlouho vypadá mladé. Manžel Ivony je hezký, trpělivý a klidný člověk, který nedovede mnoho vydělat, což vede v manželství k hádkám. Oba dbají o svůj zevnějšek a chtějí se líbit. V Ivoniné domácnosti nikdy není dlouho blahobyt. V pozdějším věku má Ivona sklon k tlouštění. Zije do pozdního stáří.

TADMIR

SNÁR

Věříte snům? Ne? My také nevěříme, ale co to škodi, podívat se občas do snáře. Je to přece dobrá zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o: Výbuchu bomby — neočekávaná událost. Jízdě na bruslích — štastné výsledky. Bučení dobytka — špatná zpráva. Léčivých bylinách — budeš mít dlouhý život. Hře na cymbál — přijdeš do příjemné společnosti. Dobývání pokladů — budeš podveden. Hadráři — máš co cítit s všečetnými lidmi. Honu na zvěř — vytrvalostí si zajistíš dobrou budoucnost. Kardinálovi — brzy uzavřeš sňatek nebo tě potká štěstí. Kočičí kožešině — dostaneš zpět ztracený majetek. Klopýtání — jsi schopen propadnout omylu. Kostelním zpěvu — svobodným brzký sňatek, ženám křest děcka. Kostelních zvonech — radostnou událost očekávej. Kostelní věži — dobré výhledy na budoucnost. Výplatě — máš vyplnit těžkou povinnost. Staviteli — přijdeš do nebezpečí, překonáš ho však. Vývěsním štitu — najdeš dobrodince. Tkalcí při práci — pírůstek majetku. Večernici (hvězd) — toužíš po milovaném, pro ostatní tajnosti mezi manželi. Včelách — po dlouhých bojích dokonáš své dílo.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TKCIS: 31-624 Kraków, ul. Szpitalna 38/8, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny) Ján Šternogá (sekretarz redakcji), Dominik Surma, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny) Eva Rudnicka, Alžbeta Stojowska (tłumacze). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiniak, Jozef Griglák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knápek, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Eugen Misinec, Lýdia Mšálová, František Paciga, Severin Val smanský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 24 zł, rocznie 96 zł. Instytucje i zakłady pracujące prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 374. M-90.

Nr. indeksu ISSN 0514-0188.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

MATKA A DCERA. Či pred kamerou Ingmaru Bergmana alebo na javisku v New Yorku, Liv Ullmannová nadchýňa svojich divákov. Okrem svojej umelčej pôsobnosti sa však angažuje aj společensky. Je činná v detskom fonde OSN (UNICEF), v mene ktorého cestuje po svete a prednáša. Od minulého roka žije na žiadosť svojej šestnásťročnej dcéry Linn v New Yorku, kde sú obe priam zavalené prácou. Linn študuje a pracuje ako fotomodelka, zatiaľ čo Liv hrá a piše divadelnú hru.

KRÁOVNA KRÁSY odmieta korunu. Sedemnásťročná Corine Acioneová, ktorú zvolili za Miss Francúzska 83, hneď po vyhlásení rozsudku odmietať prijať titul a prehlásila, že sa chce vrátiť k rodičom a dokončiť školu. Pritom sa na voľby pripravovala niekoľko mesiacov vopred, tvrdy cvičila, opaľovala sa horškým slinkom a rodičia jej kúpili za šesť tisíc frankov vhodnú garderobu, kožuch a luxusné plavky. Ale Corinne sa v poslednej chvíli rozhodla, že sa bude radšej ďalej učiť za sekretárku. Urobila to preto, lebo sa vraj dozvedela, čo je to byť královnou krásy. Musela by podpísať zmluvu, že sa zúčastní päťdesiatich galaplesov a niekoľkých súťaží krásy vo Francúzsku a v eudzine a keby chcela zmluvu zrušiť, musela by zaplatiť pokutu 20 000 frankov. „Tento život ma neláka. Mám iba sedemnásť rokov a na takéto veci mám ešte čas,“ povedala. Porota teda musela narýchlo zvoliť inú královnu.

SESTRINA LĀSKA. Christina a Magali sú jednobunečné dvojčatá. Do svojich dvadsiatich rokov dievčatá žili stále spolu. Potom sa vydali a ich cesty sa rozšli. Christina sa stala šťastnou matkou, no Magali märne túžila po dieťati. Pred piatimi rokmi, keď jej definitívne oznamili, že nemôže mať dieťa, chcela spáchať samovraždu. Vtedy sa jej sestra Christina odhodlala na neobvyklý krok: rozhodla sa, že vynosi pre Magali dieťa. Lekári Christinu umele oplodnili; dieťa sa má narodiť už v najbližších dňoch. Magali chce byť prítomná pri pôrode a prvá vziať novorodenca do rúk.

LENIVÉ KNIEZA. Najmladší syn anglickej kráľovnej, Eduard, sa zanedlho vráti z Nového Zélandu, kde pracoval ako učiteľ na škole. Na jeseň začne študovať v Cambridge.

Kráľovná, jej manžel, ako aj verni svojej dynasti Angličania dúfajú, že po byt a solídná práca v novozélandskej škole mali na prince dobrý vplyv. Eduard, ktorý minulý rok maturoval, robil totiž už istú dobu starosti kráľovskej rodine. Je najinteligentnejší z kráľovských detí, veľa čítať a mal mnohé záujmy. Ale zmenil sa, keď začal rási. V internátnej škole v Gordonston, kde boli predtým aj jeho starší bratia, bol jedným z najslabších žiakov. Keď sa ho kolegovia pýtali, čo bude študovať a čo by chcel robiť, odpovedal: Stačí, že som princ.

Po maturite, ktorá dopadla skôr slabzo, rozčulený princ-otec sa vrazil Eduarda spýtať: Čo vlastne do čerta chceš robiť. Nič — odpovedal princ — budem cestovať a žiť podľa svojich záľub. Na to princ Philip navrhol, aby Eduard išiel slúžiť k námořníctvu, kde ho naučia disciplínu. Kráľovná protestovala: najmladší je predsa veľmi citlivý a jemný. Nakoniec sa rozhodli, že princ bude študovať v Cambridge. Ale, aby mohol študovať na tejto slávnej univerzite, ktorú založili roku 1209, musel by mať výborné známky na maturitnom vysvedčení. Snáď by aj profesori urobili výnimku, ale protestovali študenti: Žiadnen smrteleň, ktorý má iba dostatočné známky, nemôže študovať v Cambridge, preto má byť princ výnimkou? Nebolo iné východisko len poslat princa do práce, ďaleko od rodiny a Londýna. Vraj na Novom Zélande pracoval veľmi dobre a preto ho prijali do Cambridge na archeologiu, na týchto fakultách je totiž viacero voľných miest, ako ochotných študovať. Na snímkach: princ a hlavná budova cambridgeskej univerzity.

* * *

VÁLKA O INDICKÝ TURBAN. Pět let trval pred britskými soudy spor o indický turban. Začalo to tím, že Gurinder Singh Mandala, Sikh, zapsal svého syna do soukromé školy v Birminghamu. Ředitel školy zakázal chlapci nosit tradiční indický turban. Jeho otec zažaloval řediteli o rasovou diskriminaci. Po pěti letech Gurinder Mandala vyhrál v nejvyšší instanci proces k velké radosti 300 tisíc Sikhů, žijúcích ve Velké Británii. Sikhové však chtějí uznání svých práv rovněž v jiných oblastech života, rovněž místo ochranných příslibů pro motocyklisty. V tomto případě jsou však předpisy neúprosné. Jeden z představitelů policie prohlásil: „Na motocyklu neuznáváme Sikhy, buddhisty nebo křesťany, ale pouze účastníky dopravy. A pro ně je nejvyšším guru dopravní policista.“

ŘEČI O SMÍŘENÍ Richarda Burtona s Liz Taylorovou se ukázaly nepravdivé. Ale 57letý herec má znova milostné problémy. Po rozvodu s Liz se oženil s mladičkou Suzy. Byla to jeho tretí žena. Burton viditeľne omrádl, vypadal zdravý a svěží. Nebyla to však zásluha manželství, ale odvykového léčení, po kterém se na delší dobu rozloučil s whisky. Láska k Suzy však netrvávala dlouho. Na obzoru se objevila nová mladá kráska jménem Sally. Jeho aktuální žena Suzy mu však nechce dát souhlas k rozvodu, a Sally netrpělivě naléhá na sňatek. Situace se nebezpečně protahuje. Burton se bojí, že ho Sally opustí, a znova začal utápet starosti v alkoholu.

QUINN AKO VÝTVARNÍK. Filmový herec Anthony Quinn má okrem svojho povolania ešte dva koníčky, ktorým venuje celý svoj voľný čas — sochárstvo a maliarstvo. Keď práve nestojí pred kamerou, tráví svoje dni v ateliéri v svojej rímskej vile. „Anthonyho vidím iba pri jedle,“ stáhuje sa jeho manželka Yolanda. Svoje diela Quinn chce v najbližšom čase vystaviť v jednej newyorskej galérii.

KRÁSKY A ZVIERA. Severné Grécko už dlhšiu dobu ohrozoval vraždaci maniak. Prepadával ženy, znásilňoval ich, pichal nožom a zabíjal. Nakoniec zatkli modlu gréckych žien a dievčat, desaťbojárskeho rekordéra a dôstojníka gréckej armády Kirikosa Papachronisa. Dvadsaťdvorročný sadista sa priznal k vraždám a povedal, že je páchanec bombových útokov, počas ktorých boli mŕtví a ranení. Niektorým jeho obdivovateľkám zločiny nevadia — namiesto na štadión, chodia pred väzenie a píšu vrahovi zamilované listy.

DILLÍ. Severoindický štát Pendžab postihla vlna demonštrácií Sikhov. Táto nábožensko-etnická skupina sa dožaduje priznania širokej autonómie územia, ktoré obýva. Počas posledných manifestácií zahynulo 22 osôb.

* * *

BELMONDO A DELON v úlohe bisnesmena. Dvaja najpopulárnejší francúzski herci Alain Delon a Jean-Paul Belmondo sa opäť spojili. Avšak tentokrát nie vo filme á la Borsalino, ale obchodne. Tito dva miláčikovia verejnosti sa rozhodli, že na španielskom pobreží Costa del Sol zriadia turistické a zábavné stredisko. Má tam byť veľká sála pre rôzne predstavenia, diskotéka, kasíno, niekoľko bazénov, byty, luxusné hotely a bungalovy. Možno očakávať, že obaja hrdinovia nespočetných filmových bitiek budú mať úspech aj vo svete bisnesu.

* * *

ROZVOD PROSTREDNÍCTVOM POŠTY. Súd mesta Cameron v americkom štate Louisiana je známy rozvodovými procesmi. Rozvádzajú tu prostredníctvom pošty. Netreba ísť ani na súd. Také „pohodlie“ láka mnohých nevelmi k sebe priprútaných manželov. V Pittsburghu je dokonca advokátska kancelária, ktorá odosiela do Camerona okolo 100 prípadov za týždeň. Jedinou podmienkou rozvodu poštu je súhlas oboch manželov. Pravda, na obranu povesti miestnych právnikov musíme dodať, že záležitosť spojené s rozdeľovaním majetku neriešia.

STRIPTÍZ. Počas koncertu v malom meste v južnom Francúzsku dirigent poníkol farebný televízor a komplet gramofónových platní predstaviteľke nežného pohlavia, ktorá spestí koncert verejným striptízom. Vynálezavý dirigent, ako aj mladá žena, ktorá splnila túto podmienku, zaplatili za potlesku zhromaždených divákov pokutu vo výške 500 frankov.